

WIE DRAAGT DE SCHADE?

Het mag wel zéér opmerkelijk heeten, dat talloze mensen, die door een of andere onachtzaamheid, schade aanrichtten, terstond middelen beramen, om de schuld aan anderen te wijten en trachten, die anderen voor de schade te laten betalen! Let maar eens op, wanneer bij eenig verkeersongeval „brokken” gemaakt zijn, zooals de gebruikelijke term luidt; ge zult kunnen waamemen, hoe beide partijen zich trachten schoon te wasschen, betoogende, dat de schuld van alles . . . aan de andere zijde ligt! Het zijn inderdaad zeldzame gevallen, waarin degene, die het ongeval veroorzaakte, ridderlijk zijn fout erkent en zich ten volle voor de door hem aangerichte schade aansprakelijk stelt!

Wanneer ik den Lezer hier eenige typische staaltjes ga vertellen, dan stel ik voorop, dat die niet ontleend zijn aan mijn justitieele praktijk, doch behandeld werden buiten Justitie en Politie om, aan mijn particulier laboratorium, wijl partijen de beslissing aan mij overlieten.

Een groot dameskleeding-magazijn te dezer stede kreeg van een zijner klanten een kortelings tevoren geleverde avondjapon toegezonden, met de opmerking, dat - schandelijk genoeg! - reeds na één keer dragen, verkleuringen aan de voorzijde van het kleed optraden. Dat moesten fouten in de gebezigde weefselstof zijn! Toen de voor schade aansprakelijk gestelde winkelier met de booze dame afgesproken had, dat eerst de uitspraak van den scheikundige zou worden afgewacht, kreeg ik het avondkleed ter nadere inspectie toegezonden. Na onderzoek kon ik verklaren, dat met een voor dat teere costuum geheel verkeerd ontvlekkingsmiddel, enkele vlekken verwijderd waren, zoodat den leverancier geenerlei schuld kon treffen. Ofschoon de koopster aanvankelijk heftig tegenpruttelde, kwam zij kort nadien toch vertellen, dat, geheel buiten haar weten om, eene zuster de japon naar een feestje één avond had gedragen, daarbij eenige vlekken erop gekregen had en, bijgestaan door haar toekomstigen bruidegom, alle mogelijke middelen - waarbij het verkeerde! - had aangewend, om de vlekken eruit te krijgen! Zodoende kon de schade op degene, die werkelijk schuldig was, worden verhaald.

Van de zijde van een grossier in tapijtstoffen kreeg ik meermalen onderzoekingen opgedragen naar aanleiding van klachten, door winkeliers uit de provincie ingediend - in opdracht van hunne „goede” klanten - welke klachten veelal liepen over verkleuringen, onverklaarbare vlekken, soms groepsgewijs op bepaalde plaatsen van vloerkleed of traplooper opgetreden, welke beschadigingen nu en dan zelfs het karakter van ingevreten plekken met gaten in het weefsel waren gaan dragen. En altijd noemden die „goede” klanten (en dus óók de in hunne opdracht handelende tusschenpersonen, de winkeliers uit de provincie) die beschadigingen uitsluitend fouten van weverij of ververij - dus; men meende het volste recht te hebben op vernieuwing van tapijt of traploper!

En keer op keer - ik weet waarlijk niet meer, hoe vaak maar het loopt in de tientallen gevallen! - kon vastgesteld worden, dat de verkleuringen, invretingen in het weefsel, door niets anders teweeggebracht waren dan door zwavelzuur - dat een der huisgenooten bij minder voorzichtig manoeuvreren met de accu's van de radio, er over heen gemorst had. Merkwaardig, hoe dergelijke claims verdwenen zijn, zoodra de moderne radio-apparaten het gebruik van een accu overbodig maakten!

Maar opvallend blijft de brutaliteit - men neme mij dit woord niet kwalijk - waarmede zij, die door onhandigheid hun spullen beschadigden, toch maar probeerden, „gratis” van winkelier of grossier vergoeding te krijgen en hèm voor de kosten te laten opdraaien!

Heel grappig was één geval, waarin ik kon vaststellen, dat ná het ontstaan van de schade, op min of meer vakkundige(!) wijze getracht was, de sporen van het zwavelzuur uit de accu te neutraliseeren, en voor het onderzoek - dat verwacht kon worden - wellicht te verdonkeremen! Ook dát kon vastgesteld worden en bij nadere informatie ginds kwam aan het licht, dat de zoon des huizen - leerling van de hoogste klasse der H.B.S. - verwacht had, dat, na het neutraliseeren der vernielde zwavelzuurdeelen, óók de stukgevreten draden weer zouden aaneengroeien en de vernietigde kleurstoffen evenzo geregenereerd zouden worden!

Klachten van huismoeders, wier waschgoed met ernstige beschadigingen, door minder scrupuleuze wasscherijen thuisbezorgd was, kwamen ook meermalen ter „behandeling” aan mijn laboratorium; dan werd ook geregeld door den waren schuldige kortweg beweerd, dat het weeffouten in de servetten of bedlakens moesten zijn, welke de opgetreden „scheidingen van samenhang” veroorzaakt hadden; maar die vlieger ging dan slechts uiterst zelden op, aangezien het onderzoek meestal duidelijk maakte, dat de beschadigingen een gevolg waren van mishandeling met bijtende bleekmiddelen - in den regel chloorverbindingen, die ter bekorting van het behandelingsproces, op ongebreidelde wijze waren aangewend. Ik wil hiermede geenszins den velen goeden wasscherijen, waarin de wasch met zorg behandeld wordt, een smet aanwrijven!

Ook kreeg ik vele keeren onredelijke klachten te behandelen betreffende vermeende schade, welke door zelfwerkende waschmiddelen heette te zijn aangericht. Het is opmerkelijk, hoe gemakkelijk vele huisvrouwen, wanneer door eenigerlei oorzaak - waar het zelfwerkend wasmiddel absoluut buiten staat! - schade aan het waschgoed opgetreden is, terstond de schuld aan dat wasmiddel toeschrijven! En het is grappig, zoals dan elk op zijn beurt het air aanneemt van „de waarheid in pacht te hebben”, wanneer den fabrikant van het wasmiddel de beschadigde waschstukken vertoond worden met de boodschap: „dat komt nu door de behandeling met uw zelfreinigend waschmiddel!” En dan kon steeds aangetoond worden, hoezeer men bezijden die waarheid tastte, en hoe gansch andere factoren in het spel geweest waren en de schade aanrichtten! Wellicht waren meerdere huisvrouwen, die

schade aan haar waschgoed bespeurden, t`e eenzijdig voorgelicht; nog wél van de zijde van concurrentie, welke niet schroomde, een smet te werpen op het artikel „zelfwerkend waschmiddel” en daarvan, in strijd met de waarheid, allerlei leelijks insinueerde! Ik heb zelf artikelen gelezen, waarin kwasi-geleerdheid verkondigd werd, die echter in wezen den grootsten nonsens inhielden.

Zoo zond een fabrikant van zelfwerkend waschmiddel mij onlangs een babyschortje, door een mama ingezonden, wíjl „bij het wasschen volgens voorschrift” vlekken waren ontstaan en gaatjes zouden zijn ingevreten. En wát leerde nu het microscopisch en chemisch onderzoek? Dát de gaatjes door tallooze speldeprikken gevormd waren en dat de vlekken rondom die gaatjes ijzervlekken waren, gevolgen van roestige veiligheidsspelden! Ik heb voor die dame - ter overtuiging! - die ijzervlekken even met een beetje zuringzoutbrij weggemaakt en haar ten opzichte van het gebruik van het bewuste waschmiddel kunnen geruststellen!

Een andere dame zond een badhanddoek en een kussensloop in; beide stukken vertoonden leelijke gele vlekken en . . . alweer scheen het zelfwerkend waschmiddel de zondenbok te moeten zijn; die dame schreef bij de zending een briefje, waarin stond, dat „tijdens het wasschen met het bewuste middel de gele vlekken in badhanddoek en sloop waren ontstaan . !”

Ik heb gerapporteerd, dat ik die bewering der klagende dame voor honderd procent aanvaardde, dat t i j d e n s het wasschen met het bereide sop die hardnekkige gele vlekken op haar handdoek en op die kussensloop waren ontstaan; máár - zoo schreef ik haar - niemand zal mij doen gelooven dat „d ó ó r” het waschen met dat sop die onaangename vlekken konden ontstaan; nog nooit heeft een zelfwerkend waschmiddel vlekken doen ontstaan - allermínst dusdanige, die zich openbaarden als vlekken eener uiterst hardnekkige gele anilinekleurstof, hoogstwaarschijnlijk in het waschgoed geraakt toen abusievelijk een helgeel geverfd stuk weefsel (als b.v. een gele stofdoek) tegelijk met de witte wasch in het sop ging . . . een groote fout van die dame, welke natuurlijk weer de schuld op het waschmiddel wilde werpen, dat evenwel volkomen vrij uitging!

Van concurrentiezijde heeft men niet geschroomd, rond te strooien, als zouden er in het bedoelde wasmiddel „scherp-bijtende korreltjes” zitten, die het waschgoed konden stukvreten. En dat is alweer volmaakt onjuist. Wie trouwens één keer de fabricage van het bewuste reinigingsmiddel zelf kon aanschouwen die heeft kunnen zien, hoè dáár de tot allerfijnst stof gebrachte grondstoffen in speciale mengtorens dooreengeslingerd worden, tengevolge waarvan een volkomen homogeen poedermengsel ontstaat, waarin niet twee stofjes van het toegevoegde bleekmiddel meer bijeenliggen! Onlangs sprak ik eene dame, die van het waandenkbeeld, dat het zelfwerkende waschmiddel gaatjes in haar fijne zakdoekjes gemaakt zoude hebben, niet af te brengen was. Totdat . . . ik in een gaaf deel van een dier zakboekjes een lepel vol droog waschpoeder schepte, met een bandje dat poeder „insloot”, onder vorming van een „dotje”, en aldus den zakdoek een kwartier in kokend water

deed vertoeven. Daarbij loste natuurlijk alles in het water op, nadat wel de hoogste concentratie van het waschmiddel op het weefsel bij kookhitte had ingewerkt. En wat was de uitkomst? Dat de zakdoek ter plaatse, waar het hoog-geconcentreerde middel opgeborgen werd en alle gelegenheid gekregen had, zijn invloed op het weefsel te doen gelden, n i e t d e m i n s t e b e s c h a d i g i n g liet zien! Toen was de klaagster overtuigd en begreep, dat de gaatjes aan *andere* oorzaak moesten worden toegeschreven!

Bij het behandelen eener andere klacht bleek mij, dat de vlekken in het waschgoed een gevolg waren van overdreven langdurig vertoeven in een ongeschikt stuk vaatwerk (een slecht-verzinkt ijzeren kookketel!). En niettemin was de „dame”, wier waschgoed ernstige schade daardoor belopen had, vrijpostig genoeg, een poging te doen, van de zijde van den fabrikant van het zelfwerkend waschmiddel „vergoeding” te krijgen!

Verschillende wasscherijbedrijven -- die begrijpelijkerwijze minder ingenomen zijn met het feit, dat zoovele huismoeders thuis de wasch zelf behandelen - schromen niet, telkenmale, en in afwisselenden vorm, verdachtmakingen te verspreiden; alsof zoo'n sopje schadelijker zou zijn voor de wasch dan de behandeling in hun machinale wasscherij! Daarbij wordt meermalen over het hoofd gezien, dat - zooals Mr. Dr. Ir. F.. H. Thies aangeeft ¹⁾ - de natuurbleek op een bleekveld bij krachtige zon véél schadelijker op de vezels van het waschgoed inwerkt dan een op correcte wijze toegepaste „chemische bleekmethode” zooals we die met de zelfwerkende waschmiddelen zien bereiken! Ook Thies en anderen strijden wèl voortdurend tegen het ongebreideld toepassen van chloorverbindingen voor het bleeken der wasch; het is voldoende bekend, hoe daarmee groote schaden aangericht werden en talloze waschstukken stukgevreten werden, waardoor ze spoedig als waardeloos door nieuw goed vervangen moesten worden.

Uit de wetenschappelijke proeven, door genoemden Thies genomen, is wel duidelijk komen vast te staan, dat behandeling van de wasch met zelfwerkend waschmiddel, naast deugdelijke reiniging, grondige desinfectie en helderblekende werking, d e m i n s t e s c h a d e bracht, vergeleken met andere waschmethoden, waarbij een chloorbleek als anderszins werd ingelascht. Na met de verschillende procédés bepaalde proefweefsels vijftig keeren te hebben gewassen werd telkenmale met wetenschappelijke apparaten de trekkracht van de weefsels (de samenhang, de „sterkte”, zooals de huisvrouw het doorgaans noemt) nauwkeurig bepaald en dan kwam aan het licht, hoe de met zelfwerkend middel behandelde wasch een schitterende serie uitkomsten opleverde. Soortgelijke proeven - even gunstige eindresultaten opleverende - zijn door „STATEN'S PROVNINGSANSTALT STOCKHOLM” (d.i. het Rijksbureau voor Materialenonderzoek in Zweden) genomen; ik heb de verslagen van dat instituut gezien en daaruit geleerd, hoe gunstig men ook daar over het artikel zelfwerkend waschmiddel rapporteerde.

¹⁾ NEUZEITLICHE WASCHPROZESSE von Mr. Dr. Ir. F. H. Thies, Heidelberg Verlag „Melliand's Textilberichte”, blad. 2.

Ook de andere eigenschappen ervan - o.a. de kiemdoodende werking in de loop der jaren door specialisten nauwkeurig onderzocht. Zoo stelde Dr. P. Scharlau van het hygiënische Instituut de Westfaalsche Wilhelmus Universiteit in Münster vast, hoe snel tijdens de voorgeschreven behandeling der wasch de verschillende groepen van ziektekiemen en - o.a. van typhus! - snel worden gedood, en wees genoemde auteur in zijn publicatie (Archiv. f. Hygiëne, Band 102, Heft 1) ten slotte erop, hoe het zelfwerkend waschmiddel tegelijk een desodoriseerende werking uitoefent (dus euvelriekende stoffen vernietigt), terwijl de meer gebruikelijke ontsmettingsmiddelen (carbol. lysol, creolin na gebruik, door nawasschen nog niet geheel te verwijderen zijn en het waschgoed op hinderlijke wijze den doordringende geur dezer stoffen doen behouden. Ook Prof. Dr. W. von Gonzenbach van de Universiteit te Zürich publiceerde in het „Schweizerische Zeitschrift für Gesundheitspflege” (Jaarg.VII, Afl.4) de uitkomsten zijner enquête over de desinfecteerde werking dier waschmiddelen. Men ziet, hoe de geleerdenwereld zich voor deze groep hulpmiddelen in de huishouding interesseert!

Maar ik dwaalde van mijn onderwerp even af; ik wil U nòg een aardig geval vertellen - ter illustratie van het punt van uitgang: „reclameeren, om door en ander de schade te laten dragen”.

Een winkelier, die een kostbaar tapijt geleverd had, kreeg na enige maanden de klacht te hooren, dat het kleed verkleuringen vertoonde, en - wonderlijk genoeg - dat het verkleuren, evenals een losraken der wolharen - juist te constateeren was dáár, waar het kleed extra saamgedrukt werd, n.l. onder de tafelpooten. De felheid der reclame, gepaard aan dreigementen met een procedure bij niet-inwilligen der eischen voor een nieuw kleed, leidde ertoe, dat de winkelier de middenbaan uit het kleed liet nemen en mij die in onderzoek gaf. Ja, er waren scherp-uitgebeten, ontkleurde plekken te zien, juist rondom de platgedrukte plaatsen, waar de tafelpooten gerust hadden. Voortgezet chemisch onderzoek bracht een hoogst merkwaardig feit aan het licht: de uitkomsten van dat onderzoek leidden ertoe, dat ik den winkelier verzocht, eens na te gaan, of er soms een hond in huis was bij zijn klagende klant. Ja, dat was zoo; ze hadden een groote herdershond; toen dan naar aanleiding van mijn uitgebracht verslag - de allures van dien viervoeter werden bespioneerd (vooral wanneer dezen alléén in het vertrek was) - werden de uitkomsten van mijn onderzoek volkomen bevestigd; het dier had de gewoonte aangenomen, de tafelpooten afwisselend te besnuffelen en er dan - nu ja, „zijn achterwaartschen facistengroet” bij uit te brengen. Geen wonder dat de zich ophoepende bestanddeelen, die bij het onvolledig opdrogen in het kleed achterbleven, hun vernielende werking op vezels en kleurstoffen uitoefenden! En van de „vordering” bleef natuurlijk niets over.

Mij schiet nog één aardig voorval te binnen, dat aan den Keuringsdienst onderzocht werd, en dat ik hier wel even verklappen måg, nu ik toch een praatje over zooveel „waschpartijen-aan-huis heb gehouden. Eenige jaren geleden bracht een juffrouw uit een dicht bevolkte wijk onzer stad, aan den Keuringsdienst een fleschje leidingwater, dat ze zoo juist uit haar

keukenkraan gevuld had, maar dat duidelijk naar bleekwater smaakte! Ze had waarlijk gelijk. Niemand begreep daar iéts van en er trok onmiddellijk een keurmeester met haar mee naar huis, waar hij uit de kraan in de keuken soortgelijk water met een duidelijken smaak naar bleekwater, aftapten. Wat was nu de oorzaak? Het was hartje zomer, en op drie hoog, waar de juffrouw woonde, kon ze niet eens elk uur van den dag voldoende water uit de leiding tappen. Op vier hoog, bij haar bovenburen, was het natuurlijk nog een graadje erger. Die juffrouw van vier hoog had 's morgens al heel vroeg haar waschgoed behandeld en dit in een volle kuip water in de gootsteen laten staan, aan wèlk water een scheut van genoemd bleekmiddel was toegevoegd. Zij had al een paar malen geprobeerd, of de kraan alweer „water gaf” - echter tevergeefs, en gemakshalve haar kraan laten openstaan, denkende: wanneer er straks weer méér druk komt en ik water krijg, dan spoelt mijn waschgoed tijdig weer schoon! Nu hing er een stuk gummislang dat aan de kraan bevestigd was, juist in het kuipwater. Ging nu de benedenbuur op drie-hoog aan de kraan draaien, om een glaasje water te tappen (wat door onvoldoenden druk nog niet uit de straatleiding ophoog kwam!) dan kreeg zij, tengevolge van eenvoudige hevelwerking, het via die gummislang overgehevelde water uit de waschkuip van haar bovenbuurtje in haar glas! En daarmee was het fenomeen opgehelderd!

Zoo blijkt immer: onderzoek eerst alle dingen en maak dan pas uwe gevolgtrekkingen.

Wanneer ik U, Lezer, de vraag zou stellen; kunt ge mij een juiste definitie van „vergift” geven, dan zouden sporadisch weinig juiste antwoorden binnenkomen. Een Fransch professor, die in een zijner colleges over vergiften zou gaan spreken, begon den studenten deze vraag voor te leggen: geef mij een juiste omschrijving van het begrip „hond”. Niet één was daartoe in staat; al achtte ook een elk zich alleszins bevoegd, op de straat een hond als casus familiaris te herkennen, toch wist niemand een zoodanige definitie van het begrip hond te geven, dat het a l l e soorten honden insloot, en alle dieren, die géén honden waren, daarbuiten vielen! Toen allerwege de moeilijkheid van deze opgaaft erkend was, verklaarde die professor, dat het even moeilijk - schier onmogelijk - ware, een in alle opzichten juiste omschrijving te geven van „vergift”. En tòch wist men bij eersten aanblik den hond te herkennen, zoo goed als elkeen overtuigd is, te gevoelen, wàt een vergift is.

En bovendien: hoevele vergiften zijn niet betrekkelijk?

Wij kennen het verschijnsel, dat als „idiosyncrasie” betiteld wordt; het is de buitengewone gevoeligheid van enkelen voor bepaalde stoffen, die op andere personen neutraal inwerken, doch voor die enkelingen vergiftig zijn. Zoo herinner ik mij een geval uit den tijd, waarin tegen hoofdpijn vaak een antipyrinepoedertje genomen werd. Een jong medicus ten plattelande die zijn vader te logeerde had, gaf dezen, toen klachten over hoofdpijn geuit werden, kalmpjes een antipyrinepoederje. De oude heer reageerde daar ganschelijk eigenaardig op en de zoon eerst bevreesd, dat hij een verkeerd artikel uit zijn voorraad gekomen had, dacht een oogenblik niet anders of hij zou binnen een uur zijn vader verliezen! Deze had idiosyncrasie voor genoemd geneesmiddel. Dat feit heeft dan ook het voor sommigen gevaarlijke - voor de meerderheid heilzame - hoofdpijnmiddeltje op den achtergrond doen geraken en tegenwoordig kennen vele jongeren het middel niet eens meer!

Een dienstbode kon absoluut geen kina-bestanddeelen verdragen; het innemen van slechts één kininepilletje bracht haar na een uur tot radeloosheid door onmogelijk jeuken van de geheele lichaamshuid, die met een soort eczeem bedekt werd; bij een anderen patiënt wekte het innemen van één kininepil verschijnselen op, die bij ieder ander menschenkind optreden, zoodra een kopje vol wonderolie ingenomen is! Vandaar, dat het nuttig is, een nieuwen dokter tijdig op de hoogte te brengen van de eventueele overgevoeligheid voor bepaalde geneesmiddelen, opdat de aesculaap bij het samenstellen van het recept, dat hij gaat voorschrijven, met de idiosyncrasie rekening kan houden.

Zoo werd, enkele decenniën geleden, nog graag gebruik gemaakt van jodoformverband bij verwondingen. Men vond den penetranten geur wèl uiterst hinderlijk, maar vergat dat nadeel, wanneer er de grootere voordeelen bij de wondbehandeling tegenover gesteld werden. Zoo had in mijn studententijd menig student in zijn fietstasch een klein verbanddoosje - voor

²)Deze schets verscheen voor eenige jaren in een groep Provinciaalsche Dagbladen.

„eerste hulp bij kleine ongevallen” - en daarin bevond zich ook een jodoformgaasje. Toen op een gezamenlijken fietstocht één der meisjes-studenten gevallen was en aan den enkel verwond, stond dadelijk een galante ridder klaar, om de wond te verbinden . . . met een stukje jodoformgaas. Binnen vierentwintig uur zat het meisje over haar geheele lichaam vol met een hardnekkig eczeem - zooals de behandelende medicus het noemde - het typische jodoform-eczeem, als gevolg van dat enkele verbandje. Zij kon geen jodoform aan haar lichaam verdragen!

Het is algemeen bekend hoe lijdens aan suikerziekte doorgaans géén suiker mogen gebruiken. Zoo had een jong medicus een zijner tantes in behandeling wegens suikerziekte en schreef haar streng dieet voor; in de plaats van suiker moest de patiënte kunstmatige zoetstof in haar spijzen en dranken brengen; een oude, getrouwe meid-huishoudster, die haar al lange jaren ter zijde stond als eenige huisgenoot, kreeg van den dokter de noodige instructies, die zij aanvankelijk stipt opvolgde, met een spoedig opknappen der zieke als belooning. Als zoodanig scheen de huishoudster echter het herstel niet bepaald te beschouwen; zij had - wetende, dat zij in het testament der oude dame goedgunstig bedacht was - eigenlijk gehoopt, dat dit de allerlaatste ziekte van haar mevrouw zou wezen; zoo rijpte in haar brein de duivelsche gedachte, met terzijdestelling van saccharinetabletten en andere geoorloofde zoetstoffen, gelijk voorheen, flinke porties gewone suiker door het voedsel van haar patrones te mengen. En terstond verergerde de toestand der oude dame op onrustbarende wijze; haar neef maakte zich ongerust, begreep er iets van . . . totdat hij vermoedens voelde rijzen en de huishoudster verdacht, met booze bedoelingen de kunstmatige zoetstoffen door suiker te hebben vervangen. Zoo bracht hij mij op zekeren dag een schaalje appelmoes, met de vraag, of ik door onderzoek wilde vaststellen, welke zoetstof daarin aanwezig was. Ik moest rapporteeren, dat er géén kunstmatige verzoetingsmiddelen aan toegevoegd waren, doch wel een knappe hoeveelheid suiker! Hij uitte zijn „vermoedens”, doch de feeks ontkende. Eerst na bedreigingen met Politie en Justitie kreeg hij de waarheid boven water, dat de door mij vastgestelde suiker opzettelijk door haar aan het appelmoes was toegevoegd. Hij had zich helaas door belofte verbonden bij eventueele bekentenis de Politie erbuiten te zullen houden, zoodat de eenige straf bestond in onmiddellijke verandering van het testament, waarbij de vlug ontboden notaris nog juist zijn assistentie kon verleenen. Die medicus heeft zeker niet geweten, dat hij zelf een strafbaar feit pleegde, door het hem bekende misdrijf niet aan de Politie of de Justitie bekend te maken! Ikzelf hoorde eerst jaren later, welke omstandigheden zich gewezen hadden om het voor mij op zichzelf staande onderzoek van het monster appelmoes!

Wanneer over vergift gesproken wordt, denken de meesten uitsluitend aan vergift, dat via den mond in het lichaam geraakt; men dient echter wel te bedenken, dat schadelijke, gevaarlijke stoffen langs tal van wegen in ons lichaam kunnen geraken; ik noem slechts het woord giftgassen, om duidelijk te maken, dat ook langs de ademhalingswegen, ja via de huid zelfs, vergiftige gasvormige producten hun vernielende werking op ons leven kunnen

aanvangen. Ik herinner mij nog levendig een geval, waarbij iemand, die geplaagd werd door ingewandswormen die voornamelijk in zijn endeldarm huisden, deze trachtte te verwijderen door een lavement, bereid uit een aftreksel van tabak en uien. Hij had dit aftreksel uit zware tabak, véél te sterk bereid en is doodziek geworden tengevolge eener zéér acute nicotinevergiftiging *via den endeldarm*.

Willekeurig denken wij, bij het hooren van vergiftige gassen, aan het verraderlijke kool-monoxjde (kortweg kolendamp geheeten) welk vergift ieder jaar, vooral in het koude jaargetijde steeds slachtoffers maakt. Doordien ons lichtgas ook een niet onaanzienlijk gehalte aan koolmonoxjde bevat, is dit eveneens zeer gevaarlijk. De vergiftige werking van kolendamp berust op het feit, dat genoemd gas onze roode bloedlichaampjes voorgoed ongeschikt maakt om hun rol te vervullen, bestaande in het opnemen van zuurstof in de longen, teneinde die zuurstof naar àlle deelen van het lichaam te transporteeren. Zoo wordt het bloed door kolendamp vergiftigd en gaat het slachtoffer feitelijk aan zuurstofgebrek te gronde, dus: aan verstikkingsdood, al bevindt hij zich ook in een atmosfeer, waarin immer nog een aanzienlijk percentage zuurstof aanwezig is.

Ik vind dien kolendamp altijd een gemeenen, verraderlijken sluipmoordenaar; veelal worden de slachtoffers in hun slaap overvallen; het gas is nagenoeg reukeboos; (wat men waarneemt, zoodra de kachel niet correct afgesteld is, is n i e t de kolendamp, doch het zijn de deze vergezellende verbrandingsproducten, welke echter de slapende niet doen ontwaken!). Zoo worden de meeste slachtoffers van dit sluipgift dood in bed gevonden. Wellicht is het hier de plaats, op te merken, dat in de meeste gevallen de kachel in prima conditie verkeerde; niet in alle; toen ik in Maart 1925 door de Politie werd geroepen naar een woonark, liggende in het Jacob van Lennepkanaal te Amsterdam, vonden wij daarbinnen een ouderenpaar met vijf kinderen roerloos te bed . . . overvallen door kolendamp; alleen de moeder vertoonde nog levensteekenen; zij kon, na behandeling met zuurstof, weer bijgebracht worden, om dan te vernemen, dat haar man en haar kinderen allen overleden waren . . . als gevolg van een defecte verwarmingsinrichting. Nog zie ik het cilindrisch kacheltje - een hoogst eenvoudig model! - met fluitketel erop, voor mij. De afvoerpijp liep van de kachel direct horizontaal door den wand naar de buitenlucht, om dan haaks omhoog te gaan. In dat staande gedeelte nu was zooveel regenval gekomen, dat onder aan het vertikale stuk, het bochtje geheel was doorgeroest; daardoor was van een opwaarts loopenden stroom van verwarmde lucht met verbrandingsgassen geen sprake; de schoorsteen kon onder deze omstandigheden niet meer trekken. De kort voor het naar bed gaan opgestorte eierkolen bleven tè lang koud en werkten de vorming van het vergiftige gas sterk in de hand met het genoemd noodlottige gevolg!

Maar ook dáár, waar een goed functioneerende kachel staat met correct werkende schoorsteen, *kunnen* ongelukken optreden, zooals ik meermalen de gelegenheid had, in mijn loopbaan te zien. Men dient te overwegen, dat de vorming van kolendamp in de eerste plaats aan de orde is zodra een lading nieuwe, dus koude brandstof, op het vuur in de kachel

gestort wordt. Deze brandstof nu, is in staat, zoolang ze koud is, uit één der verbrandingsgassen welke opstijgen uit het vuur onderin de kachel namelijk uit het koolzuurgas, het vergiftige koolmonoxyde te doen ontstaan. Hebben wij nu de kachel zoo gereguleerd, dat ze flink kan branden, dan is er voldoende „trek” om (bijaldien het kolengas eens n i e t met de bekende blauwe vlammetjes bovenop de koude kolen *verbrandt*) het giftgas door den schoorsteen mèt de andere verbrandingsproducten te laten ontwijken. Maar wee, bijaldien, tè korten tijd ná het bijvullen der kachel, laatstgenoemde wordt ingesteld op „nachtdienst” en de trek der gassen naar het schoorsteenkanaal verminderd of bemoeilijk wordt. Dan kruipen de giftige producten langs kieren van deurtjes enz. de kamer in en . . . er is zoo weinig van dit vergift nodig, om de atmosfeer te verpesten en de slapenden naar de eeuwige slaap te doen overgaan.

Velen hebben de ongelukkige gewoonte, om - kort voor het naar bed gaan - de kachel nog eens bij te vullen, waarna deze terstond „op nachtdienst” wordt ingesteld. Dat is - zooals ik hierboven uiteenzette, funest! Men stelt zich en de zijnen aan de grootste gevaren bloot. Neemt, Lezers, toch als vaste gewoonte, de kachel een paar uren vóór het bedtijd is, geheel bij te vullen, opdat - zoolang de schoorsteen nog normaal trekt en de afvoer behoorlijk is - de versch gestorte kolen warm kunnen worden. De dàn geproduceerde kolendamp zal ons niet schaden; die trekt dàn wèl den schoorsteen in, zoover hij niet verbrandt en tot koolzuur wordt. En, is dàn de tijd voor de nachtrust angebroken, zoo stel gerust de kachel, die uitsluitend warme brandstoffen bevat, op nachtdienst in - er zal thans niets gebeuren.

Wie een kamer bewoont of in een vertrek slaapt, waar, af en toe rookproducten van een kachel waargenomen worden, welke in een ander - veelal lager gelegen - vertrek brandt, dient eveneens op zijn hoede te zijn; ik maakte een geval mede, waar een echtpaar dood in bed gevonden werd, terwijl op de flatwoning n i e t werd gestookt én niettemin kolendamp als doodsoorzaak kwam vast te staan. Bij voortgezet onderzoek bleek, dat het rookafvoer kanaal van een groote stookplaats, onderin den kelder van het flatgebouw ter hoogte van de bewuste woning gescheurd was. Behangsel papier, dat op strakgespannen doek over de scheuren van den schoorsteen aangebracht zat, kon toch niet verhoeden, dat bij een ongunstigen - en wellicht noodlottige windrichting! - wolken kolendamp de slaapkamer der oudjes binnendrongen; en met het genoemde gevolg.

Tal van vergiftigingsgevallen zijn aan noodlottig toeval toe te schrijven - soms aan domheid der menschen.

Wanneer bij minder hygiënisch uitgevoerde kaasbereiding een ongewenste infectie door schadelijke microben plaats vindt, kan het gebeuren, dat in een kaas van grootere afmeting, op één plek bedoelde bacteriën de eiwitstoffen der kaas gaan omzetten, waarbij dan vergiftige splitsingsproducten gevormd kunnen worden, die met cadaverinen (= lijkegiften) op één lijn te stellen zijn. Wie dàt stuk uit de kaas ongelukkigerwijze treft, kan na consumptie ervan danig ziek worden; wij hebben gevallen meegemaakt, waarbij de leden van een gezin, dat een hoekje kaas gekocht had, na gebruik daarvan ernstig ziek werden, terwijl -

wanneer de Keuringsdienst bij den winkelier vlug de rest der aangesneden kaas in beslag nam, bij zijn onderzoek moest constateeren, dat daarin géén schadelijke microben aanwezig waren; zóó plaatselijk kunnen zich soms die kaasvergiften ontwikkelen.

Iets anders is het met vleesch- en worstwaren. Nog niet zoo heel lang geleden verwerkte een minder scrupuleuze „slager” het van een zieken hit geslachte vleesch tot biefstukjes en worst, met het resultaat, dat geheele groepen der kleine luiden duidelijk ziek werden. Nog steeds heerscht bij velen de verkeerde meening, dat men bij aankoop van „derderangsch worst”, elk gevaar zou kunnen ontloopen, door de worst vooraf goed en lang te koken. Ik zeide reeds, dat deze onderstelling verkeerd is. Men denkt aan de voor melk zoo vaak gegeven adviezen, dit voedingsmiddel vóór gebruik goed te koken en meent een parallel te kunnen trekken bij vleeschwaren van verdacht allooi. Bedacht dient echter te worden, dat - door de melk eenigen tijd aan kookhitte bloot te stellen, de schadelijke *bacteriën* gedood worden, die erin aanwezig gesteld worden. In het gevaarlijke vleesch van genoodslachte dieren echter is reeds het door rottings- of andere gevaarlijke bacteriën geproduceerde v e r g i f t aanwezig en dàt weerstaat de kookhitte volkomen evenals b.v. rattenkruit dàt vermag!

Men koope dergelijk minderwaardig vleesch liever niet en bedenke, dat het blootstellen aan kookhitte de gevaren, aan het gebruik van dusdanige vleeschwaren verbonden, allerminst wegneemt!

Het zijn veelal de zoo dikwijks bij name genoemde colibacillen, die onze spijsen ongemerkt vergiftig doen worden; die colibacillen behooren tot onze darmflora; ze spelen een rol bij het verteringsproces in ons darmkanaal en worden regelmatig in faecaliën aangetroffen. Geraken deze mikro-organismen nu ongelukkigterwijs eens in spijs of drank, dan kunnen zij de daarin aanwezige eiwitachtige stoffen aantasten en daaruit giftige afbraakproducten doen ontstaan. In dit verband wil ik het even over de ijskast hebben. Ik heb hier niet het oog op de moderne vrieskasten, welke interieur een temperatuur onderhoudt, liggende op of onder het vriespunt, doch denk uitsluitend aan de ouderwetsche ijskasten, welke dubbelwanden met stukken ruw ijs worden opgevuld en in welke bergruimte dan een temperatuur heerscht, die steeds een kleinigheid b o v e n het vriespunt ligt. Het spreekt vanzelf dat ook de bedoelde moderne kasten - wanneer ze eens niet op temperatuur o n d e r nul ingesteld worden - de spijsen en dranken, die erin bewaard worden tot heel even boven het vriespunt zullen houden. Daarin nu schuilt een vergiftigingsgevaar, dat ik U nader hoop te verduidelijken.

Alles wat geboren is, heeft tot eindbestemming weer tot stof te vergaan. Zooals ook alle bouwwerken, die opgericht werden, na verloop van korteren of langeren tijd gesloopt worden, hetzij door menschenhand, hetzij door natuurinvloeden.

Ik heb wel eens als jongen staan kijken naar het sloopwerk van een groot gebouw; opvallend is, dat de aannemer altijd het werk doet aanvangen door enkele rappe kerels, die zooveel mogelijk dakpannen héél het dak weten te halen en omlaag te brengen. Die ploeg is altijd van nummer één; dàn komen er een paar vertrouwelingen aan de beurt, om het daklood los te

snijden uit de goten en dat . . . eerlijk op te leveren bij den patroon. En als die dan gereed zijn, is het tijdstip voor het verdere sloopwerk gekomen. Zoo valt het mij op, hoe óók Moeder Natuur, telkens wanneer zij met een sloopwerk begint, zekere groepen „werklieden”, waarmede ik thans bacteriën bedoel, die voor de afbraak zorgen, in eerste linie aan het werk zet. Dat zijn in de meeste gevallen de melkzuurbacteriën, welker naam den Lezer voldoende verduidelijkt, dat ze de stille werkers zijn, die o.a. de melk tot verzuring doen komen en die de witte kool weten om te zetten tot het heerlijke winterkostje, dat zuurkool heet. Het feit, dat wij in karnemelk, yoghurt, zuurkool en nog andere artikelen het gevormde melkzuur als gewaardeerd bestanddeel weten te genieten, zegt al voldoende, dat deze melkzuurbacteriën - al zijn ze degenen, die het afbraakproces inluiden - ons n i e t vijandig gezind zijn, onze gezondheid niet in het minste schaden. Máár ik zou durven waarschuwen: „houd ze in de gaten, want hun optreden, waarbij ze melkzuur vormen, is voor ons het roode seinlicht: weest op uw hoede: het afbraak-proces is begonnen en straks dreigt gevaar!” Zoolang die eerste ploeg werklieden in de gedaante der melkzuurbacteriën aan den arbeid is, houden alle andere microben zich afzijdig. Er is nog geen direct gevaar voor onze gezondheid, zolang de afbraak zich beperkt tot vorming van melkzuur. Menige huismoeder, bemerkende, dat het restanten van het koude rolladevleesch een uiterst gering zuur smaakje laat waarnemen, is politiek genoeg, vlug naar den azijn te grijpen, onder het motto: morgen eten wij háchee enwanneer er azijn over gegoten is, bemerk niet één iets van het spoor melkzuur . . . van het aangevangen „bederf”! Doch, wanneer men de „afbraak” niet verder laat komen, dreigt er voor onze gezondheid geen gevaar. Zoodoende kan men steeds het optreden van de eerste verzuringsverschijnselen aan diverse spijzen beschouwen als de aankondiging, dat het sloopwerk begonnen is!

Merkwaardig, zooals de andere ploegen sloopers gelaten hun beurt afwachten, die gekomen is, zoodra de zuurvormende bacteriën den arbeid neerleggen; en dit doen zij, zoodra ze een zuurgraad hebben ontwikkeld, of wanneer alle „grondstof” waaruit ze hun melkzuur bereidden, verwerkt is. Ze wachten langer, wanneer de spijzen door toegevoegden azijn een hooger zuurgraad kregen; (leverworst in 't zuur, rolmops).

Dàn komen de verdere ploegen bacteriën aan den slag, te weten de gevaarlijke rottingsbacteriën, welke de eiwachtige stoffen uit voedsel enz., omzetten en doen overgaan in de hoogst vergiftige stoffen, die zich eveneens in cadavers ontwikkelen. Dan moet men op zijn hoede zijn! En deze rottingsbacteriën verraden aanvankelijk hare werkzaamheid niet, doordat de mensch van de eerste vergiftige producten dezer sloopers de aanwezigheid n i e t met tong of reukorgaan bespeurt en juist daarin schuilt het verraderlijk karakter van deze rottingsbacteriën.

Welke reden had ik nu om van de ijskast op de rottingsbacteriën te komen? Ziehier, wat de kwestie is:

Wanneer een niet-gesteriliseerde spijs of drank - b.v. een kannetje melk - in een ouderwetsche ijskast geplaatst wordt, waarin de temperatuur heel even boven het nulpunt ligt, zoo maakt deze koude het den melkzuurbacteriën absoluut onmogelijk, haar arbeid te verrichten; er ontstaat geen melkzuur en. . . het „roode sein” dat tot waarschuwing dient, treedt

n i e t op; doch de rottingsbacteriën welke bij de heerschende temperatuur wèl kunnen leven, werken èn zich vermenigvuldigen, gaan rustig hun gang en produceeren de cadaverinen, de gevaarlijke lijkegiften, welke aanwezigheid in dèn beginne n i e t te bespeuren is bij het gebruik der spijzen of dranken.

In een groot restaurant te Amsterdam hadden - jaren geleden - op een zomeravond talrijke gasten zich tegoed gedaan aan koffie-ijs, dat - 's nachts in een ouderwetsche ijskast bewaard - voor verzuring behoed was, doch waarin zich colibacillen flink ontwikkeld hadden; in den nacht daarop zijn al degenen, die van dat ijs gegeten hadden, doodziek geworden en heel wat doctoren hadden een onrustigen nacht met hun talloze patiënten! Politie en Justitie werden erin gemoeid; er had een bacteriologisch onderzoek plaats en de aanwezigheid van een massa colibacillen kwam vast te staan. Men had ten onrechte gemeend, dat - door de lekkernij „in de ijskast” te bewaren en elken dag weer opnieuw te doen bevriezen, alles voor bederf zou behoed blijven.

In Rotterdam vierde een groot gezelschap feest en gebruikte de lunch in een groot restaurant. Dáár had men al enkele dagen van te voren een en ander gereedgemaakt. dat - zoo nam men aan - in de ijskast wel deugdelijk zoude blijven. Maar colibacillen ontwikkelden zich; niemand proefde aan het genotene iets bijzonders, maar het duurde niet lang of het gansche gezelschap vertoonde vergiftigingsverschijnselen; ontzettend moeten de tooneelen geweest zijn, toen de gasten, afzondering wenschende, daartoe geen voldoende gelegenheid vonden en langs den trottoirband geschaard stonden om de ongewenschte spijzen weer uit hun maag te doen treden. Ook daar vormden dus de vergiften zich tijdens het verblijf in de ouderwetsche ijskast.

Opmerkelijk was ook het geval, waarbij een geheel gezin na het gebruik van appelmoes ernstige vergiftigingsverschijnselen vertoonde, Toen ik ambtshalve een restant van het appelmoes in onderzoek kreeg, kwam aan het licht, dat een belangrijke hoeveelheid z i n k daarin in oplossing was gekomen. De zuinige huisvrouw had door 'n mannetje in de buurt, die dat zoo keurig kon doen, een nieuwen bodem in een pan laten zetten; die reparatie had echter niet met vertind ijzer, doch met gegalvaniseerd ijzer (dat is verzinkt ijzer) plaats gevonden; het zink - een schadelijk metaal - kon in het frisch-zure appelmoes oplossen en leidde tot de vergiftiging, die gelukkig met genezing der patiënten eindigden.

Ook herinner ik mij nog levendig het geval bij een burgemeestersgezin in de provincie Utrecht. Daar traden ook op een gegeven moment vergiftigingsverschijnselen op, die dagen aanhield, en waarvan ook een gast, die uit Amsterdam op bezoek was, slachtoffer werd. Die burgervader kwam mij raadplegen en bracht mij alle grondstoffen mede, die bij de bereiding van de spijzen hun rol hadden gespeeld, met verzoek, ná te gaan waarin de oorzaak der onaangename verschijnselen verscholen zat. Na een langdurig onderhoud zette ik de zending artikelen voor eenigen tijd terzijde, en drukte het verlangen uit, het regenwater uit den bak, waaruit men ter plaatse al het drinkwater putte, nader te leeren kennen. O, de bak was nog korten tijd geleden grondig gereinigd. . . . !

Toch toonde het chemisch onderzoek aan, dat het water zink bevatte en - toen men op mijn advies eens was gaan dreggen - kwam er een zinken emmer te voorschijn, dien een inmiddels ontslagen werkster uit de hand had laten vallen in den regenbak terwijl zij zich toen verder maar niet over dat stuk gereedschap had bekommerd!

Sprak ik hierboven over toevallige vergiftigingen - van geheel ander karakter zijn de gevallen van opzettelijke vergiftiging om iemand het leven te benemen, of die, waarbij een tè groote dosis toegediend werd van eenig - met goede bedoelingen - verstrekt vergift, dat als geneesmiddel bedoeld werd.

Zoo behandelde zekere Rechtbank een geval, waarin eene verpleegster terechtstond, die - op onverantwoordelijk domme wijze - een medicijn (phosphorlevertraan, voor de aan haar zorgen toevertrouwde kinderen, zelf ging samenstellen, doch abusievelijk een honderdmaal te groote hoeveelheid van het zwaar vergiftige element phosphor in de levertraan oploste, waardoor slachtoffers vielen!

In Amsterdam moest een oude man, die bedlegerig was, op last van den dokter een lepel wonderolie slikken, die zijn bejaarde vrouw hem 's avonds zou ingeven. Zonder op het etiket te letten, nam zij eene flesch ter hand, die sterk carbolzuur bevatte, en waaruit een eierdopje gevuld werd. Ondanks den doordringenden geur van dit vergiftige artikel dronk de oude man het eierdopje tot den bodem toe in een teug ledig! Hij had met de andere hand zijn neus dichtgeknepen, om den geur der wonderolie niet te bemerken De dood trad bij dit slachtoffer kort daarna in! Hier moge ik met klem erop wijzen, dat dergelijke gevaarlijke vergiften n i e t in de huishoudkast temidden van eenvoudige huismiddeltjes geplaatst mogen worden, en iedereen raden, géén fleschje voor gebruik te openen, alvorens zich wel degelijk ervan te hebben overtuigd, dat het etiket den naam van het begeerde artikel aangeeft. Onnoodig te verklaren, dat fleschjes, doosjes of pakjes waarop géén behoorlijk etiket den aard der stof aangeeft, taboe zijn! Er kunnen menschenlevens mee op het spel komen te staan!

Voorbeelden van sluipmoordenaarswerk met behulp van vergift kent de historie er meerdere. De ouderen herinneren zich - zij 't ook misschien uit overlevering - de geschiedenis der Leidsche giftmengster, die een paar dozijn slachtoffers gemaakt had - meerendeels kleine kinderen, die aan haar „ter verzorging” waren toevertrouwd en - zoodra ze op het toegediende vergift begonnen te reageeren - aan hunne ouders werden teruggegeven, om thuis te sterven!

En uit den jongsten tijd kennen de lezers wel den naam van de Weduwe Becker in Luik, die daar als massamoordenaars terecht stond. Eigenaardig, zoo vaak als dit misdrijf juist door vrouwenhand gepleegd worden.

Wanneer ik hier gevallen uit eigen praktijk stilzwijgend voorbij ga, doe ik dat; omdat ik tot elken prijs voorkomen wil dat Lezers, die bij de bewuste drama's op eenigerlei wijze betrokken waren, mijn pennepraatje terzijde leggen, omdat zij liever niet willen herinnerd worden aan de droefenis, die in hun familie bij die gevallen heerscht. Er blijft genoeg te vertellen over!

Vergiftigingsgevallen zijn ook wel eens gesimuleerd. om zich als beklagenswaardig slachtoffer te kunnen voordoen en een meer

aannemelijke „oorzaak” te kunnen aangeven, waardoor b.v. aan het slachtoffer toevertrouwde gelden verdwenen zouden zijn! Zoo liet een ambtenaar, die belast was met het transport van een groote som gelds, deze door een handlanger wegvoeren, havende lichtelijk zijn bovenkleeding, wierp een fleschje - wellicht ledig - naast zich op den grond in scherven en ging ernaast uitgestrekt liggen wachten, tot er „hulp” kwam opdagen; de eerste oogenblikken hield bij zich ontzettend versuft; hij gaf aan, overvallen te wezen, waarbij hij zich krachtig verzet had tegen zijn aanrander; daarbij zouden zelfs scheuren in zijn kleeding gekomen zijn; maar dan zoude de onverlaat hem aan een fleschje hebben laten ruiken, waardoor bedwelming optrad en van dat moment af wist het „slachtoffer” zich niets meer te herinneren. Zie, Lezer, dergelijke praatjes vullen geen gaatjes! Ze vinden alleen geloof bij de menschen, die in Nick-Carter-romannetjes behagen scheppen, doch de mannen der wetenschap weten maar al te goed, dat dergelijke verhaaltjes op pure fantasie berusten! Ook hebben „bestolen” reizigers meermalen aangegeven, dat ze in hun slaap eenige bedwelmende vloeistof onder hun neus zouden gekregen hebben en tijdens de daardoor veroorzaakte bedwelming beroofd zouden zijn van de aan hun handen toevertrouwde gelden. Ook dat zijn bakerpraatjes. Al lang staat vast, dat - zoodra onder den neus van een slapende, chloroform of eenig ander bedwelmingsmiddel wordt gehouden - de slaap onmiddellijk eindigt en de aldus „bedreigde” persoon terstond klaar wakker is!

Een bijzondere rubriek vormen bij de Politie de zelfmoorden door vergift. Het spreekt vanzelf, dat in dusdanige gevallen steeds grondige zekerheid verkregen moet worden, dat het een geval van zelfmoord geldt, hetgeen doorgaans gemakkelijk kan vastgesteld worden.

Het geval, dat ik U thans vertellen wil, speelde zich in Weenen af. Daar had de zoon van een rijk groot-industrieel op bijzondere wijze kennis gemaakt met een circusartieste - kind eener ongehuwde moeder. Er ontstond een vrijage en op zekeren dag werd den jongeman kort en bondig beduid, dat geen keuze overbleef en een spoedig huwelijk met het circusmeisje noodzakelijk was; een ieder begrijpt, hoe de aristocratische familie van den groot-industrieel dit vond, maar het huwelijk had plaats en na een half jaar werd een dochttertje geboren. De echtelieden gevoelden beiden, dat ze niet bijeen pasten, maar er was niets aan te doen: de huwlijksband kon niet gemakkelijk „zonder kleerscheuren” verbroken worden.

Op zekeren dag kwam de jonge vader hevig ontdaan aan het naburige politiebureau melden, dat hij bij thuiskomst zijne vrouw dood in bed gevonden had; een naast haar op het bedtafeltje liggend briefje verduidelijkte alles: daarin drong zij bij haar man op vergiffenis voor haar wanhoopsdaad aan, verzocht met klem, voor de kleine meid een betere moeder te zoeken, en een goede herinnering aan de ongelukkige zelfmoordenares te bewaren.

En hiervan werd nota genomen: een geval van zelfmoord! Het briefje was door de Politie in beslag genomen en werd bij de betreffende acten in de dossiers opgeborgen.

Eenigen tijd later schijnt de schoonmama lont te hebben geroken; zij uitte tegenover de Politie gerechten twijfel, beweerde ervan overtuigd te zijn, dat

haar dochter, wier karakter zij zoo goed kende - géén zelfmoord kon hebben gepleegd, en gaf hiermede den stoot tot een gerechtelijk onderzoek naar de echtheid (of onechtheid) van het kattedelletje, dat naast de doode op het tafeltje was gevonden. En ook in Oostenrijks hoofdstad beleefde men het, dat de geleerden het oneens waren: terwijl één hunner als positieve overtuiging te kennen gaf, dat het briefje n i e t door de overledene was geschreven, maar door een ander (wie dat was, werd niet gezegd!), meende zijn mededeskundige de waarheid in het midden te moeten laten: hij kon het briefje noch als echt erkennen, noch valsch noemen. En zoo werd de zaak door het Openbaar Ministerie terzijde gelegd.

Al was dit feit maar half naar den zin van de moeder der overledene, zij kon aan het verloop der zaak niets veranderen.

De vader van den jongen weduwnaar echter die over het „stoken” door de schoonmoeder van zijn zoon zeer slecht te spreken was en zich begrijpelijkerwijs in hoogste mate geërgerd had aan de sensationeele dagbladartikelen met hun vetgedrukte titels, vond dezen gang van zaken allerminst bevredigend; hij eischte niets meer of minder dan volledige rehabilitatie van zijn zoon, die - zoo meende hij in vol vertrouwen - onschuldig verdacht was geworden en achtte het plicht tegenover den familienaam, deze van elke blaam te zuiveren, welke offers hem zulks ook mocht kosten!

En zoo vroeg zoonlief - op aandringen van papa - aan de Justitie natuurgetrouwe, scherpe fotografische reproducties van het geïncrimineerde briefje, zoomede van de bij het onderzoek gebruikte vergelijkingsstukken - handschrift gevende van elk der echtelieden - waaraan nog eenige, in latere instantie te voorschijn gebrachte stukken handschrift van de overledene, toegevoegd werden. En de jonge weduwnaar trok ermede naar Frankrijk, om daar bij een groot schriftdeskundige - hoogbejaard - het verhaal te geven van de intriges, waaraan hij ten prooi was geweest, aan welk verhaal dan ten slotte de verzekering werd toegevoegd dat het „geld geen rol speelde”, maar dat de familienaam van elke smet diende gezuiverd te worden! En hij kreeg dáár een rapport, waarin geconcludeerd werd, dat de overledene het briefje eigenhandig had geschreven. Vervolgens stak de jongeman - mèt zijn goedgevulde portefeuille! - het Kanaal over om in Engeland een „deskundige” te zoeken, die hem de echtheid van het betwiste epistel kon attesteerde, hetgeen hem dan ook gelukte. Met dezen besprak hij de wenschelijkheid, óók op het vasteland nog een paar deskundigen om een gelijkkluidende verklaring „te zijner décharge” te vragen, waarna de Engelsman hem beloofde, daarvoor te zullen zorgen. En zoo kregen één mijner collega's, te Amsterdam en ik, uit Engeland de paperassen toegezonden met verzoek dit eenvoudige geval, „simpel als kinderspel” even te onderzoeken. Teneinde het ons te vergemakkelijken en ons rapport des te spoediger te kunnen verwachten, voegde die Engelsche collega een afschrift van zijn reeds uitgebrachte verslag aan de stukken toe; maar daarvan namen wij géén kennis, doch verzegelden beiden de enveloppe, waarin zich genoemd afschrift bevond; wij wenschten natuurlijk objectief, onbevooroordeeld en volkomen onbevangen een eigen, vrij oordeel te vellen en trokken ieder afzonderlijk aan den arbeid. Aldus, onafhankelijk van elkaar een diepe studie van het geïncrimineerde briefje makende, had elk onzer weldra de volle overtuiging, dat dit een

kunstproduct moest zijn. Talrijke op geraffineerde wijze, aangebrachte correcties aan meerdere lettervormen, gevoegd bij ontelbare teekenen van de gekunstelheid, waarmede de meeste letters nageteekend waren naar een of ander voorbeeld, namen elke gedachte aan echtheid volkomen weg. Inmiddels duurde het den Engelschen expert wat lang, zoodat hij telefonisch informeerde, tegen welken dag hij ons rapport kon verwachten. Wij adviseerden hem, zijne handen eens te inspecteeren, hem verduidelijkende, dat hij zich danig in „de vingers gesneden” had, waarna ons onomwonden beduid werd, dat hij - wanneer wij tot de valscheid van het briefje concludeerden - ons gezamenlijk rapport n i e t kon gebruiken. De zaak was ons à l te louche! Wij zonden de paperassen terug en kregen onze moeite weliswaar betaald, maar ons breedvoerig verslag interesseerde hem absoluut niet. Ik dacht toen aan het bekende gezegde: „de eene traag, de andere graag” en maakte gebruik van de aangename relaties, die ik met den vriendelijken Bundeskanzler Schober in Weenen onderhield. Als President van de Académie Internationale de Criminalistique achtte ik het een bijzonder voorrecht, genoemden magistraat onder de Curatoren onzer instelling te mogen tellen; hij toonde immer zéér veel belangstelling in ons werk en niet minder. . . . in het rapport, dat Engeland niet begeerden! Ons verslag legde hij den beiden Weenschen deskundigen voor, waarna beiden eensluidend hun volle instemming ermede te kennen gaven! Wij hadden hier kunnen vaststellen, dat het briefje absoluut valsch moest zijn, en anderzijds een groot aantal schrift-eigenaardigheden erin aangewezen, die eveneens in het handschrift van den weduwnaar als kenmerkende punten voorkwamen. De zaak werd weer ter tafel gebracht en korten tijd na dien gaf de verdachte toe, dat hij het briefje in nagebootst schrift zijner echtgenootte vervaardigd had, om, zoals hij bleef verklaren en volhouden, - mocht men hem er ooit van verdenken, zijne echtgenootte vergiftigd te hebben: te kunnen verduidelijken dat deze zelfmoord gepleegd had. Hij zou - thuiskomend - zijne vrouw dood in bed gevonden hebben, met een glas, riekende naar blauwzuur, naast zich; was angstig geworden en had toen - alvorens de politie erbij te halen - gauw het geïncrimineerde briefje vervaardigd en dat naast de overledene neergelegd! .

Nadat onze Weensche collega's eensluidend verklaard hadden, zich met onze conclusie aangaande de valscheid van het briefje te vereenigen en de jongeman als boven erkend had, het geproduceerd te hebben, nam de Rechtbank te Weenen dan ook in haar vonnis wèl als bewezen aan, dat niet de overledene maar haar echtvriend het stukje geschrift had vervaardigd, máár. . . . achtte daarmede n i e t het bewijs geleverd, dat hij haar het vergift heimelijk toegediend had! En zoo bleef hij op vrije voeten maar zijn reputatie bleef verre van onbevlekt.

Hierna hoop ik den Lezers eenige belangrijke gevallen te vertellen, waarin de „misdadige vergiftiging” slechts in de verbeelding van het „slachtoffer” bestond!

Het is psychologisch merkwaardig, zoo vaak als er personen, die angst hebben, door iemand uit hun naaste omgeving te zullen worden vergiftigd, met spijs- of drankresten bij de Politie komen om hun vermoeden te uiten; en

het spreekt vanzelf, dat de Politie, niet kunnende oordeelde, of die klacht gerechtvaardigd is, zekerheid begeert te hebben, of inderdaad vergift in dat kliekje eten of in dat kopje thee aanwezig is, dus: zendt zij het ter fine van nader onderzoek naar haar deskundigen medewerker. Op die wijze kreeg ik in den loop der jaren heel wat keeren schaalpjes met middageten of kliekjes koffie, thee of melk, om daarin naar „vergift” te zoeken! Het is gauw gezegd: „zoek eens even naar vergift” maar de leek moet wel bedenken, dat er honderden vergiften van zéér uiteenlopend karakter bekend zijn, nog véél meer vergiften den meesten onzer nog o n b e k e n d, en dat het opsporen van vergift tot de moeilijkste problemen kàn behooren. De mogelijkheid, dat men het niet te pakken krijgt - b.v., wanneer het spoedig ontleedt of ontwijkt - dient immer overwogen te worden, vandaar, dat ik terstond na ontvangst van het materiaal, een paar proefdieren (witte muizen) „erop zet” om hun verdere gedragingen te kunnen observeerde. Bijna altijd leven die dieren frisch en gezond verder en krijgen wij de overtuiging, dat de aanklager zich vergiste! En dan komt bij verder naspeuren der bijkomstigheden haast altijd aan het licht, dat eigen wangedrag van den aanklager jegens hem of haar, die verdacht wordt, tot de klacht leidde; hij durft zóó groote wraak te vreezen, dat hij den ander van het allerergste: sluipmoord door vergift - durft verdenken!

Eens werd een jongmensch van zestien, zeventien jaar bij mij aangediend. Binnengekomen zijnde, legde hij een mooien appel op mijn schrijfbureau neder, keek mij beduusd aan en vroeg in vollen ernst, of ik dien appel - een mooie Bellefleur - eens wilde onderzoeken op mogelijk aanwezig vergift. Ik zat even stom van verbazing den jongen - „nog nat achter de ooren”, aan te kijken en vroeg hem, waardoor hij tot de onderstelling kwam, dat er vergift in dezen appel gestopt zou kunnen zijn; en hij vertelde verder, hoe een andere employe aan de bank, waar hij een kleine betrekking had, hem dezen appel had aangeboden, terwijl die collega nog nooit zoiets geoffreerd had.

Ik uitte eensklaps de misschien ietwat gewaagde vraag: „is mijn vermoeden juist, dat je tegenover dien collega een of andere gemeenen streek hebt uitgehaald, en diens wraak meent te kunnen verwachten?”; en met een blos op de kaken gaf hij toe, dat mijn vermoeden geheel juist was. Ik liet mij de zaak nader toelichten, adviseerde hem toen, dien collega ronduit en ridderlijk zijn leedwezen te uiten over hetgeen gebeurd was en voegde er ten slotte aan toe, dat ik dien collega denklijk hooger zou waardeerden dan dengeen, die vóór mij zat. De jongen pakte vlug zijn appel in en. . . . verdween!

Een dame, wonende in de oude stad, wendde zich tot de Politie, wijl zij ernstige vermoedens had, dat haar inwonende dienstbode èn haar vrijer herhaaldelijk vergift in het middageten mengden, om aangeefster te doden. De Politie zond mij het pannetje stampot toe, maar - hoe ik zocht en speurde - ik kon op geenerlei wijze de aanwezigheid van eenig vergift constateeren; ook dè proefdieren, die ermee gevoed werden, bleven in prima conditie voortleven. Ik diende in dezen zin mijn verslag in, van welks inhoud aan de bedoelde dame bericht gezonden werd. Daags na ontvangst van die kennisgeving meldde zij zich opnieuw bij de Politie - nu weer met een ander kliekje middageten omdat daarin beslist vergift moest zitten: zij had het

duidelijk kunnen proeven! Andermaal offerde ik meerdere dagen op aan een omvangrijk onderzoek, dat alweer slechts negatieve uitkomsten opleverde; ook d t is haar ter kennis gebracht en - schrik niet, lezer! - ten derden male schreed zij naar het politiebureau met een pannetje spijs! Toen uitte ik mijn ernstige vermoedens, met een psychopathe te doen te hebben en liet door de Politie uitvorschen, wie de huisarts dezer dame was. Zoodra ik diens naam kende, informeerde ik ambtelijk naar de bewuste dame, doch moest vanuit de hoogte het antwoord vernemen, dat ambtsgeheimen(!) hem verbood, zich over, zijne patiënten uit te laten! Alsof d t de bedoeling van den Wetgever ooit geweest ware . . . ! Maar de dokter vatte zijn ambtsgeheim aldus op en . . . zweeg in alle talen; ik voorzag, op deze manier voortgaande, het gansche jaar onafgebroken met onderzoekingen van kliekjes eten van die dame bezig te kunnen zijn, wjl de politie geen uitkomst zag en mij verzekerde, dat zij zelf geen beslissing kon nemen, noch durfde na te laten, mij de objecten ten onderzoek te sturen. . . . ; er mocht eens werkelijk vergift inzitten! Ik stapte naar den Officier van Justitie en klaagde dezen mijn nood, wjl ik gaandeweg de overtuiging kreeg, de overstelpende drukte van al die toxicologische onderzoekingen te moeten danken aan een maniak. Maar deze magistraat schudde het grijze hoofd en verzekerde mij, er niets aan te kunnen doen, wjl die medicus, wanneer hij opgeroepen werd, zelfs tegenover den Officier van Justitie stommetje zou spelen op grond van . . . ambtsgeheim.

Ik bleef graag gezond - al dreigde er inderdaad gevaar voor het tegendeel - bij z oveel doelloos werken! Daar schoot mij een goede gedachte te binnen, die ik onmiddellijk ging uitvoeren. Ik vond een der gemeente-artsen bereid de maniakale dame op het bewuste politiebureau - wanneer zij aldaar ontboden werd - te onderzoeken, om mij zijn oordeel te geven en zoo ontving zij een oproepbrief, om aan het Bureau te komen op dag en uur, daarin aangegeven. Gelijk ik had durven verwachten, telefoneerde haar huisarts mij, en vroeg mij op hoogen toon, w t de reden was, dat zijn patiënte d ar ontboden werd, waarop ik kalmpjes antwoordde, dat - wat hij krachtens ambtsgeheim niet mocht verklappen - mij door een andere medicus thans zou gerapporteerd worden en toen. . . . leek het alsof hij door een giftige slang gebeten was! „Wat? Een andere medicus aan m i j n patiënte?” en ik antwoordde doodleuk: „natuurlijk doktertje! Ook ik heb recht op het bewaren mijner gezondheid!” En opeens kwam de - voor mij verblijdende mededeeling dat de bewuste dame zenuwpati nte was; dat ik haar niet „au sérieux” moest nemen en verdere kliekjes eten gerust mee terug kon geven. . . . !

Soortgelijke gevallen heb ik er meerdere gehad; ik heb maar nooit uitgerekend, hoeveel arbeid zulke psychopaten mij doelloos hebben laten verrichten! Maar daartusschendoor gaat niettemin de arbeid verder, noodig om voor Politie en Justitie licht in duisternis te brengen.

Nu en dan werden mij vragen gesteld als: „Is kolendamp lichter of zwaarder dan de lucht? Dien ik, om dat gevaar te keeren, een ventilatierooster nabij het plafond of bij den vloer te laten maken, zooals de roosters in garages l ag aangebracht moeten worden wegens den zwaarderden benzinedampen?”

Chemisch-zuiver koolmonoxyde heeft een soortelijk gewicht (tegenover lucht uitgedrukt) van 0.97. Men moet echter geenszins meenen, dat de

doodende gassen uit de kachel deswege omhoog zullen gaan! Wanneer de kachel, tengevolge van de vroeger omschreven omstandigheden, de gassen, die via den schoorsteen behoorden afgevoerd te worden, in het vertrek laat sluipen, dan denke men toch niet, dat chemisch-zuivere kolendamp naar buiten treedt! Daar zijn koolzuurgas en andere verbrandingsgassen bijgemengd, welker onaangename geur nu en dan dengene, die uit de frissche buitenlucht komt, doet opmerken, dat hij „kolendamp” ruikt; dät kan echter niet! Kolendamp is vrijwel reukloos, en wat waargenomen wordt, is het mengelmoes van verbrandingsgassen, waarbij teerachtig riekende rookproducten. En dat gasmengsel, hetwelk dan ontwijkt, zal zóó weinig in dichtheid (soortelijk gewicht) van lucht afwijken, dat het zich daarmede rustig vermengt en zich mèt die lucht verplaatst naar de hoeken, waarheen die lucht stroomt.

Wie in de woonkamer gelijkstraats de kachel verkeerdelijk afstelde, welker warmte dan via de open gelaten huiskamerdeur en het trappenhuis naar de hooger gelegen slaapkamers gezogen kan worden, dient wèl te bedenken, dat - samen met de opstijgende verwarmde lucht - het daarin „opgeloste” giftige kachelgassenmengsel naar boven sluipen kan om zijn verraderlijk werk aldaar te volbrengen!

En zoo is het dien vraagsteller duidelijk geworden, dit hij met het aanbrengen van ventilatieroostertjes - hetzij nabij het plafond, hetzij bij den vloer - het kolendampgevaar toch niet kan keeren!

Heel merkwaardig was een schrijven van een belangstellende die mij de vraag voorlegde, of ik thans niet begreep, de juiste man te zijn om een pleidooi voor zijn systeem van gasverwarming te houden. . . . !

Deze scheen te denken, dat ik „heel eventjes” zou uitmaken, dat gaskachels minder gevaren opleveren dan de kolenkachels, welke toch onder sommige omstandigheden als giftmengers onze atmosfeer verpesten. Ik denk er niet aan! Beide kachels zullen ongetwijfeld hunne voor- en hun nadeelen hebben, doch het is al te naïef, de gaskachel in het verband met kolendampvergiftiging te verheerlijken! Die belangstellende lezer bedacht zeer zeker niet, dat in tal van gemeenten het lichtgas voor een tiende gedeelte uit kolendamp (beter: koolmonoxyde) bestaat! ik herinner mij van vele jaren terug een gemeente, waar het percentage koolmonoxyde in het geleverde lichtgas zóó hoog opgevoerd werd, dat men - tegen het groote gevaar, dat die bijna reukelooze vijand opleverde - een hoeveelheid sterkriekend, prikkelend gas ging bijmengen, opdat elk lek, elke openstaande kraan, zich onmiddellijk zoude verraden! Juist door dat aanzienlijk gehalte aan koolmonoxyde is het lichtgas zoo gevaarlijk; en, nu die lezer mij hieromtrent uit mijn tent gelokt heeft, wil ik tevens op een ander gevaar wijzen, dat . . . bij elken nieuwen aanleg, in iederen nieuwbouw met gasverwarming opnieuw naar voren komt, wijl overal eenzelfde fout gemaakt wordt: ik heb hier het oog op de lage plaatsing van de gaskraan van den gashaard! Waarom toch zou die kraan niet n a a s t den schoorsteenmantel een behoorlijk eind b o v e n den vloer aangebracht kunnen worden, om ze buiten bereik van kleine peuters te houden, die er o zoo graag aan gaan draaien? Dan kan óók niet een aanbotsende stofzuiger of Amerikaansche rolschuier wijziging in den stand van het kraanblad brengen Ik herinner mij als den dag van gisteren een geval,

waarbij een slachtoffer van gasvergiftiging dood op bed gevonden werd. Die sinjeur - zoo werd aangenomen aan de hand van de stille getuigen ter plaatse - was 's avonds laat thuisgekomen en had zich op enigszins ruwe wijze van zijn schoeisel ontdaan, door zijn bottines gedeeltelijk van de voeten te schuiven en voor de rest van zich weg te schoppen; daarbij zou één der schoenen tegen het gaskraantje opgeschoten zijn, dat daarbij een kwart slag ronddraaide en een vollen gasstroom in het kleine slaapvertrek deed stroomen, dit laatste tot een asphyxiatie-toestel makende!

Een andere lezer toonde bijzondere belangstelling voor hetgeen ik over verzinkt plaatijzer als ongewenscht materiaal voor keukengerei vertelde. Ik geef hem hier even het woord, om een deel van zijn brief, aan mij gericht, voor te lezen: „In 1914 was ik landweersoldaat en als kok ingedeeld op een der forten. Daar er weinig kookmateriaal aanwezig was, vroeg ik om een veevoerfornuis wat ik n i e t kreeg. Wèl verschafte men mij twee gegalvaniseerd-ijzeren w a s c h-ketels. Nu wilde het toeval, dat op een Zondag tutti frutte gekookt werd; de geheeld bezetting - de kok inclus - werd onpasselijk maar niemand wist, waardoor! Doch op zekere dag werd rabarber gekookt en weer werd alles onpasselijk, enz. Een zondenbok moest gezocht worden; de kok kreeg de schuld. . . . men beweerde, dat hij peper in de rabarber had gedaan, doch niemand kwam op de gedachte, dat de ware schuldigen de verzinkt-ijzeren waterketels waren!” Dit geval staat geenszins op zichzelf. Vorigen zomer nog consulteerde mij een brigadier van de Politie; zijn vrouw had een flinke hoeveelheid bessensap gekookt en het vocht kokend heet via een doek in een grooten, goed gereinigden waschketel laten vloeien. Daarbij was de mooie roode kleur leelijk naar het paars overgeslagen; of dat nu ook kwaad kon. . . . ? Ik moest hem aanraden, het geheele product in het riool te laten vloeien, als zijnde vergiftigd door opgelost zink. Men ziet, hoe het juist de plantenzuren zijn, die het zink terstond aantasten: appelmoes, rabarber, bessensap! En - wat aan appelmoes en rabarber n i e t te zien was, verscheen bij het bessensap wèl als „waarschuwingssein”: zoodra het zink aangetast en in oplossing gegaan was, trad een wankleur op . . . ! Men weet, hoe tal van roode plantaardige kleurstoffen als het ware „omslaan” door paars naar blauw, zoodra het plantenzuur verdwenen is. Door inwerking op het zink verdween het zuur en het daarbij gevormde metaalzout veroorzaakte de verkleuring. Feitelijk gebeurt precies het omgekeerde, wanneer men bij rodekool azijn of appelmoes voegt: de dān teweeg gebrachte zure reactie doet de natuurlijke paarse kleur naar het vuurrood overslaan!

Het lezen van een mijner publicaties over vergiften bracht een Haagsch lezer tot de vraag, in hoeverre menschen, die dagelijks in lokalen werken, waar gedurende dien tijd gerookt wordt, aan „rookvergiftiging” (zoo noemt die lezer 't!) bloot staan.

Bij het lezen van dien brief kwam eensklaps een figuur uit mijn jongenstijd naar voren: een oud factotum in een cafétje, waar dagelijks de gasten, afwisselend behoorende tot het gilde van veekoopers en andere soorten marktkooplieden, een rook-om-te-snijden plachten te maken met de

verbrandingsproducten van allerlei vormen waarin de bladeren der tabaksplant getransformeerd kunnen worden. Dat factotum zie ik nog voor mij, als voorbeeld van eeuwige jeugd en het wil er bij mij niet in, dat die baas veel last had van verschijnselen eener chronische „rookvergiftiging”.

Dat neemt niet weg, dat er genoeg mensen zijn, wier ademhalings-werktuigen op onaangename wijze geprikkeld worden door tabaksrook of wier oogleden pijnlijk getroffen worden, wanneer de alkalisch-reageerende producten uit dien rook daarop inwerken. Zoo is bij fellen Noord-Oostenwind de buitenlucht in dagen van felle koude voor de slijmvliezen van menigen neus pijnlijk, zonder dat we van „vergiftiging” kunnen spreken! Die rook-producten zullen voor zéér enkelen n a d e e l i g e n invloed op de ademhalingswegen kunnen uitoefenen, voor een grootere klasse - vooral de niet-rookers! - hinderlijk kunnen zijn, en toch zou ik het niet wagen, anders dan „in commissies”, van rook-vergiftiging te spreken! Ik weet wel, dat hieromtrent de meeningen zullen verschillen, gelijk in zoveel andere gevallen de geleerden het oneens waren over kwesties van: „schadelijk” of „niet-schadelijk”?

Jaren lang is er getwist over de vraag, of sporen boorzuur (die men destijds - al was het verboden - nu en dan in boter wist te brengen, om ranzigworden te voorkomen), inderdaad schadelijk voor de gezondheid waren, dus: min of meer „vergiftig”.

Precies zoo ging het, toen de vraag gesteld werd; „is saccharine schadelijk voor onze gezondheid of niet?”

Over deze laatste vraag hadden enkelen zich weinig zorgen gemaakt en eenvoudig in bevestigenden zin saccharine voor schadelijk verklaard, omdat degene, die met deze niet voedende chemische stof zijn spijzen of dranken zoetsmakend maakt, in plaats van dat met suiker te doen, minder voedende stof opneemt, doch hiermede werd geen principieel antwoord op de gestelde vraag verkregen! Wie denken mocht, dat de scheikundige in een reageerbuisje door proefnemingen kan uitmaken, of boorzuur, saccharine of welke stof dan ook, s c h a d e l i j k voor de gezondheid is, heeft het absoluut bij 't verkeerde eind!

De scheikundige kan de algemeen als „vergiftig” tegen bekende stoffen opsporen en op grond van de aanwezigheid van een of ander als vergift erkend artikel een veto uitspreken. Drinkwater, waarin sporen zink worden gevonden, verklaart de scheikundige voor schadelijk - desnoods voor vergiftig - omdat algemeen de schadelijke, vergiftige werking van de meeste zgn. zware metalen voldoende bekend en erkend is. Maar hij stelt de giftigheid van dusdanig schadelijk metaal niet vast, neen! hij kènt die giftigheid, stelt de aanwezigheid dier vergiftige stof hier- of daarin vast en verklaart deswege laatstgenoemd artikel voor schadelijk, voor vergiftigt.

Maar het is véél ingewikkelder en moeilijker, om uit te maken, of een willekeurige stof, die nog niet op de „vergiftenlijst” voorkomt, nadeelig of onschadelijk is.

Toen het een brandende kwestie was met het boorzuur, ontstond een felle polemiek. Terecht namen de Keuringsdiensten, die voor de volksgezondheid hebben te waken, een afwijzend standpunt in, en schenen aldus te redeneeren; wanneer ik aan mijn ontbijt boter zou krijgen, waarin de

fabrikant een héél klein spoortje boorzuur gemengd had in het belang der houdbaarheid; wanneer ik mijn boterham dan besmeerde met jam, waarin de fabrikant - alweer ter conserveering! - een bagatelletje salicylzuur opgelost had, en indien ik dan - om consequent te blijven - ook een enkel druppeltje conserveeringsvloei-stof in de melk moest tolereeren, wíjl deze anders in het snikheete jaargetijde zoo gauw zuur wordt . . . dan zoude ik met dusdanig ontbijt een keurige verzameling conserveeringsmiddelen binnen krijgen!

Ik weet heel goed, hoe talloze huisvrouwen in het jaargetijde, waarin haar tuin een overvloed van aardbeien, bessen en frambozen oplevert, zelf jams bereiden. Wanneer haar dan de gelegenheid ontbreekt, de gesloten potjes jam behoorlijk te steriliseeren - zooals dat in de groote jamfabrieken geschiedt - nemen zij haar toevlucht maar al te vaak tot het toevoegen van (soms veel te groote hoeveelheden) salicylzuur (of benzoëzuur) aan de jams, opdat ze niet door gistcellen of schimmels zullen worden aangegrepen!

Doch niet allen weten, wáárom die conserveermiddelen voor onze gezondheid nadeeligen invloed moeten uitoefenen.

Ons digestiestelsel is erop ingericht, om de genoten spijsen verteerbaar te maken en de daarbij gevormde suikerachtige (en andere) stoffen in ons bloed te doen opnemen, teneinde in dien vorm „verbrand” te kunnen worden bij spierarbeid enz.

Een zeer belangrijke functie wordt bij dat verteringsproces vervuld door de gezamenlijke bacteriën, die binnen de darmwanden voor de noodige omzettingen van het voedsel hebben te zorgen, en ik zou geneigd zijn, te zeggen: gelukkig hij, die een schitterende bacteriënflora in zijn digestiekanaal huisvest!

Zoodra nu spijsen of genotmiddelen gebruikt worden, waarin conserveermiddelen verwerkt zijn - met géén ander doel, dan dáárin elk leven van bacteriën (en andere mikro-organismen) te beletten, dan behoeft het niemand te verwonderen, dat straks diezelfde bacteriëndoodende stoffen evengoed een vernietigende actie tegen de bacteriën onzer darmflora gaan aanbieden. Menig rheumatieklijder heeft ervaren, hoe zijn digestie schade ondervond, zoodra hij tegen zijn kwaal een salicylzuur-kuur gevolgd had, en hoe dan nieuwe zorgen kwamen voor herstel van het gestoorde evenwicht in de betreffende afdeeling, van zijn interieur!

Maar - zoo zal men onwillekeurig vragen - hoe maakt men dan met zekerheid uit, of b.v. boorzuur schadelijk is voor de gezondheid?

Ik herinner mij een op groots schaal genomen proef aan een der groote Amerikaansche instituten, waar men voor dat doel een oproep in de dagbladen plaatste, waarin gegadigden aangeboden werd voor rekening van het instituut eenige maanden in pension te komen; deze gelegenheid stond slechts open voor hen, die na strenge lichamelijke keuring geschikt bevonden werden en bereid ware, zich contractueel te verbinden, uitsluitend de „en pension” verstrekte spijsen en dranken te nuttigen en buiten de deur hoegenaamd niets te gebruiken.

Dan kregen de „proefkonijntjes” gedurende zes weken precies-afgemeten en afgewogen hoeveelheden spijs en drank; wie grooter appetijt had, kreeg meer . . . mits de boekhouding maar de opgenomen hoeveelheden nauwkeurig kon noteerde.

Er werd naar gestreefd, het lichaamsgewicht dezer personen - (in verband met hunne arbeidsprestaties verbruikte de één méér voedsel dan de ander) - op eenzelfde peil te houden. Wie in gewicht afviel of te sterk toenam, werd weggezonden, en zoo bleef een keurschare van personen over, die - met de voor elk hunner vastgestelde hoeveelheden voedsel - een constant lichaamsgewicht behielden. Was men zoover gekomen, dan kregen de pensionnaires - z o n d e r daarvan iets te weten! - geleidelijk en geregeld. kleine hoeveelheden boorzuur door hunne spijsen vermengd, waarbij de dagelijksche controle even streng doorgevoerd werd, om te ervaren, hoe lichaamsgewicht de hartslag, en hoeveel andere functies méér, zich hielden onder den invloed van die kleine hoeveelheden opgenomen, boorzuur. Aldus kon dan worden vastgesteld, hoe het antwoord op de vraag: „schadelijk of onschadelijk?” moest luiden. Men ziet, dat zoo'n puzzel niet zoo-maar-eventjes opgelost kan worden! Maar men brengt in stilte hulde aan de mannen der wetenschap, die - ginds uit ruime beurs de kosten voor dusdanige experimenten kunnende bestrijden - de problemen, die zich op het terrein der volksgezondheid voordoen, kranig tot oplossing brengen!

In Febr. 1933 gaf de Justitie mij een kwakzalversmiddel „Radium- druppels” in onderzoek. Een dief - in voorlopige hechtenis zittende - had verklaard, dat per se door het gebruik dezer druppels neiging tot kleptomanie in hem ontwaakt was! Ik kon die meening - jammer genoeg voor hèm - niet deelen!

HOE DE GEHEIMZINNIGE DIEFSTALLEN IN HET LABORATORIUM VAN PROFESSOR SALTET WERDEN OPGEHELDERD.

Reeds sedert mijn jeugd kenden Professor Saltet en ik mekaar, door diens vriendschap met mijn Vader. Hij had mij zien opgroeien als gymnasiast; ik had later, als student, bij hem op het laboratorium gewerkt, en - toen ik mijn bestemming gevonden had - kwam hij meermalen bij mij aanloopen om kennis te nemen van mijn nieuwere snuffjes op criminologisch gebied. En altijd trof mij 's mans heerlijk-opgewekte stemming, zijn bonhommie en zijn onvergetelijke lach, wanneer hij zich echt verheugde!

Op zekere dag kwam hij weer eens aanloopen en terstond bemerkte ik aan zijn t  ernstig gezicht en zijn trieste stemming, dat er wat gaande was. In weinig woorden had hij het mij verteld: er werd bij hem in het groote laboratorium aan de Mauritskade op steeds driester wijze gestolen; in geen kleedingstuk dat in de vestiaire hing, kon iets van waarde worden achtergelaten; er was zelfs in de afgeloopen week een kostbare mikroskoop van een der assistenten spoorloos verdwenen. En alweer kernachtig was de noodkreet, waarmede de Professor zijn verhaal beëindigde: „We worden letterlijk opgegeten door de dieven”.

Hij had er reeds een paar rechercheurs van het nabije Bureau-Muiderpoort bij gehad, maar die waren er niet in geslaagd, het raadsel tot oplossing te brengen en middelerwijl gingen de diefstallen - zelfs op klaarlichten dag - allerbrutaalst verder!

Hij drong er op aan, dat ik hem helpen zou, den dief op te sporen, waartoe ik hem gaarne mijn hulp toezegde; maar. . . . ik stelde als voorwaarde, dat ik eerst - zonder dat iemand er iets van bemerken kon! - de situatie in het, voor mij nog nieuwe, laboratoriumgebouw zou kunnen opnemen. Dat zou alleen mogelijk zijn op een Zondag-namiddag, wanneer het geheele gebouw verlaten geacht kon worden. Professor Saltet zou aan zijne assistente, freule v. R. verzoeken, den eerstkomenden Zondagnamiddag op nader vast te stellen uur, mij aan een zij-ingang op te wachten. Van die zijdeur bezat genoemde dame een sleutel en aldus zou zij mij gemakkelijk de verschillende lokalen kunnen vertoonen, waar de diverse diefstallen in de laatste maanden waren gepleegd.

Zoo gezegd, zoo gedaan. Ik was op het juiste oogenblik ter aangeduide plaatst en de freule geleidde mij terstond naar de eerste verdieping, waar de kamer van den Professor, de bibliotheek, de kamer der bibliothecaresse en een paar studievertrekken bij elkander lagen.

In een nevenvertrek, waarin alle loopende jaargangen der verschillende tijdschriften verzameld werden, stond een ruime tafel, waarop alles gesorteerd en ingeschreven werd, alvorens het in de ruime kasten zijn vaste plaats kreeg. Bij deze afdeeling werkte gewoonlijk een jeugdig employé, een leuke jongen van zestien jaar, kwiek, voorkomend, innemend en daardoor werkelijk „enfant ch n” van Prof., assistenten en laboranten.

Het was hem nooit te veel, voor dezen een flesch melk bij 't twaalfuurtje te halen, voor den ander meteen een doosje sigaretten te koopen, en altijd

zonderde men bij de afrekening gaarne een kleinigheidje voor dien aardigen jongen af. Maar toch - zoo vertelde freule v. R. mij - had men juist eergisteren een bewijs in handen gekregen, dat die boy het met de beginselen van dijn en mijn niet al te nauw nam; hij had den tekst van een telegram op een papiertje meegekregen, welk telegram uit dertien woorden bestond en voor Indië bestemd was. Men had hem méér geld meegegeven dan er voor de verzending van het telegram noodig was. Bij zijn terugkeer hield hij de kosten van veertien woorden af en zegde uit het hoofd zoo keurig den tekst met veertien woorden op, dat men het bijna was gaan gelooven; hij had er echter - met 'n kleine zinswending - handig een veertiende woord ingelascht en bedacht niet, dat er van het getypte briefje, hetwelk meegegeven was, een doorslagkopie was achtergebleven! Men had er schijnbaar in berust, hem niet zijn fraude direct onder den neus te wrijven en hem in den waan gelaten, dat zijne verklaringen „geslikt” werden. Ik vernam dat met bijzonder genoegen; immers thans was de kans grooter, dat - i n d i e n hij de pleger der verschillende diefstallen was - hij brutaal met zijn werk zou voortgaan, zelfbewust, dat er geenerlei verdenking op hem, den aardigen „eerlijken”(!) jongen rustte.

In verbinding met dit vertrek stond de kamer, waar - aan een bureau-ministre de secretaresse placht te arbeiden. Van dat schrijfbureau was in de afgelopen week ook alweer geld verdwenen, dat argeloos voor enkele oogenblikken onbeheerd op het blad was neergelegd, ter uitbetaling aan den conciërge voor geleverde boterhammen en koffie.

Voortwandele door de stille breede gang, leidde freule v. R. mij naar de kamer van den Prof., om mij ook deze te toonen. Opeens verbleekte mijne geleidster. . . . zij had voetstappen in een zijgang gehoord! Impulsief duwde zij mij, vóór ik 't goed begreep, in een openstaande kleerkast; het zou toch àl te gek zijn, indien zij met een manspersoon in het overigens geheel verlaten gebouw op zondagmiddag werd aangetroffen!

De gangdeur, die op een kier gestaan had, werd opengeduwde en daar verscheen de conciërge, die - bemerkte hebbende, dat er „iemand” in het gebouw liep - zich omtrent de identiteit van het bezoek wenschte te verzekeren. „O, is U het, freule. . . .” en na een korte groet maakte hij rechtsomkeert en ging weer naar zijn particuliere vertrekken terug. Ik was uitermate dankbaar, toen freule v. R. de kastdeur weer opende en mij mijn vrijheid hergaf, want de atmosfeer was geleidelijk wat benauwd geworden en ik had groote moeite, een dreigende niesbui te onderdrukken.

Ik had zoodoende gelegenheid gehad. mij goed te oriënteren en sprak met mijn geleidster af, dat ik haar een portemonnaie met gemerkt geld zou sturen - guldens en rijkdaalders - die zij op den hoek der schrijftafel van de secretaresse zou deponeren. Ik drukte haar op het hart, die portemonnaie in *geen geval te openen*; zij zou het geld eerst een dag „laten liggen”, dan weer eens een dagje opbergen, om het daarna opnieuw als lokaas ter aangeduide plaatse neer te leggen, en mij terstond telefoneeren, wanneer er aan den inhoud iets ontbrak.

„Maar, wanneer ik de beurs niet mag openen, hoe moet ik dan wel zekerheid krijgen dat er iets uit weggenomen is? vroeg mij de ietwat nerveuze assistente, waarop ik haar geruststellend antwoordde: „Ik laat het geld niet

voor niets in de buurt van den briefweger neerleggen". Door het even dáárop te wegen - het totaal gewicht was haar bekend! - zou zij aan de gewichtsvermindering onmiddellijk kunnen vaststellen, wát er aan den inhoud ontbrak op grond van het feit, dat een gulden tien gram en een Rijksdaalder vijftientig gram weegt!

Drie, vier dagen verliepen in rust. Zou de dief lont geroken hebben en zich ervoor wachten, in het lokaas te happen. . . . ?

Des Vrijdags moest ik voor het bijwonen eener Rechtszitting buiten de stad, op reis gaan en - wijl ik geen risico wilde loopen, dat mijn onmiddellijke komst noodig zou zijn op dien dag - liet ik dien Vrijdag de steeds intact gebleven beurs met geld weer voor een dagje achter slot en grendel opbergen.

Toen kwam de Zaterdag. Het uur van twaalven had juist geslagen, toen mijn telefoon ratelde; daar klonk als een noodkreet de stem van freule v. R.: „O, àl het geld is eruit verdwenen. . . . komt U terstond?" Ik beloofde, onmiddellijk per taxi bij haar te komen, en wees er met klem op, dat direct alle buitendeuren van het gebouw dienden te worden afgesloten, om te verhinderen, dat - wie dan ook - het laboratorium zou verlaten.

Dáár was het plotseling blokkeeren van alle uitgangen natuurlijk een feit van bijzondere beteekenis; iedereen moest zich erin schikken - daar was nu eenmaal niets aan te veranderen. Boven, in de vestibule van de eerste verdieping, verdrong zich een menigte assistenten, studenten en hulppersoneel om freule v. R. heen die alle moeite had, om allen vragers een passend bevredigend antwoord te geven.

Middelerwijl was ik aangekomen. . . . en - voor freule v. R. zich zulks goed kon realiseeren - stond ik eensklaps in de bovenvestibule voor haar. „Maar hoe is U in vredesnaam binnengekomen? Alle deuren zijn toch afgesloten. . . . ?" - „zeker, freule, maar ik heb bij mijn oriënteringstocht wel opgemerkt, dat er nog een route was, waarmede U thans wel géén rekening zoude kunnen houden, namelijk die via het grote kolenhok en langs de woning van den conciërge!" Maar ik moest vlug aan het werk en stapte, om te beginnen, in goed vertrouwen op succes, de vroeger beschreven tijdschriftenzaal van de bibliotheek binnen, waar als enkeling de „aardige" jongen aan den arbeid scheen te zijn. Hij kende mij blijkbaar niet en trad mij kaarsrecht, in het besef zijner positie als assistent-bibliothecaris, tegemoet, vragende: „U wenscht, mijnheer?" waarop ik hem - met de deur in huis vallende - zei, dat ik hem wenschte te spreken, omdat ik lichten noodig had in verband met het spoorloos verdwijnen van zooveel kostbare dingen in deze omgeving. „Maar dan moet u niet bij mij wezen: Waarom wendt u zich dan tot mij?", waarop ik kalm antwoordde: omdat ik wéét dat jij een diefje bent. (ik had den doorslag van het naar Indië verzonden telegram met de door den jongen schriftelijk gegeven „afrekening" in mijn hand).

Ik legitimeerde mij, zeggende, dat ik hem wenschte te fouilleren, waaraan hij zich - naar hij verzekerde - volgaarne, in volst vertrouwen, onderwierp. Uit géén zijner zakken kwam geld te voorschijn. Ik vond dat alweer héél eigenaardig, aangezien ik vernomen had, dat het personeel - voor zooverre het weekloon genoot - des Zaterdag's kwartier vóór - twaalven uitbetaald werd. Dat loon had hij dus evenmin bij zich, en - zoo overwoog ik -

indien hij dat loon weggestopt of op eenigerlei andere wijze verdonkeremaand heeft - zoo kan het gestolen geld langs diezelfde route geëclipseerd wezen; ik toonde echter niet de minste bevreemding en daardoor voelde hij zich des te sterker, wèl bewust, dat het niet-vinden van het gestolen geld hem zou moeten déchargeeren. Maar ik was nog niet gereed met de inspectie zijner kleeding, aangezien ik hem zijn schoenen nog niet had laten uittrekken, zoodat ik hem opdroeg zicht ook van zijn schoeisel te ontdoen. Toen moest ik opeens verwonderd aanschouwen, hoe plotseling, bij het uittrekken van de bottines, een stroom van kwartjes en dubbeltjes over den grond rolde! Die hadden niet in de portemonnaie met gemerkt geld gezeten! Toen ik opheldering vroeg, antwoordde de knaap, dat dit het geld was, dat hij voor een vriendje bewaren moest, waarop ik natuurlijk niet kon nalaten op te merken, dat ik 't een hoogst eigenaardige bewaarplaats voor geld van een ander vond!

Toen hij zijn schoenen, half geknield op den grond, weer aantrok, zette ik een fotografische ontwikkelschaal waarin een hoeveelheid versche platenontwikkelaar gegoten werd, vóór hem op den grond; op zijn vragenden blik wát dat nu weer beteekende, vertelde ik hem, dat 't noodig was, dat hij eventjes zijn vingers in die vloeistof had te bevochtigen; daarop werden zijn vingers eensklaps pikzwart. . . . hetgeen hem aanleiding gaf, ze binnenwaarts in de vuist te verbergen, denkende, dat ik het niet gezien had. Op mijne vraag, hoe zijn vingers zoo zwart waren, had de „aardige” jongen terstond wéér een antwoord gereed; hij had de laatste dagen voor Professor een partij nieuwe lantaarnplaatjes moeten monteeren en de zwarte strookjes, die bij daarbij voor het inlijsten had moeten gebruiken, hadden zoo zwart afgegeven!

Ik zag zwigend toe, hoe hij naar het fonteintje in den hoek liep, het stuk zeep nam, en zijn handen een goede beurt ging geven waarbij te constateeren viel, dat de zwarte verkleuringen zich over de geheele lengte der vingers gingen uitbreiden. Toen wist ik genoeg!

„Kleed je nu vlug aan; de komedie is uit; die zwarte vingers heb je te danken aan het preparaat, dat ik in fijngepoederden staat bij het geld in de portemonnaie gestrooid had; jij bent thans mijn arrestant, omdat je het geld uit die portemonnaie gestolen hebt; wáár heb je het geborgen?” Hij zát in de val - dat begreep hij in een wip - en gaf zich gewonnen! Even vóór twaalfen had hij al het gestolen geld - tezamen met zijn weekloon - aan een hondje meegegeven, dat, volgens afspraak, even aan de straatdeur op hem gewacht had en het moest thans thuis, achter zijn ledikant, verstoppt zijn!

EEN FLAUWE STUDENTENGRAP, WAARVOOR ZWAAR IS GEBOET.

Als oud-leerling van de Amsterdamsche Universiteit vond ik het altijd prettig, in latere jaren nu en dan mijn leermeesters nog eens te spreken, hetgeen nog al eens kon gebeuren, doordien ik - als lid van het Genootschap voor Natuur-, Genees- en Heelkunde - hen afwisselend in de sectievergaderingen mocht ontmoeten. Onder hen nam mijn oude Prof. Sissingh altijd een bijzondere plaats in, omdat ik hem vooral sympathiek vond; dat was altijd zoo geweest, en juist daarom kon ik mij zoo ergeren, wanneer er enkele studenten behagen in schepten, den humanen leermeester te plagen, hetzij door een misplaatst applaus aan te heffen, wanneer eens een der natuurkundige proeven mislukte, of met een ongepaste interruptie de professorale rede te onderbreken.

Ook in de jaren na mijn studententijd bleef het zoo: er werd op - ik durf zeggen: - gemeene wijze misbruik gemaakt van de goedheid van den Professor, door allerlei ordeverstoringen, alsof het een klasse van kleine schooljongens was, die een gehaten schoolmeester wilden „pesten”.

Het zal omtrent een tiental jaren na het verlaten der Universiteit geweest zijn, dat ik van Professor Sissingh bezoek ontving waarbij hij mijn hulp in de volgende kwestie inriep:

„Veertien dagen geleden” - zoo sprak de professor - „was ik oudergewoonte al vroeg in den voormiddag begonnen met het voorbereiden der experimenten voor mijn college, dat, zooals ook in uw tijd, van elf tot twaalf gegeven wordt. Het was al over elfen en nog steeds kwam er geen enkele student de collegezaal binnen. De mogelijkheid onderstellende, dat ze op het college Chemie wat opgehouden waren, wachtte ik geduldig af; te kwart na elfen droeg ik den amanuensis op, eens te controleeren, of het slot van de buitendeur soms vastgesteld stond, waardoor niemand zou kunnen binnenkomen, maar vernam spoedig, dat er een briefje op de buitendeur geprikt zat, luidende: PROFESSOR SISSINGH IS VERHINDERD HEDEN COLLEGE TE GEVEN. Ik behoef u mijn gemoedsstemming niet te schilderen, toen ik alle apparaten weer liet inpakken en opbergen. Den volgenden dag heb ik er op het college geen woord over gerept en de zaak zou ook door mij - weldra vergeten zijn, ware het niet, dat hedenmorgen eenzelfde briefje op de buitendeur bevestigd was, tengevolge waarvan ik mij weer den ganschen voormiddag voor niets heb uitgesloofd, en er niemand de college zaal betrad. Ik heb die twee stukjes papier meegebracht; het schrift is kennelijk van éénzelfde hand; namens het College van Curatoren kom ik U vragen, voor ons uit te vorschen. w i e de schrijver dezer briefjes is”

Ik huiverde een oogenblik, alvorens hem te beloven, dusdanige opdracht met twijfelachtige kans op succes te aanvaarden en deed uitkomen, dat ik slechts dan mogelijkheid van slagen aanwezig achtte, wanneer de briefjes door één der studenten geschreven waren, zoomede, wanneer ik als „vergelijkingsmateriaal” handschrift van practisch alle studenten in handen zou krijgen. Het liep naar Pinksteren en ik stelde den Professor voor, dat -

zoowel door hem als door zijne collega's - op een der laatste colleges voor de feestdagen, beslag zou gelegd worden op alle dictaatcahiers - desnoods onder voorwendsel, dat men eens wilde nagaan, op welke wijze dictaat gehouden werd. . . . !

Die toezegging werd mij gedaan. Ik had echter niet het flauwste idee van hetgeen dàt beteekende en schrok dan ook een beetje, toen op zekere dag een kruier mij op een handkar, geëscorteerd door den vertrouwensamanuensis van Professor Sissingh, drie hoge kisten kwam bezorgen, van onder tot boven gevuld met dictaatcahiers!

Dat beloofde héél wat arbeid!

Mijn eerste werk was, een volledige grafologische analyse van het schrift op de beide briefjes te maken, die ik daarbij zoo lang onder de oogen had, dat ik het beeld ervan diep in mijn geheugen had kunnen prenten.

Toen begon het schiften, waarbij het vele, wat absoluut niet in aanmerking kon komen voor eenige verdenking, op zijde gelegd werd, terwijl een kleinere verzameling cahiers zich aan den anderen kant ophoopte, waarin schrift dat één of méér domineerende eigenschappen van het gewraakte, liet zien.

Daarna werd - met grootere belangstelling - dááruit opnieuw geschift, en er bleven drie handschriften over, die op hun beurt aan een volledige schriftanalyse werden onderworpen. Dáárbij kwam toen zonneklaar aan het licht; welk cahier van die drie van den schuldige was.

Wanneer ik bij een onderzoek, waarvan de afloop van zóó groote beteekenis voor een schuldige zijn kan, voor mijzelf uitgemaakt heb, dat hij, en niemand anders, de schrijver van de gewraakte documenten zijn moet, gevoel ik mij in zekeren zin als de huisarts, die - na ernstig onderzoek - zijn diagnose vaststelt en tot een gevaarlijke operatie moet adviseeren. Ook hij zal - denkende aan het „errarre humanum - zijn patiënt eerst dàn op de operatietafel laten leggen, wanneer hij uit den mond van een alleszins tot oordeelde bevoegd collega een gelijkkluidende diagnose met „fiat” voor het operatief ingrijpen heeft vernomen.

Eenzelfde verantwoordelijkheidsgevoel dreef mij thans naar mijn opdrachtgever; ik deelde hem mede, voor mijzelf te hebben uitgemaakt, wie de schrijver der beide briefjes was; ik vroeg echter toestemming, mijne uitkomsten door een collega te laten verifiëren, hetgeen natuurlijk onmiddellijk toegestaan werd.

Na serieuze controle verklaarde die collega mij, eveneens overtuigd te zijn van de door mij vastgestelde identiteit, ten teeken waarvan hij een aantekening onder het breedvoerig rapport plaatste, dat ik over mijn onderzoek voor de Faculteit uitbracht.

Het College van Curatoren stelde een dag vast voor de vergadering, waarvóór de bewuste student zou hebben te verschijnen. De pedel, die - ik hoorde het bij deze gelegenheid voor het eerst! - een aanstelling als deurwaarder heeft - dagvaardde in die hoedanigheid den „verdachte”, terwijl mij verzocht werd, de vergadering eveneens te komen bijwonen. Ik kreeg een eereplaats aan de groene tafel naast den Voorzitter. Het duurde niet lang of de door mij aangeduide student verscheen in de kamer - werkelijk met zekere quasi-onverschilligheid en een houding van: „nou wie doet-me-wat?”

Hem werden de beide briefjes voorgehouden met de vraag: „Kent u die briefjes?” - waarop onmiddellijk glimlachend geantwoord werd: „ja, die heb ik op de buitendeur van het natuurkundig laboratorium zien hangen, toen er geen college gegeven werd”.

Kent u ze niet uit anderen hoofde? neen? u moet ze anders geschreven hebben!

„Wie beweert dat?” kwam ineens vinnig over zijne lippen, en ik - misschien wat brutaal - gaf onmiddellijk in aansluiting op die vraag mijn korte antwoord: „Ik”.

„Hoe komt u daarbij? Er is niets van waar”

Daarop merkte ik het volgende op: „Al ben ik voor mijzelf ervan overtuigd, dat u de schrijver dezer briefjes is - toch wil ik u volgaame de gelegenheid geven, mij van mogelijke vergissing te overtuigen; zou mijn conclusie foutief wezen, dan zal ik niet nalaten ze te herzien en u mijn verontschuldiging aan te bieden, al zijn we nu nog lang niet daaraan toe!”

Ik had op de tafel vóór den beklaagde schrijfgerei neergelegd en moedigde hem thans uit, op dictee, eenige regels voor de Heeren te schrijven. Hij verklaarde zich daartoe bereid.

Nauwelijks had hij de pen in den inkt gedoopt en zich „in houding gezet” om te gaan schrijven, of ik verzocht hem nadrukkelijk, n i e t ter misleiding op andere wijze te gaan schrijven dan hij gewoon was. Een verwonderde blik, en de vraag: „Wat bedoelt u? Ik schrijf zoals ik altijd schrijf!” Dat moest ik pertinent tegenspreken. Uit het vele handschrift dat zijn dictaatcahiers mij te zien gegeven hadden, had ik met absolute zekerheid kunnen vaststellen, dat hij gewoon was, op schoolsche wijze den penhouder te hanteeren, terwijl hij dat stuk gereedschap thans tusschen wijs- en middenvinger liet rusten, den top sterk rechtsaf gewend.

Even stribbelde hij tegen, schikte zich dan, een houding aannemende, die wrevel verried, maar hij hield thans tenminste den penhouder op zijn gewone manier vast.

In het dictee kwamen meerdere eigennamen met hoofdletters voor en oogenblikkelijk kon ik vaststellen, hoe hij deze hoofdletters afwijkende vormen gaf. . . . het waren fantasievormen!

Toen ik een opmerking in deze richting maakte, beweerde hij - tegen beter weten in! - dat hij altijd die hoofdletters aldus vormde (en die vormen geleken niets op die van het tweetal briefjes); ik had echter de dictaatcahiers bij de hand, liet hem erkennen, dat deze dictaten door hemzelf en door niemand anders waren geschreven, en kon heel gemakkelijk de Hooggeleerde Heeren ervan overtuigen, hoe de schrijver thans a f w i j k e n d e, bizarre vormen aan dezelfde hoofdletters gaf. Kortom: hij zat er leelijk in!

Hij bleef ontkennen, al was de houding, die hij aannam, in hoogste mate onsympatiek en leugenachtig. De Voorzitter verklaarde hem ronduit dat dit experiment een onderstreping van de conclusie van den deskundige geweest was, en dat de vergadering thans de volste overtuiging had, dat niemand anders dan hij de schrijver der beide briefjes was geweest. Hij kon de bijeenkomst verlaten

Deze student wachtte zijn straf van de Universiteit te Amsterdam niet af. Een week later had hij zich aan een andere Hoogeschool als student laten inschrijven, om daar zijn studie voort te zetten!

DE ONEERLIJKE POSTBEAMBT.E.

Het behoort meestal tot de lastigste problemen, om - zoodra een diefstal bij de posteries gepleegd is - volledig uit te zoeken, wie de schuldige is. Daaraan moet het zonder eenigen twijfel toegeschreven worden, dat het veelal betrekkelijk lang duurt, vóór en aler uit de schare van ambtenaren, temidden van welke de dader geacht moet worden te verblijven, de schuldige is uitgezocht. In zooverre mag het volgende geval wel haast een unicum heeten, vooral ook met het oog op de snelheid, waarmede daarbij de dief gevonden werd.

Ziehier, wat er gebeurde:

Aan de X-Bank te Amsterdam was in den vergevorderden namiddag een gedeelte van het personeel druk bezig met het gereedmaken van de poststukken, welke straks door één der bedienden naar het hoofdpostkantoor gebracht zouden worden, welke stukken in twee hoopen werden neergelegd: één voor de gewone briefpost - de andere met geldswaarden, voor de aangetekende post.

De bediende, die alles bijeenpakte en meenam naar de hoofdpost, splitste - aldaar aangekomen - de opeengestapelde brieven niet geheel correct, in dier voege, dat bij den ondersten brief van het bovenste stapeltje - de aan te teekenen stukken - abusievelijk bij de gewone brieven voegde en . . in de gleuf van een gewone brievenbus deed verdwijnen.

Die brief was bestemd voor een particulier, wonende in een Zuid-Hollandsche kleine gemeente, die ik Y zal noemen.

Deze geadresseerde kreeg per eerste postbestelling n i e t den bewusten brief thuisbezorgd, maar de bekende „kennisgeving” van aankomst van een aangeteekend stuk; om dat af te halen, zoude hij zich ná het genot van zijn ontbijt, naar het postkantoor begeven.

Allereerst werd hem aldaar meegedeeld, dat het opschrift „AANGEGEVEN WAARDE 250.- GULDEN” op het bureau van aankomst aanleiding was geweest - ofschoon de brief uit een zak met „gewone” post kwam - om den brief alsnog „in bescherming” te nemen en bij de aangeteekende post te voegen. Deze attentie leidde tot verhooging van port, casu quo tot een poenitet van dertig cents strafport voor den geadresseerde. Al wist deze laatste ook zeker, dat de brief gerust aan zijn woning bezorgd had kunnen worden, wijl die dan immers direct in zijn eigen handen gevallen zou zijn, tòch waardeerde hij in zekeren zin de goede zorgen, waarmede men zich over dit verdwaalde schaaap ontfermd had, betaalde zijn strafport, waarna hem de brief werd overhandigd. Nauwelijks had hij dien aandachtig in oogenschouw genomen, of hij ontdekte langs den kleprand der enveloppe vreemde dingen . . . hij vermoedde diefstal van geld uit dezen brief en uitte zijn vrees tegenover de juffrouw, die hem bij de uitreiking te woord had gestaan. Deze zette uiteen, hoe het poststuk - zonder te zijn aangeteekend - in een gewone brievenbus verzeild was geraakt en hoe men op het bureau van aankomst, na ontdekken van die fout, nog gedaan had wat men kon, door den brief van dat oogenblik af aan de aangeteekende poststukken toe te voegen. „Maar maakt u den brief hier in mijn tegenwoordigheid even open”, zoo sprak de postbeambte, „dan kunnen wij zien of de waarde, vermeld op de

adreszijde, nog in de enveloppe aanwezig is". Zoo geschiedde, en met ontzetting ontdekte de belanghebbende, dat de f. 250.- volledig aan den inhoud ontbraken; uitsluitend de „begeleidende" brief was aanwezig!

Rumor in casa

De plaatselijke Politie werd opgebeld; niet alleen kwam de dorpsveldwachter terstond naar het postkantoor, maar de Burgemeester in eigen persoon - als hoofd der Politie - verscheen ten tooneele, om zelf de leiding van het onderzoek op zich te nemen. Hem werd uiteen gezet, welke fout gemaakt was, en allerlei mogelijkheden werden thans besproken: het zou best kunnen zijn, dat aan de X-Bank een ontrouwe beambte opzettelijk het poststuk zonder geld, met een „gehavend" voorkomen, in een gewone brievenbus geworpen had, en anders zou aan het zoo groote postkantoor te Amsterdam temidden van de vele sorteerders, zoo gemakkelijk één ontdekt kunnen hebben, dat er bij de gewone post warempel een extraatje met f. 250.- lag

Voor alle zekerheid telefoneerde de Burgemeester tijdens zijn onderzoek, de X-Bank te Amsterdam op, om haar uiteen te zetten, wàt er ginds geconstateerd was en ook hier overwoog men de mogelijkheid dat één van het groote bankpersoneel schuldig aan den diefstal zou kunnen zijn. Nadat het feit op de bank bekend was gemaakt, had het de aandacht van eenige superieuren getrokken, dat één juffrouw, die de bankbiljetten in den brief had. moeten sluiten, „erg zenuwachtig deed", waaruit enkelen àl te voorbarig een voor háár minder gunstige conclusie meenden te moeten trekken! (Achteraf bleek, dat de stakker bij het vememen van de verdwijning der bankbiljetten geschrokken was, doch niettemin absoluut niets met die verdwijning uitstaande had).

De Burgemeester voornoemd had inmiddels aan alle personen, die met het vervoer van het poststuk iets te maken hadden gehad, ter plaatse een uitvoerig verhoor afgenomen: den besteller, die de postzakken aan den trein in ontvangst had genomen; dengene, die de stukken had overgenomen, de zakken uitgepakt en den inhoud gesorteerd, wat allemaal 's avonds tevoren had plaatsgevonden, en ten slotte de juffrouw, die den brief aan geadresseerde had ter hand gesteld. Toen sloot hij zijn procesverbaal van verhoor af en zond het met het corpus delicti naar Amsterdam. waar de dief zonder eenigen twijfel gezocht zou moeten worden.

Het Sectiebureau, binnen welke ressort de X-bank gelegen was, kreeg de stukken uit Y toegezonden, waarna ze in handen van een der rechercheurs gesteld werden, ter verdere „behandeling". Ook hem werd lichtelijk geïnsinueerd, dat de dief vermoedelijk wel op het Amsterdamsche hoofdkantoor te zoeken zou zijn.

Die speurder kwam eens met mij praten; legde mij de beroofde enveloppe voor, en maakte schamper de opmerking: „Wanneer ik den dief op het groote postkantoor moet zoeken, zoo ben ik er vooreerst nog niet mee gereed. . . ." Toen hij van mijn kant weinig steun voor die bewering vond, voegde hij er lachend aan toe: „Het is, meneer, precies, als wanneer je in je zwembroekje per ongeluk in een mierenhoop terecht komt en gestoken wordt; zoek dàn maar eens uit, welke mier de schuldige is".

Middelerwijl had ik de opengescheurde enveloppe in de hand genomen en - toen mijn bezoeker leukweg vroeg: „Wat raadt u mij nu aan, te gaan

doen?" Antwoorde ik kortweg: „Ga een kwartiertje wandelen, laat mij met deze stillen getuige een poosje alleen; ik wil probeeren, hèm aan 't praten te krijgen . . . en hoop je bij je terugkeer te kunnen zeggen wàt ik voor mededelingen kreeg!”

Hij vertrok, en stond precies na een kwartier weer voor mij.

„Die enveloppe heeft me alles verteld hoor!” zoo kon ik hem verklaren. „Maak vlug een reisbiljet naar Y in orde; ga zoo spoedig mogelijk daarheen; informeer, wie dáár aan het postkantoor gisteren den vroegdienst aan het begin van den dag heeft gehad en . . . arresteer die persoon; dát is de dader!” - waarop de ander, zonder eenigen tekst of uitleg te vragen met een „Best, mijnheer!” een eind maakte aan het gesprek en vertrok.

Per eerste gelegenheid reisde de rechercheur naar Y, waar hij - comme il faut - begon, zei bij het Hoofd der Politie, den Burgervader, te melden die hem, min of meer verbaasd, vroeg, wat hij nu nog kwam doen . . .

„Den dader arresteeren, Burgemeester!”

- „Hoe kom je daarbij? Dien moet ge in Amsterdam zoeken en niet hier” -

- „Maar degene, die 's morgens den vroegdienst op het postkantoor hier had, die moet den diefstal gepleegd hebben, zooals onze deskundige mij verzekerd heeft”. -

- „Wat? Maar hoe kan die zóó iets verklaren? Heeft hij soms vingerafdrukken herkend. . . ?” -

- „Kijk, burgemeester: ik had geen tijd te verliezen en er was zodoende geen gelegenheid voor mij, tekst en uitleg te vragen; ik krijg die later wel; maar de hoofdzaak werd mij bekend gemaakt en de opdracht werd mij gegeven, den schuldige hier te arresteeren”. -

- „Ge arresteert hier niemand; neem - voor mijn part - zoo ge dat wilt, de bedoelde persoon een verhoor af; het is een juffrouw, een meisje van goeden huize . . .”

De rechercheur besloot, de geboden gelegenheid terstond aan te grijpen en kreeg de kamer van den postdirecteur ter beschikking voor zijn verhoor. Zoodra de bewuste juffrouw de kamer binnenkwam, verwijderde de directeur zich.

Naar ik later hoorde, had die juf zich van den aanvang af, een zeker air gegeven, het midden houdende tusschen verbazing, geraaktheid en zelfbewustheid en soms overheellend naar het brutale toe.

Met voorbeeldige kalmte zette zich de rechercheur tegenover de jongedame en - op grond van zijn volle vertrouwen in de mijnerzijds gegeven verklaringen - vroeg hij haar opzettelijk n i e t, of ze hem soms inlichtingen kon geven omtrent den inhoud van den bewusten brief, maar viel plotseling in huis met de vraag: „Hoe kwam u ertoe, om dezen diefstal te plegen?”, daarmede zijn vaste overtuiging, mijne wetenschap toonende van haar schuld. Aanvankelijk scheen de juffrouw te willen opvliegen van woede; zij bedacht zich echter; de kalmte, waarmee de politieman haar verklaarde, te weten, dat zij, en niemand anders, den brief beroofd had, overdonderde haar. En diens volgende vraag, gesteld toen hij een verlovingsring aan haar hand ontdekt had, was: „Heeft u het soms gedaan om uw verloofde te helpen. . . ?”

Daarop betrok opeens de lucht; er brak een felle huilbui met snikken los, zij deed een greep bovenin haar blouse, waarna zij f 175, welke nog over waren van de geroofde 250 gulden, vóór hem op de tafel legde!

Even later - toen het procesverbaal opgemaakt en ondertekend was, kwam de Burgemeester binnen; nog één en al verbazing over de zekerheid, waarmee ik mijn verklaringen gegeven had en tegelijk nieuwsgierig vragende, hoe ik dàt allemaal had kunnen weten.

Zijn humeur werd er niet beter op; toen de rechercheur hem moest teleurstellen, onder mededeeling, dat hijzelf 't ook niet wist, hoe de ledige enveloppe den deskundige alles en alles opgehelderd had.

Toen moest iedereen weten, hoe ik erachter was gekomen en ik had er braaf schik in, aan alle nieuwsgierigen in de eerste plaats te vertellen hoe simpel het voor mij geweest was, en mijn verbazing erover te uiten, dat niemand anders die aanwijzingen gezien had.

Mijn „verklaring van het raadsel” was de volgende:

Die enveloppe is kennelijk tusschentijds geopend geworden, waarbij de klep losgewerk is, om den inhoud eruit te halen. Toen de enveloppe weer gesloten moest worden, gebruikte men daarbij een likje gom, dat op den uitersten rand van de klep gesmeerd werd, waarna de klep werd gesloten en de rand aangedrukt, om het plaksel beter te laten hechten.

Bij dat aandrukken perste er op drie plaatsen een klein overschotje van de taaidikke kleefstof onder den kleprand uit en droogde later tot een miniatuur-worstje, glimmend-bruin, op; ja ik gaf terstond toe, dat die uitpuilseltjes héél klein waren, maar . . . ik had toch mijn loupe - zelfs meerdere loupes van verschillende sterkte - in den zak en wandelde met het gewapend oog langs den kleprand, om alles in oogenschouw te nemen, wat er op te merken viel; dáárbij ontmoette mijn blik die drie stukjes opgedroogde plakstof. „Niets ongewoons”, hoor ik u zeggen. Neen, Lezer, natuurlijk en héél gewoon, dàt geef ik toe, doch één belangrijk ding zag ik tijdens die wandeling langs genoemden kleprand ook: op het bureau van aankomst - dus in Y - had men den brief, . als „aangeteekend stuk”, op de achterzijde den ronden stempelafdruk gegeven, waaruit blijken kon, wanneer die brief aldaar „in behandeling” was genomen. En die stempelafdruk liet niet alleen den plaatsnaam zien met datum en jaartal - maar ook de nadere tijdsaanduiding: 6-7 VM. (Tegenwoordig zijn de letters VM en NM overbodig, sindsdien men dóórtelt en 7 NM aanduidt met 19).

En nu was mijn aandacht gevallen op dat ééne plakseldeeltje hetwelk dwars over het cijfer 7 van genoemde stempeling heen liep!

Daaruit volgde toch zonneklaar, dat e e r s t de stempel op den brief gedrukt was en dat l a t e r de kleverige plakstof over dat „zeventje” weggevloeid was. De diefstal m o e s t dus in het postkantoor te Y gepleegd wezen; anders zou de zwarte stempelinkt bovenop het plaksel gelegen hebben!

Alwie de oplossing hoorde, knikte toestemmend met het hoofd en zei: „ja natuurlijk”, mij ten volle toegevend, dat het heusch niet zoo ingewikkeld en moeilijk geweest was; wat ik trouwens altijd heb beweerd: speuren en deduceeren is eenvoudig: afleiden uit hetgeen er waar te nemen valt!

Jammer genoeg, dat de meeste menschen wèl kijken, maar niet zien!

HOE DE EERSTE LAMP VOOR ULTRAVIOLET- STRALEN-ONDERZOEK IN ONS LAND KWAM.

Toen het tijdens den grooten wereldoorlog 1914-1918 in ons landje krioelde van spionnen uit alle oorlogvoerende landen, had een afzonderlijke afdeling onzer Politie tot taak, die heeren (èn dames!) in de gaten te houden, en al hun doen-en-laten na te gaan.

De chef van dien contra-spionnagedienst had nu en dan mijn hulp noodig, hetzij voor het onderzoek van documenten op de mogelijke aanwezigheid van mededeelingen in onzichtbaar schrift (met z.g.n. sympathetischen inkt geschreven), hetzij voor het beantwoorden van andere vragen.

Zoo kwam de leider van genoemden dienst op zekeren dag bij mij met een gewonen gesteven linnen boord, en vertelde mij daarvan het volgende: spionnen van zekere mogendheid, voorzien van geheel valsche Nederlandsche paspoorten trachten in het vijandige land als Hollanders toegang te verkrijgen. Indien hun dat gelukt, blijven de autoriteiten jegens dien gast niettemin uiterst achterdochtig en staan hem b.v. niet toe, flacons met haar- of tandwater, of fleschjes „medicijnen” mee te brengen . . . uit vrees, dat er onzichtbaar - sympathetische - inkt in mocht zitten, waarmede allicht mededeelingen in onzichtbaar schrift gedaan zouden kunnen worden op overigens onschuldig uitdiende correspondentie, tegen welke doorlating de censor niet één bezwaar zou kunnen opperen. Géén nattigheid mocht meegebracht worden; zelfs zou een vochtige spons, door een reiziger netjes in rubber sponnezakje in zijn bagage meegevoerd zijnde, geducht uitgewasschen zijn, alvorens die spons kon worden meegenomen!

Moest ik aanvankelijk om zulk een angst lachen - later werd mij maar al te duidelijk, dat er alleszins reden toe bestond; maar toen wist ik méér dan in de dagen, waarin mij die gesteven boord gebracht werd!

Ter toelichting werd mij erbij verhaald, op welke wijze de spion - eenmaal in het vijandelijke land aangekomen - met zijn bijzonderen halsboord moest handelen. Hij knipte hem middendoor; zette een halven boord 's avonds te weeken in een glas water en den volgenden morgen vormde het waterige aftreksel, van al hetgeen uit den boord getrokken was, den „geheimen” inkt. Daarmede werd op een velletje postpapier in dwarsrichting - dus langs „regels”, die van onderkant naar bovenkant liepen - voorzichtig met een nieuwe pen geschreven. Was alles opgedroogd, dan viel niets van het schrift te ontdekken; was de keuze van pen minder gunstig geweest en was die wat stijf geweest, dan konden er hier en daar pennevoren gevormd zijn, die de zaak misschien zouden verraden; in dat geval moest de spion een nieuw glas water nemen en daarin zooveel ammonia druppelen, als noodig was, om - wanneer hij de vloeistof onder zijn oogen hield - dáárin een prikkeling te doen gevoelen! Met deze verdunde ammonia moest dan het papieroppervlak luchtigjes door middel van een wattenprop worden afgewischt waarna het papier weer te drogen werd gehangen; alsdan waren alle pennevoren verdwenen en viel er van de aanwezigheid van geheimschrift niets meer te bespeuren!

Het spreekt vanzelf, dat ik den mij overhandigden boord stipt „volgens recept” behandelde, terwijl ik met het verkregen uittreksel niet alleen wat onzichtbaar schrift produceerde, doch het ook in chemisch onderzoek nam, om erachter te komen, wát er wel voor bijzonders in den boord aangebracht was.

Altijd nog vind ik het jammer, dat het mij niet gelukte, het geheim te ontsluiëren; ik trachtte op alle mogelijke, mij bekende manieren, het door eigen hand op het papier aangebrachte geheimschrift zichtbaar te maken, maar dat gelukte mij niet; het vocht, dat bovendien „als zoodanig” nauwkeurig onderzocht werd, gedroeg zich als schoon water, waarin geringe spoortjes van stijfsel uit den boord zweefden, maar van eenig vreemd, bijzonder bestanddeel kon ik hoegenaamd niets ontdekken, zoodat ik mijn opdrachtgever in zooverre moest teleurstellen, en verklaren, dat ik het geheim niet had kunnen ontdekken !

Een paar weken later kwam deze chef opnieuw bij mij binnenlopen en bracht mij een. . . schoenveter, waarin óók, zonder den minsten twijfel, het preparaat voor de bereiding van geheimen inkt, aanwezig moest zijn. Ook daarmee ging ik aan den gang, maar helaas met even weinig succes. Ik vond het afschuwelijk vervelend, geen verblijdend resultaat te kunnen boeken en vond mijzelf. . . nu ja, Lezer, vult u zelf maar in!

De maanden en jaren verliepen en het einde van den oorlog was gekomen. Geleidelijk herstelde zich naast zooveel anders, de dienst der internationale treinen en het duurde niet lang of ik volvoerde een lang gekoesterd voornemen, om mijn Parijschen collega Bayle - voortreffelijk physicus en kriminalist - te gaan opzoeken, overtuigd als ik was, dat hij véél belangrijks te vertellen zou hebben. Ik bezocht hem op zijn groot, rijk-geoutilleerd laboratorium, waar ik steeds genoot van de verfijnde onderzoekingsmethoden, die Bayle wist te ontwerpen en van de even verfijnde apparaten, die hij „maar voor 't bestellen had”; (de betaling geschiedde van regeeringswege! Ikzelf daarentegen heb, sedert 1902 altijd nieuwe aankopen van instrumenten uit mijn bescheiden privé-beurs moeten bekostigen; daaraan droeg noch Staat noch Stad één cent bij!).

Den tweeden dag van mijn bezoek aan Bayle's laboratorium begon hij mij te vertellen over bijzondere onderzoekingen, die hij met stijve boorden en met veters had te doen gehad. Ik sprong van mijn stoel op en verklaarde hem, uitermate nieuwsgierig te zijn, of het hem soms wèl gelukt was, in boord of veter iets te vinden - eerlijk biechtende, dat ik slechts vergeefsche pogingen daartoe gedaan had.

Nog zie ik zijn vriendelijken glimlach, toen ik hem deze bekentenis deed, waarbij hij vergoelijking zegde: „geneer je maar niet, waarde collega: ik wéét uit eerste bron, dat degene, die dezen „geheiminkt” bereidde - en zijn recept stipt geheim hield! - aan al de chemische Professoren van a l l e Hoogeschoolen zijns lands, een boord en een veter deed zenden, waarbij hun van hoogerhand opgedragen werd, naar eenig vreemd materiaal te zoeken, dat als geheiminkt dienst zoude kunnen doen en. . . . géén hunner heeft dat geheim kunnen ontdekken; wanneer 't jou dus evenmin gelukte - bedenk dan in ieder geval, dat je in „goed gezelschap” bent; en schat nu je Parijschen collega, die 't wèl ontdekte, heusch niet al te hoog, want ik kwam er door bloot toeval achter!”

Voor de Lezers, die den wetenschappelijker kant der zaak begrijpen, wil ik hier een kleine toelichting geven: Bayle bezat een schitterenden kwarts-spectrograaf van duizenden guldens waarde; daarmede was hij gewend, lijnenspectra te maken van alle „onbekenden” stoffen, waarvan hij dan 'n klein snuffje in den uitgeholden top van één der koolstaven van een projectielamp bracht. Op de rijk-gedetailleerde foto van de talloze spectraallijnen dezer emissiespectra ging hij dan alle streepjes groepeeren en identificeeren; zoo had hij het sopje, dat uit den boord en uit den veter getrokken was, ingedampt, om het residu vervolgens in het uitgeholde kratertje van een koolstaaf van zijn koolspitslamp te stoppen. Op deze wijze had hij later de spectraallijnen van het zeldzame element Vanadium gevonden . . . en geleidelijk vastgesteld, dat in de bedoelde artikelen minimale spoortjes eener organische vanadiumverbinding opgezogen waren geweest! Ik moest eerlijk bekennen NOOIT het element vanadium ontmoet te hebben; ik had er ook nooit identiteitsreacties op gedaan; doch toen kwam vanzelfsprekend mijne vraag: „Op welke wijze worden nu de schriftlijnen, die gemaakt zijn met een slap waterig aftrekseltje van dat vanadiumproduct, zichtbaar gemaakt?”

„Dat zal ik je terstond laten zien”, antwoordde Bayle, „dan gaan we eerst mijn verduisterde laboratorium binnen, waar ik tegenwoordig allerlei interessante proeven in duisternis volbreng”.

Hij draaide nog even het elektrische licht aan en vertoonde mij een werkelijke spionnenbrief - oogenschijnlijk héél onschuldig, een hartelijk briefje van een nichtje aan haar suikertante met heerlijk gezellige babbeltjes over alles en nog wat; maar na eenige oogenblikken zag ik - ná het uitdraaien van het licht - hoe diezelfde brief, die vóór mij op de tafel lag merkwaardig begon te lichten; pal ernaast stond een geheimzinnig kastje opgesteld, waaruit een tooverachtig, wazig, donkervioletkleurig lichtschijnsel op den brief viel. Dáár stond dwars over het gewone inkschrift heen - in helder-lichtende lichtblauwe strepen het geheimschrift te lezen. . . . phenomenaar! Ook restanten van den veter en van den boord gingen - zoodra ze binnen het schijnsel gebracht werden, - dat uit die tooverlamp trad, een sprookjesachtig blauw-wazigen schijn uitstraling. Geen wonder, dat ik opsprong van verrukking. Wát was dát voor lamp? Waar kwam die vandaan? En al spoedig nam Bayle mij mee naar zijn studeerkamer, waar we ons aan tafel zetten voor de verdere besprekingen. Een eindje boven Parijs ligt aan de Seine de industrieplaats Suresnes; dáár woonde een glasblazer, die in plaats van glas een ander materiaal was gaan bewerken, namelijk bergkristal of kwarts. Dat liet zich niet zoo gemakkelijk smelten, blazen en buigen als glas en de vervaardiging van buizen stelde heel wat hoogere eischen aan de longen en de blaaskracht van den werkman dan gewoon glas! En het licht van die met kwik en kwikdamp gevulde kwartslamp werd nu afgeschermd, gefiltreerd, door een voorgeschakeld filter, zijnde een stuk donker violezwart gekleurd glas, dat alle zichtbare stralen der lamp tegenhield en slechts de stralen van kortere golflengte, vallende BUITEN het zichtbare spectrum, doorliet. En juist die onzichtbare stralen hadden nu het bijzondere vermogen, om allerlei stoffen „aan het luminesceeren” te brengen, waaronder óók den geheiminkt van de spionnen!

Even later nam ik afscheid voor dien dag en spoedde mij naar Suresnes, waar ik de „Verreries-Berlemont” gauw gevonden had.

De patroon zelf ontving mij; een zeer gemoedelijk mannetje, eenvoudigjes en bescheiden in zijn optreden - het rechteroog afgedekt met een zwart lapje, dat ervoor vastgebonden zat.

Hij voerde mij naar zijn toonzaal, waar allerlei glas- en kwartsartikelen tentoongesteld stonden. Middenin den grooten zijwand der ruime zaal stond een deur half open; die voerde blijkbaar naar een nevenvertrek, waar zéér krachtig, helblauw licht straalde. Onwillekeurig liep ik in die richting benieuwd, wat dáár te kijken was, toen m'sieur Berlemont mij plots bij den arm terugtrok, op het zwarte lapje voor zijn rechteroog duidde, zeggend: „Attention donc, moi j'ai perdu l'oeil droit, en regardant ma première lampe!” Die mooie, helviolette stralen uit die kwartslampen, ze waren niet zoo onschuldig, als ze wel leken en konden groote schade berokkenen aan het ongewapende oog!

De heer Berlemont, bemerkende, hoe ik erop gebrand was, ook zoo'n lamp mee naar Holland te nemen, moest mij aanvankelijk teleurstellen; ten eerste waren de lampen, die daar stonden (en die voor industriële doeleinden bestemd waren) allemaal al verkocht, maar. . . . indien we in Amsterdam geen gelijkstroom hadden, liep het spaak, wijl die kwik-kwartslampen alleen op gelijkstroom konden werken en niet op wisselstroom konden branden. Neen, dàn zoude ik een z.g.n. gelijkrichter erbij moeten aanschaffen, om uit den wisselstroom, die de G.E.W. leverde, eerst gelijkstroom te maken en dat kon een kostbare pret worden!

Mijn verrukking over alwat Bayle mij had laten aanschouwen was groot, en toch niet de eenige drijfveer, om zoo'n installatie te willen hebben. Ik begreep maar al te goed, dat die lamp met haar afgeschermdde ultra-violetstralen, voor veel andere onderzoekingen onmisbare diensten zou kunnen bewijzen en ik overwoog, de bestelling te doen, al was het ook voor mij een hééle uitgaaf! Toen kwam echter een nieuwe schaduw overglijden. Hij kon mij onmogelijk aan zoo'n donker violetzwart filter helpen voor het afzeven van de begeerde stralen van korte golflengte. En die deden het juist!

Ik zag daar op de tafel een platte, gestolde massa van zulk ultravioletglas liggen, nam die op en hield ze tegen het licht en stond juist op het punt, den fabrikant te vragen, of ik die plaat glas als filter kon koopen, toen hij - mijn wens begrijpende - opmerkte: „Dàt glasfilter - een „eigengemaakt” - komt van Madame Curie, van wie ik het te leen kreeg, om hier enkele eenvoudige experimenten uit te voeren. Ik kan u dàt filter onmogelijk afstaan”.

Toen kreeg ik een idee: van het Departement van Justitie steeds medewerking hebbende, wanneer hèt mijn studiereizen betrof, had ik een door het Ministerie van Buitenlandsche Zaken afgegeven „aanbevelingsbrief” meegekregen, die mij op mijn reizen menige deur opende, die anders voor mij gesloten gebleven ware. Die aanbeveling bracht mij ook veiliger en gemakkelijker over de grenzen, wanneer ik - door ruiling van doubletten - bij collega's in het buitenland valsche banknoten of andere vervalschte documenten had meegekregen voor studie of voor mijn verzamelingen. Men had mij anders zoo gemakkelijk voor gevaarlijken falsaris kunnen aanzien en opsluiten!

Ik liet hem mijn officieele papieren zien en toen hij ze gelezen had, spoedde hij zich naar de telefoon, om Madame Curie in haar laboratorium op te schellen. Ik hoorde hem eenigen tijd spreken en de opmerking maken:

„ . . . Mais ce monsieur, un chimiste légal, est accrédité par son Gouvernement!” en even later deelde hij mij met verheugd gezicht mede, dat Madame Curie mij dàt lichtfilter voor drie maanden in bruikleen wilde laten. Zij zou mij spoedig een adres in Amerika opgeven, vanwaar ik mooie, vlakke glasplaten van de juiste samenstelling, zou kunnen betrekken.

En de koop was weldra gesloten. Binnen drie weken zou mij niet alleen een kwartslamp met inschakelautomaat worden toegezonden maar tevens, in een tweede groote kist, een kwikdamp-gelijkrichter, om uit wisselstroom zèlf gelijkstroom te maken.

(Ongetwijfeld zullen velen zich uit vroegere decennia den blauwen lichtgloed herinneren, die bij sommige bioskooptheaters door de ruiten der cabine 's avonds naar buiten straalde, en die van dusdanige gelijkrichters afkomstig was; men had gelijkstroom noodig voor de krachtige koolspitslampen en verkreeg dien stroom ook met soortgelijke apparaten uit den door de elektrische centrale geleverden wisselstroom!).

De eerstvolgende weken verkeerde ik in de stemming van een kind, dat „vol verwachting het hart voelt kloppen” bij de nadering van het Sinterklaasfeest en telde de dagen, binnen welke de zending uit Suresnes verwacht kon worden! Een expeditiefirma, die zich met het inklaren der goederen zou belasten, nam de papieren van mij over, die mij toegezonden waren en liet mij een paar dagen later twee groote kisten thuis bezorgen.

Het is mij niet mogelijk alle indrukken te beschrijven, die mij overmeesterden, toen ik naast de gesloten kisten staande, uit één dezer, kwikbolletjes over den grond zag rollen . . . ! De kwartslamp gebroken. . . ? En al spoedig bleek die onderstelling juist. Ik nam gauw aan, dat men met de verpakking niet voldoende zorgen in acht genomen had en telegrafeerde den leverancier de ontvangst der gebroken lamp, hem verzoekende, onmiddellijk een nieuwe - thans nog beter verpakt - aan mij af te zenden. Mijn gejaagdheid had nog een andere oorzaak: ik had mij jegens de Vereeniging van Inspecteurs van Politie te Amsterdam verbonden tot het houden eener voordracht met demonstraties met de nieuwe lamp, de datum daarvoor stond vast en ik moest dus de installatie spoedig hebben!

Berlemont expedieerde terstond een nieuwe lamp - nóg beter in watten en houtwol gewikkeld en in een ontzettend groote kist verpakt, om des te meer soepel verpakkingsmateriaal om het breekbare object te kunnen bergen. Maar ook die tweede lamp kwam gebroken mijn laboratorium binnen! De teleurstelling werd nog grooter toen ik las dat de verzekeringsmaatschappij geweigerd had, opnieuw risico te dragen en dat de lamp dus „voor mijne rekening en verantwoording” afgezonden was!

Dan maar den allersecursten weg bewandeld! En ik telegrafeerde aan Berlemont, dat hij iemand mèt een lamp naar Brussel zoude sturen, en dat die koerier mij die lamp op nader aangeduide plaats en tijd persoonlijk zou overhandigen! En zóó geschiedde het, dat ik naar Brussel trok en in mijn hotel bij het Gare du Nord de komst van den Parijschen koerier afwachtte, om het kostbare, breekbare instrument uit diens handen over te nemen. Zóó angstvallig-precies als hij - en later ikzelf - het pakje droeg, zal nooit een jonge moeder haar baby gedragen hebben!

Ik kwam er behouden mee thuis; een vriend-electrotechnicus hielp mij bij de aansluitingen en weldra kon ik genieten van mijn studies met de

geheimzinnige, onzichtbare ultraviolet-stralen, die een nieuwe wereld voor mij openden en waarmede ik als eerste Nederlander arbeidde op 't terrein dezer nieuwe schepping van de techniek!

Ongetwijfeld zal de Lezer de vraag stellen, wàt ik met die geheimzinnige lamp had uit te voeren. Daarom wil ik hierover iets vertellen, temeer, wijl juist mijn onderzoekingen en ontdekkingen stof voor de eerste publicaties leverden, welke over dit interessante gebied in de vakliteratuur verschenen; en den stoot gaven aan vele nieuwe studies, die allerwegen op dit belangwekkende terrein werden onder handen genomen.

De kwartskwiklamp straalt een zee van stralen uit van zeer uiteenlopende golflengten. Heel merkwaardig is, dat de stralen van kortere golflengten niet door glas kunnen passeren; ze worden door een ruit van vensterglas tegengehouden, als hield men een houten plankje in hun baan! Kwarts laat ze goed passeeren, vandaar, dat bij een paar speciale toestellen lenzen en prisma's van kwarts vereischt zijn.

Er zijn tal van materialen, die in 't donker, zoodra de onzichtbare kortgolvlige stralen - vooral die van 366 miljoensten millimeter golflengte - erop vallen - beginnen te „lichten”. Laatstgenoemde stralen - vallende buiten het zichtbare spectrum, en behoorende tot de ultra-violet-stralen (hierna kortweg U.V.-stralen te noemen) - geven zelf géén zichtbaar licht; ze verraden echter hunne aanwezigheid, doordien tal van stoffen licht - veelal gekleurd! - gaan uitzenden, wanneer ze door U.V. getroffen worden.

Zoo ontdekte ik, dat de monsters wit schrijfpapier uit een monsterboekje, vrijwel alle een verschillende kleur lieten zien, wanneer ze in de donkere kamer door de geheimzinnige U.V.-stralen werden getroffen; aldus was al héél gemakkelijk te zien, van welke blocnote een bepaald velletje papier afgescheurd kon zijn, en wáár het niet bij paste!

Merkwaardig, hoe tal van stoffen, die Moeder Natuur groeien liet, een fraaie luminescentie vertoonen: ivoor, (ook onze eigen tanden!) schildpad, zilverwitte haren, nagels, ja zelfs diamant. En nog merkwaardiger is het, dat alles wat de Mensch aan kunst-materiaal schiep (celluloid, galatiet, nagemaaakte diamanten enz niet lichten gaat in U.V.-stralen).

Het kwam zoo nu en dan voor, dat bij postdiefstallen als anderszins lakkruimeltjes een rol speelden.³⁾ En dat uitte de Rechtercommissaris den wensch, dat ik onderzoeken zou, of zoo'n lakkruimeltje, gevonden in het zakstof van een ontrouwen postbeambte, afkomstig kon zijn van de lakzegels van een bepaald poststuk, dan wel van een bepaalde staaf zegellak. Dàt was altijd gevaarlijk terrein. De chemische samenstelling van de vijf lakken op een brief loopt op zichzelf reeds uiteen en wijkt soms héél sterk af van die, welke de lakstaaf zelf bezit. Dit moge in veler ooren ongeloofwaardig klinken, en toch is het zoo. Ik wil U de verklaring geven:

Een pijp zegellak: bestaat voor zeker percentage - laat ons gemakshalve eens aannemen voor de helft - uit smeltbare organische stof (schellak) en voor de andere helft uit minerale vulstof.

³⁾ Zie ook de schets „souches” „zichtbare” stralen uit, slechts enkele van het donkerste violet van ons zonnenspectrum.

Moet men een stuk verzegelen, dan behoort de lakstaaf door verhitting aan haar uiteinde min of meer week-plastisch te worden; velen geven er echter - denkkelijk uit gemakzucht: het gaat dan iets vlugger! - de voorkeur aan om de lakpijp op zoodanige wijze in de vlam van een kaars of spiritusbrander te houden, dat de harsachtige stof daaruit zèlf begint te branden; men ziet zelfs, hoe nu en dan op de te verzegelen stukken de lakmassa fiks staat te branden, terwijl de lakstaaf erin rondroert! Dat is in één woord: dwaasheid. Het essentieele van het zegellak - de harsachtige stof, het schellak, als kostbaarste bestanddeel - laat men verbranden! Gevolg is, dat het percentage aan onbrandbare vulstof dienovereenkomstig s t i j g t, waardoor de zegels extra broos worden, minder stevig aan het couvertpapier blijven hechten en dus hunne roeping kwalijk vervullen! Veelal ziet men het gebeuren, dat bij het aanbrengen van het eerste zegel op een brief het zegellak keurig „gesmolten” wordt; bij het tweede zegel vat de lakmassa heel eventjes vlam; indien er ongeduld een rol speelt, wordt voor de verdere zegel de lakpijp in brand gestoken en druipt de vloeibare massa brandend af op de enveloppe in gewijzigde chemische samenstelling, want de brandbare stof is er gedeeltelijk uit verdwenen, de onbrandbare stof procentisch toegenomen; ziedaar, hoe het komt, dat de zegels op vele brieven van uiteenlopende scheikundige samenstelling zijn en NIET met die van de lakpijp overeenkomen. . . . al werden ze dan ook daarmee op den brief aangebracht!

Toen ik ontdekt had, dat de verschillende merken en fabrikaten zegellak een ontzettende rijkdom aan „luminescentiekleuren” vertoonen, had ik daarin, het middel gevonden, om de kleinste verschillen in tint te onderkennen en . . . de luminescentiekleuren van een lakzegel bleek onafhankelijk van de behandeling, die het zegel bij het leggen ondergaan had! Allerlei pijpen rood zegellak vertoonen in U.V.-licht de grootste verscheidenheid van kleuren, waarin ze beginnen te „lichten”.

Zooeven gebruikte ik het woord „luminesceeren” - als synoniem op het „lichten” in bepaalde kleur. Dit verschijnsel houdt terstond op: zoodra het lichtende voorwerp buiten den bundel der U.V. stralen geraakt. Er zijn evenwel óók een aantal stoffen, welke - nadat de U.V.stralen ze lichtend maakten - buiten den invloed dier stralen, geruimen tijd blijvend nalichten; gekent deze categorie reeds; wellicht bezit ge een wekker of een polshorloge met z.g.n. lichtgevende wijzers en cijfers. Het verschijnsel dat wij daarbij waarnemen draagt den naam phosphoresceeren. Tot deze klasse stoffen - meest alle kunstmatig bereid! - behooren de lichtende verven, zoomede een aantal stoffen, die een Parijsche Firma fabriceert, om lichtende bloemen, paarlcolliers, prentbriefkaarten e.d. te vervaardigen. Het is echter jammer, dat het phosphoresceeren betrekkelijk slechts korten tijd ná het verwijderen der U.V.-stralen voortduurt. . . . tenzij radio-actieve stoffen toegepast werden en die zijn uiterst kostbaar!

Al deze verschijnselen zijn het best waarneembaar in stralen van meergenoemde golflengte van 366 miljoensten millimeter grootte. Die komen vrij zuiver tevoorschijn, wanneer het straks beschreven lichtfilter van U.V.-glas ingeschakeld wordt, zooals ik dat aanvankelijk van Madame Curie te leen had; (later bestelde ik in de U.S.A. zelf meerdere na). Er treden dan nagenoeg géén zichtbare stralen uit, slechts enkele van het donkerste violet van ons zonnenspectrum.

Ik kreeg in die dagen (in 1924) mijner eerste experimenten met de U.V.-lamp een schrijven van den archeologischen dienst der Universiteit te Groningen. Prof. Van Giffen verzocht mij, uit te maken, of zekere „botjes”, die als overblijfselen van mensapen, onder een hunebed in Drente waren gevonden, afkomstig waren van begraven óf van verbrande wezens. Mijn nieuwe lamp bracht de oplossing van dit vraagstuk. Werden de beenderen eerst oppervlakkig goed gereinigd, om aanhangend vuil daarvan te verwijderen, dan ging de beenstof blauw luminesceeren in U.V.-licht. Vergelijkingsproeven met botjes van begraven menschen naast die van verbrande dooden hadden mij intusschen geleerd, dat door het verbrandingsproces de beenderresten ophouden, in U.V. licht te „lichten”.

Gaandeweg ontdekte ik, hoe vetvlekken in papier en lichtgekleurde weefselstoffen zeer uiteenlopende kleuren aannemen, zoodra ze in U.V.licht worden beschouwd; zóó werd het mogelijk bij onderzoek van een vervalscht volgbriefje, te zien, of de vlekken, die erop zaten, door smeerolie of door lijnolie waren teweeg gebracht, tengevolge waarvan de keuze tusschen een fietsenjongen en een leerling uit een schilderswerkplaats weer aanmerkelijk beïnvloed werd!

En zoo was ik ook de eerste onderzoeker, die olieverfschilderijen van oude meesters in U.V.-stralen beschouwde, om signaturen te ontdekken, welke bij gewoon licht geheel onzichtbaar waren. De mogelijkheid daarvan kwam vooral sterk naar voren, indien de schilder zijn naam op de schilderij aangebracht had met een der verfsoorten, welke opvallend luminesceeren, zooals b.v. zinkwit en andere zinkhoudende verven, of met niet-luminesceerende verf op een lichtenden grond.

De belangrijkste rol spelen niettemin de U.V.-stralen bij het onderzoek van documenten, wanneer het om weggeradeerde schriftdeelen gaat. Dàn zijn stralen van nog kleinere golflengte noodig dan wij bij de luminescentie- en phosphorescentieproeven ontmoet hebben

De belangrijkste spectraalband, welke, afdalend, op die van 366 millimu (d,w.z. miljoensten van een m.m.) volgt, is die met de stralen van golflengte 313 millimu. Deze is véél minder intensief; mag zelfs uiterst zwak heeten; de voor luminescentie geschikte oppervlakken, waarop wij deze stralen laten vallen, „lichten” slechts uiterst zwakjes, niet eens voor ons oog waarneembaar! Toch zijn ze voor het documentenonderzoek van zéér groote beteekenis. Terwijl in de 366-stralen (om ze gemakshalve maar aldus te betitelen) alle soorten wit papier gaan luminesceeren (zooals gezegd, in allerhande kleuren blauw, paars, grijs, enz.) brengen de 313-stralen alleen in maagdelijk rein papier een uiterst zwakke luminescentie te weeg - en n i e t op plaatsen, waar in het papier (zij het dan ook voor ons oog ONZICHTBARE!) bestanddelen van schrijfkinkt binnengedrongen zijn. En dat laatste gebeurt, wanneer wij de pen opnemen en iets schrijven. Bovenop het papieroppervlak zet zich het donkere gedeelte uit den inkt af, dat wij zien; maar buitendien dringen kleurloze bestanddeelen van dien inkt ter plaatse in het papier, en die ziet ons oog n i e t. Radeert nu een knoeier het zwarte schrift weg, dan staakt hij zijn werk, zoodra zijn oog niets meer waarneemt, en hij houdt er geen rekening mede, dat daar ter plaatse nog onzichtbaar stoffen uit den inkt in het papier achterbleven. Hoe gedragen deze zich nu ten

opzichte van de 313 stralen? Ik zeide reeds, dat deze stralen een uiterst zwakke luminescentie tevoorschijn kunnen roepen op maagdelijk rein papier. Waar evenwel de zoeven bedoelde - onzichtbare - stoffen in het papier gedrongen zijn, luminceert het papier niet; zodoende teekenen zich de plaats met die onzichtbare stoffen, die gedeponeed liggen volgens de lettervormen, op den zwak lichtenden achtergrond van het papier af en geven op de foto een beeld van hetgeen weggeradeerd werd.

Zien kunnen we de zwakke luminicentie van het papier in deze 313-stralen absoluut niet; ze is véél te zwak. Maar - wanneer wij de fotografische plaat er maar lang genoeg „naar laten kijken” (dus héél lang belichten: achttien, twintig, soms 24 uur aan één stuk!) - zoo krijgen wij - dank zij de z.g.n. „additieve” werking der lichtimpulsen op die plaat - een beeld van het weggeradeerde schrift.

Het spreekt vanzelf, dat dusdanige opnamen in volslagen duister moeten worden gemaakt, waarin uitsluitend de afgezeefde 313-stralen, en géén andere U.V., nog véél minder de „zichtbare” stralen der kwartslamp, het te onderzoeken papier direct of indirect kunnen bereiken. Het is een heel werk, om aan alle deze eischen te voldoen en dan, zelf buiten de donkere kamer vertoevend ervoor te zorgen, dat binnen in genoemd vertrek de 313-stralen hun plicht kunnen doen; dat dáár overigens volslagen duisternis heerscht en dat de lens van de camera van buitenaf geopend, en na zóóveel uren weer gesloten wordt.

De resultaten van dergelijk werk zijn inderdaad verrassend: naast een vervalschte cheque, waarvan het uiterlijk absoluut niets verdachts te zien geeft, een foto te aanschouwen, die een beeld geeft van die cheque, waarop, NAAST het huidige schrift, óók het weggeradeerde primaire schrift te lezen staat, is wèl treffend!

Het kostbare toestel, dat voor deze werkzaamheden dient, bevat lenzen en prisma's, die geheel en al uit bergkristal geslepen zijn; het apparaat is een kopie van dat, hetwelk Carl Zeiss naar de aanwijzingen van Professor Kögel te Karlsruhe, bouwde, en het eenige, dat hier te lande bestaat. Begrijpelijkerwijs wordt het niet dagelijks gebruikt en zodoende is het een bijzonder luxe-instrument wijl het de rente van het geld, dat ik er eens in stak, ternauwernood opbrengt !

HET VERRADERLIJKE GLASSPLINTERTJE.

Wanneer beruchte typen hun straf hebben „uitgezeten” en hunne vrijheid herkrijgen - vaak maar voor zéér korten tijd, wijl ze tē spoedig voor een nieuw misdrijf weer opgepikt worden! - zoo bericht de administratie van de desbetreffende gevangenis dat op handen zijnde afreizen der gasten ambtelijk aan de Politie van enkele groote steden. En zoo gebeurde het, dat op zekeren dag bericht binnenkwam, dat de gebroeders B. - zéér „zware” jongens - op nader aangegeven datum zouden worden losgelaten. . . . (op de maatschappij!)

Het was te voorzien, dat deze klanten wel weer gauw een slag zouden trachten te slaan en daarom had de centrale recherche der hoofdstad bijzondere opdracht gekregen, hen in het oog te houden.

Toen de nacht begon te naderen, ontdekten twee rechercheurs, die per fiets de binnenstad doorkruisten, een oude kleine automobiel waarin de twee gebroeders op de voorbank zaten! Zelf trokken ze ongetwijfeld óók de aandacht der tuffende „oude bekenden”, die haastig doorreden, weer een dwarsstraatje insloegen, om zoo gauw mogelijk buiten het bereik en den blik der „russen” te zijn. Maar dan opeens ontdekte hun scherpe blik in de duisternis weer een paar andere speurders, die eveneens de auto met bemanning herkenden. Neen, het was niet gemakkelijk, buiten bereik van Hermandad te blijven!

Opnieuw werd een eind omgereden, tot buiten het centrum der stad - slechts ter mystificatie - om dan weer naar de oude stadsbuurten van Centrum terug te keeren; op een gegeven moment hield de auto voor een juwelierszaak in de Kalverstraat stil. Vlug handelen scheen geboden: heel even was er geen sterveling in de buurt te zien. . . . óók geen rechercheurs! Met een hamer of ander hard voorwerp werd in het portiek van den winkel een ruit stukgeslagen, met het plan, door de ontstane opening een greep naar het vele begeerlijke te doen, toen plotseling een paar fietsende politiemannen aan het eind van het rechte stukje straat opdoken. Een seintje van den man aan het stuur. . . . en nagenoeg terzelfder tijd wipte de ander, z o n d e r nog kans te hebben gezien, een goeden greep te doen, de auto binnen, waarop „vol gas” werd gegeven en de wagen wegsnelde zooals later bleek, naar de garage, een karrenbergplaats in het noordwesten der stad.

De politie vond de ruit. Constateerde weldra, dat het bij het slaan van een gat in de ruit gebleven was en ging op zoek naar auto en bemanning. Ze hadden den volgenden morgen de gebroeders in arrest en de auto in beslag genomen.

Een der rechercheurs ging de voorbank met matrasvormig kussen nader onderzoeken, waarbij een loupe hem goeden dienst bewees. En zoo werd de aanwezigheid ontdekt van een miniatuur glassplintertje. Om U, Lezer, eenig idee van de afmetingen te geven, verzoek ik U, zich voor te stellen, dat ge een geweekten luciferskop met een scheermesje tot eenige plakjes zou kunnen snijden. Het middelste plakje geeft u dan, wat vorm en grootte betreft, een beeld van de afmetingen van dat kleine scherfje glas.

Dat kleine fragment werd mij aan het laboratorium bezorgd, terwijl ik - ten dienste van vergelijkend onderzoek - een stukje glas uit de verbrijzelde ruit in handen kreeg.

Nu dient men te bedenken, dat bij de bereiding van glas, allerlei benodigdheden (lang niet alle van de zuiverste soort!) met een ruwe weegschaal afgewogen worden of naar „zakken” worden afgemeten, om dan te worden saamgesmolten; zoo min als twee pannen snert absoluut éénzelfde chemische samenstelling zullen hebben (dáárin toch pleegt de kok „op het oog” zijn zout en andere ingrediënten toe te voegen!), evenmin krijgt men in twee „kooksels” smelt, welke tot vensterglas, spiegelruiten of autolantaarnglazen als anderszins verwerkt moeten worden, producten van éénzelfde samenstelling; er zijn altijd kleine verschillen, die met de thans zoo keurig tot de hoogste perfecte vervaardigde instrumenten en methoden waargenomen kunnen worden.

En zoo blijkt dan, hoe twee smelten, „volgens eenzelfde recept bereid” (evenals die twee pannen snert!) VERSCHILLEN laten ontdekken in hun fysische eigenschappen. Zoo wordt b.v., hoe klein en nietig het glassplintertje ook zijn moge - het soortelijk gewicht ervan vastgesteld; hetzelfde geschiedt met een scherfje glas, van de bewuste ruit afkomstig. Voorts wordt de zoogenaamde brekingsindex - verband houdende met de mate van lichtbrekend - vastgesteld van BEIDE monsters, terwijl ten slotte de kleur van de twee scherfjes vergeleken wordt in lichtstralen van zeer korte golflengte - zoogenaamd ultraviolet licht. Komen de scherfjes in alle drie deze punten volkomen overeen, dan is eene aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid aanwezig, dat beide van éénzelfde ruit afkomstig zijn; we hebben absolute zekerheid, dat ze uit één smelt moeten komen, dus m.a.w. behooren tot ruiten, die uit één kroes gegoten zijn.

De Rechter, die in deze zaak het oordeel had te vellen, wist deze „aanwijzingen” naar waarde te schatten. . . . !

HET LIJK IN DEN KOFFER.

Het was in den loop van den mooien tienden Augustusdag van 1939, toen een kleine vrachtauto met ledige manden, waarin gevogelte naar de Deventer markt vervoerd was geworden, op terugweg naar Amsterdam den Rijksweg van Apeldoorn naar Amersfoort volgende, over het rechte nieuwe weggedeelte bij Terschuur reed. De drie mannen, die in den wagen zaten, waren dorstig, en - wetende, hoeveel bramen er groeiden aan gene zijde van het grasveld bezijden den weg, in de haag, die langs een evenwijdig met de spoorlijn loopende droge sloot stond, - zetten zij hun wagen even aan den kant en liepen naar genoemde haag, om hun dorstige kelen te laven.

Terwijl zij zich aan de sappige bramen tegoed deden, ontdekte een hunner achter de haag, in de droge sloot, een grooten hutkoffer, met één der bodemhoeken een eind in den weeken bodem gedrongen - met het andere einde omhoog reikend. Tusschen de prikkeldraadversperring door, begaf hij zich erheen en weldra had hij vastgesteld, dat het een „gewichtige” koffer was. Met vereende krachten werd de koffer over de prikkeldraadhaag heengetild en op het grasveld neergezet, waarna één der mannen vlug naar den auto liep, om een schroevendraaier te halen, met behulp waarvan het hem zonder al te veel moeite spoedig gelukte, de koffer te openen. In de oogenblikken, die daarvoor noodig waren, gingen de meest fantastische verwachtingen door hun brein en verbeeldden zij zich, dat het een geroofde koffer met schatten kon zijn, dien de dieven tijdelijk hier gedeponneerd zouden hebben, uit vrees, dat hun vervolgers hem anders in hun bezit zouden aantreffen!

Groot waren echter hun verbazing en afgrijzen, toen ze bij opening van het deksel een in staat van ontbinding verkeerende romp van een volwassen menschelijk lichaam aantroffen. De ontzettende stank deed hen terugdeinzen en het deksel vlug weer dichtklappen. Vlug trok één hunner naar den veldwachter, die even verder nabij den spoorwegovergang woonde en - doordat deze onmiddellijk zijn Burgemeester óók waarschuwde, verscheen spoedig het openbaar gezag ter plaatse, om kennis te nemen van de griezelige vondst.

Aangezien de vindplaats van den koffer zich op het gebied der Utrechtsche Rechtbank bevond, werd de Officier van Justitie uit Utrecht terstond verwittigd, tengevolge waarvan ook het Parket weldra in Terschuur verscheen, om kennis van de vondst te nemen.

De koffer met inhoud werd naar het ziekenhuis te Utrecht vervoerd ter fine van nader onderzoek. Buiten den menschelijken romp lagen in den koffer stukken cocos-vloermat, een paar dekens, een handdoek en stukken weefsel vermoedelijk van onderkleding afkomstig.

Telegraaf en radio brachten het bericht van deze griezelige vondst in korten termijn door het geheele land, terwijl de Politie in de groote steden verschillende bijzonderheden opgegeven kreeg. waaronder de kennisgeving, dat op één der stukken ondergoed een met zwarten merkinkt geschreven waschnummertje 273 gevonden was.

Nu wilde het toeval, dat een dikke maand tevoren een in de Pijnackerstraat te Amsterdam wonende hofmeester van een der booten van

de Maatschappij Nederland, beweerde zijn vrouw plotseling „gemist” te hebben, waarin hij scheen te berusten, wyl zij met een „vriend” naar Rotterdam zou zijn vertrokken. De rechercheur, die deze aangifte had opgenomen en tevergeefs naar de uitgeweken vrouw gezocht had, ging spoedig verder snuffelen. Daarbij bleek hem, dat de vrouw, die haar man gedurende diens reizen naar Indië telkens voor langeren tijd miste, door dezen financieel zóó „kort gehouden” werd, dat zij als werkster bijverdiensten zocht. In de woning der familie, waar zij tot daags vóór haar „verdwijnen” gewerkt had, hing nog een bontschort van haar en. . . ook dáárop stond het merkteeken 273, kennelijk door dezelfde hand, op dezelfde wijze met onuitwaschbaren zwarten merkinkt geschreven!

Geen wonder dan ook, dat reeds vierentwintig uur na het vinden van den koffer, toen men in Utrecht sectie op den romp had laten doen, en waarbij vastgesteld was, dat het de romp eener vrouw was, in Amsterdam de aandacht der Politie gevestigd was op het perceel waar de hofmeester woonde, of liever: diens vrouw, thans „voortvluchtig”(?). Inmiddels bleek dat kort na het verdwijnen der vrouw, de hofmeester den geheelen inboedel verkocht had, de woning had vrijgegeven, en zijn zoovéélste reis naar Indië bezig was te maken.

De woning stond nóg ledig.

In den avond van den elfden Augustus kreeg ik telefonischen oproep van den Officier van Justitie te Amsterdam, om zoo spoedig mogelijk bij hem te komen in het Bureau van Politie aan de Pieter Aertszstraat, onder welke ressort de woning in de Pijnackerstraat viel. Het was tien uur in den avond, toen ik hem daar zijn gezelschap van de hoogere en lagere politieambtenaren aantrof, druk de kansen besprekende, dat het merkteekentje wel degelijk het verband tusschen het misdrijf èn genoemd adres leggen zou.

De rechercheur U., die destijds tevergeefs naar de uitgeweken vrouw had gezocht, wist eenige belangrijke mededeelingen, van de naaste bureu opgevangen, ter tafel te brengen en het was al meer en meer duidelijk, dat wij het goede spoor te pakken hadden.

Daar kwam bericht boven, dat in de garage, behoorende tot het Bureau, een auto van de Utrechtsche Politie was aangekomen, die ons den koffer bracht, met alles, wat buiten den romp, daarin gevonden was. Het lijkgedeelte bleef nog even in den koelkelder van het ziekenhuis te Utrecht.

Bij kunstlicht stelde ik mijn eerste onderzoek op den koffer in. Niemand liep mij daarbij in den weg, aangezien alle omstanders, hoe groot ook hunne belangstelling was, op behoorlijken afstand gehouden werden door den onbeschrijflijken doordringenden stank, die uit het onderzoeksobject opsteeg. Het was daar, in die donkere garageruimte evenwel geen geschikt milieu voor een wetenschappelijk onderzoek, zoodat ik voorstelde, dat mij 's andrenदाags de koffer met inhoud, aan mijn laboratorium zou bezorgd worden.

De besprekingen op de bovenkamer van 't Bureau werden voortgezet en toen de rechercheur U. ons kwam vertellen, dat het hem, ondanks het vergevorderde uur, gelukt was, den huissleutel van de leegstaande woning in handen te krijgen besloten wij, derwaarts te gaan.

Voor den leek was er niet veel te ontdekken. Nadat de bewoner alle bruikbare zaken eruit gesleept had en slechts rommel en stof had achter

gelaten, had een werkelooze buurtgenoot zich bereid verklaard, aan te vege en op te ruimen, opdat de woning - bij bezoek door aspirant-huurders - een behoorlijker voorkomen zou hebben..

In het keukentje stond de - tot de woning behorende - gemeentelijke vuilnisemmer tjok vol met alle afval, dat de opruimer daarin gedeponneerd had en weldra had ik den inhoud daarvan over den granieten keukenvloer uitgespreid. Daarbij namen enkele gevoelige reukorganen een „rotlucht” waar, hetgeen voor mij aanleiding werd, eenige stukjes vloerzeil en papier, waarop een weeke, rottende massa kleefde, apart te leggen voor nader onderzoek in mijn laboratorium. Het was echter in die ledige woning, waar géén lichtaansluiting was, en wij ons met zaklantaarnlichtjes moesten behelpen, op dit nachtelijk uur een moeilijk „zoeken”, maar . . . toch ontdekte ik op het aanrecht en op de tegels, die van het schotwerk daarop uitkwamen, sporen, die mij sterk den indruk gaven, door bloed te zijn achtergelaten. Morgen zou ik daaromtrent zekerheid krijgen, na chemisch onderzoek dezer sporen.

De daarop volgende besprekingen op het genoemde Politiebureau leidden ertoe, dat de Officier van Justitie een telegram opstelde, verzoekende aanhouding en in bewaring stelling van den hofmeester; navraag bij den nachtportier der Mij. Nederland leerde precies, wáár thans diens boot lag, en zoo ging dat telegram naar den Officier van Justitie te Bandoeng. Na afloop der besprekingen nam ik het mede, om het - op weg naar huis - aan het telegraafkantoor af te geven!

Een berichtje in de dagbladders bracht allerwege sensatie, ook in het buitenland. Scotland Yard telefoneerde den volgenden dag uit Londen, om de Politie een complimentje te maken maar óók, om te vragen, hoe het gelukt was, in zóó korten tijd licht in deze afgrijselijke geschiedenis te krijgen. „Den eenen dag lezen wij, dat er een koffer met een menschen romp gevonden is en den volgenden dag telegrafeert de Justitie naar het andere deel der aarde, om dáár den vermoedelijken dader te doen arresteeren. . . . het is kras!”

Ja, het wàs kras. Het liep ook alles méé!

De recherche van meergenoemd Bureau werkte nu dag en nacht, bijgestaan door een wakkere speurder van de zgn. mobiele brigade der centrale recherche van het Hoofdbureau en deze laatste slaagde erin, een soort dagboek van alle feiten samen te stellen, als ware dat in de woning in de Pijnackerstraat dagelijks bijgehouden . . .

Toen de ongelukkige vrouw die dol veel van haar man hield, hem van de Indië-reis thuis verwachtte, had zij zich beijverd, om voor den eersten avond een menu met de lievelingsspijzen voor haar echtvriend samen te stellen; de slager kon in dit verband aardige bijzonderheden mededeelen betreffende het laatste bezoek der vrouw aan zijne zaak. Dát feit reeds was van dien aard, dat geen geloof gehecht kon worden aan de mogelijkheid, dat die vrouw van plan was, binnen 24 uur er met een ander van door te gaan of zelfmoord te plegen!

Maar het onderzoek der recherche bracht veel meer aan het licht! Men kon, bij reconstructie der feiten, komen tot het uur, waarop de vrouw gestorven moest zijn; verdachte heeft het lijk toen naar de slaapkamer achterin de gang gesleept en het op het bed gelegd, waarna hij de slaapkamer afsloot. Hij is toen eerst naar een café gegaan, waarna hij des

avonds een drietal buren bij zich inviteerde en met hen zat te borrelen. Zijn vrouw was ervandoor, beweerde hij.

Een der vrienden, die de woning eens ging bekijken, maakte de opmerking, dat de slaapkamer afgesloten was, en kreeg toen ten antwoord, dat dat het werk zijner vrouw was geweest; ze had den sleutel meegenomen!

Het later uit de slaapkamer naar de keuken gesleepte lijk is toen op het aanrecht „ontleed”, waarbij heel wat bloed loskwam, dat deels via den gootsteen, deels in de W.C. weggevoerd werd.

In het havenkwartier is de hofmeester toen een paar koffers gaan koopen; een hutkoffer en twee valiezen, die hij met een huurauto maar zelf huiswaarts bracht; hij kon blijkbaar niet wachten op thuisbezorgen!

Een buurman - een sigarenwinkelier - kreeg den volgende dag den hofmeester bij zich met het verzoek, hem even te helpen met het omlaag dragen van een koffer boeken. Een gehuurde auto (zonder chauffeur, wijl de hofmeester zelf zoude rijden), stond voor de deur, en de buurman assisteerde met het afdragen van den „looigen” koffer. Hij herkende later den in Terschuur gevonden koffer positief als dien, welken hij had helpen transporteerden, terwijl de leverancier hem even positief herkende als door hem aan den hofmeester geleverd.

Allerlei bezwarende dingen kwamen bij den dag naar voren en schakel na schakel werd gesmeed, die een nauwsluitende ketting zouden vormen, waaraan niets zou ontbreken.

Op zekeren avond ben ik met mijn assistent Viëtor nogmaals naar de woning in de Pijnackerstraat op onderzoek getrokken; de nieuwe reactie op bloedsporen - hoe klein ook -, welke Specht juist had gepubliceerd, paste ik dáár toe . . . in volslagen duisternis. Met behulp van een vaporisator werd een fijne dauw van de meegenomen vloeistof gespoten op alle oppervlakten, waarop de aanwezigheid van geringe sporen bloed ondersteld werd en, wáár bloed zat, trad er een fraaie fosforescentie op, waarbij een geheimzinnig blauw schijnsel zekerheid gaf, dat dáár spoorjes bloed aanwezig waren. Zoo kon ik op het vloerzeiltje van het toilet, al was daar gedweild, bloed constateeren, evenals aan den deurknop, den trekker van de waterspoeling en op tal van andere plaatsen.

Aan den voet van het deurkozijn der slaapkamerdeur liep een bloedveegje, waarin en hoofdhaar; blijkbaar was het doode lichaam daarlangs geschuurd toen het naar de keuken werd gesleept.

Tal van kleedingstukken van de vermoorde vrouw werden teruggevonden in het bagagedépot van een spoorwegstation, waar de hofmeester ze, verpakt in een valies, in bewaring gegeven had. . . . Ze werden door eene zuster der verslagene met zekerheid herkend, en meerdere voorwerpen waren door haar samen met het slachtoffer gekocht.

Onder geleide van een met verlof naar Holland komenden politiemann uit Indië, kwam de hofmeester als arrestant naar het vaderland terug. Alhoewel hij aanvankelijk ontkende van niets te weten kon hij toch tegen de overstelpende hoeveelheid bewijsmateriaal niet oproeien en gaf toe het lichaam zijner vrouw in stukken te hebben gesneden. De dood zou echter bij een onschuldig vechten en stoeien veroorzaakt zijn, doordat zij met het hoofd tegen een uitstekenden hoek van het haardstel zou gevallen zijn. De andere

deelen van het lijk werden nooit gevonden, zoodat dan ook niet door onderzoek van het hoofd 's mans opgaven getoetst zijn geworden.

In de hut, waarin de hofmeester tijdens zijn laatste reis naar Indië gewoond had, stelde ik nog een onderzoek in, zoodra de „Johan de Witt” hier aan den wal lag, maar er werd niets bezwarends gevonden.

De hofmeester, die in Indië betrekkingen met een jong meisje had aangeknoopt, had deze verzekerd, dat het tot een huwelijk met haar zou komen, wijl hij zich wel van zijn huidige echtgenoot zou weten te ontdoen. Dit getuigenis heeft hem erg kwaad gedaan! Bij het bepalen der strafzaak heeft de Rechter daarmede wel degelijk rekening gehouden!

HET AFGESNEDEN VROUWENHOOFD.

Op 28 Mei '41 was in de buurt van de keersluis van het Merwedekanaal nabij Amsterdam een zeiler met een klein bootje aan het spelevaren; er kwam een regenbuitje opzetten en de zeiler besloot, onder een naburig bruggetje te schuilen. Teneinde niet af te drijven, stak hij naast de zeilboot zijn stokhaak in het ondiepe water. Toen hij den stok weer omhoog haalde, voelde hij, dat er iets aanhing. Wie schetst 's mans verbazing, toen hij aan den haak een dichtgeknoopten doek met inhoud zag bengelen, met een zwachtel als „kruisband" omgeven, en - bij opening van dit pakket, een in staat van ontbinding verkeerend hoofd eener vrouw ontdekte?

Onmiddellijk deed hij bij de Politie aangifte van zijn griezelige vondst, en verscheen er spoedig van officieele zijde een bericht in de dagbladers daaromtrent.

Het Bureau-Linnaeusstraat, binnen welke ressort de vindplaats van het lugubere pakket viel, interesseerde zich begrijpelijkerwijs in het bijzonder ervoor, en onmiddellijk trokken de rechercheurs aan het werk, om klaarheid te zoeken.

De sectie, die door de medische deskundigen 's andrenदाags gedaan werd, deed het vermoeden uiten, dat er denkelijk een tweetal weken sedert den dood konden verlopen zijn.

Toen dan ook de rechercheurs voornoemd eene lijst gingen raadplegen, waarop de sedert 1 Januari als „vermist" aangegeven vrouwen vermeld stonden, interesseerden zij zich begrijpelijkerwijs het meest voor de aangiften van de laatste twee, drie weken. Daarbij was er ééne van een bewoner van de Balistraat, wiens vrouw - volgens opgaaf - zonder bericht achter te laten, naar Rotterdam zou verhuisd zijn. . . . !

In de Balistraat trof men in de woning een zeventienjarigen zoon aan, die onomwonden zijn twijfel liet blijken, of zijne moeder inderdaad naar Rotterdam getrokken zou zijn. Hij was sedert haar vertrek uit huis, reeds naar de bewuste familie in Rotterdam geweest, waar hem gebleken was, dat dáár zijne moeder in de laatste weken niet was gezien! Hij wantrouwde zijn vader - wíjl het allesbehalve koek-en-ei was(!) en zijn vader bijzondere relaties zou onderhouden met eene vrouw te Hilleegersberg, waarvan „moeder" alles afwist. Die zoon had in de dagen van de verdwijning zijner moeder bloedspatten op een deurpaneel gevonden en daarop zijn vader attent gemaakt; deze had ze, schouder-ophalend weggewischt. Maar de zoon had onafgebroken met een angstig voor gevoel zich afgevraagde wáár zijn moeder zat. . . .

De echtvriend werd opgewacht en - verdacht van moord en het verbergen van een lijk - voorlopig ingesloten.

Nadat de medische experts hun onderzoek op het afgesneden hoofd hadden ingesteld, kreeg ik dat in handen, teneinde er een doodenmasker van te maken - dat wellicht voor de identificatie van het hoofd het zijne zou kunnen bijdragen. Daartoe had ik het meegenomen naar mijn laboratorium.

Van het oogenblik af, dat het hoofd boven water was gekomen, waren de rottingsprocessen - met sterke gasvormig - stormenderhand toegenomen, waardoor vooral de dikkere, vleezige deelen, in bijzondere mate omvangrijker

werden, tengevolge waarvan weer de kans op herkenning bij den dag geringer moest worden. Uitwendige behandeling met formaline mocht daartegen niets uitrichten. Maar één ding viel mij bijzonder op: de profiellijn, dus de lijn, verloopende langs voorhoofd en neus, die onder zulke omstandigheden nagenoeg niet verandert (dááronder ligt weinig weefsel, wijl dáár de huid bijna over het gebeente heenloopt), vertoonde iets heel eigenaardigs: een diep-inliggenden neuswortel, een hollen neusrug, een afgeronde neuspunt en een schuins-teruglopende neusbasis, tengevolge waarvan een „wipneus” waarneembaar was, zooals ik bij mijn eerste bezoek aan de woning in de Balistraat ook bij den zoon had waargenomen.

Terwijl ik met mijn werkzaamheden aan het hoofd bezig was, strekte mijn onderzoek zich eveneens uit tot alles, wat verder tot het pakket behoord had, zijnde: den vierkanten doek - een zgn. theedoek met grijze ruiten; een ruim 4 meter lang flanellen windsel en twee overlans gekloofde stukken van baksteen. Waarom deze voorwerpen ons zoo in het bijzonder belang inboezemden? Omdat er in de meergemelde woning nog een elftal van soortgelijke vaatdoeken gevonden werden zoomede eenige soortgelijke flanellen windsels en steenen van soortgelijken aard als de gevonden stukken. Tusschen den vaatdoek uit het pakket en dien uit de woning, was geen verschil te zien; het windsel, dat als kruisband om het pakket gezeten had, was óók 4½ cm. breed, evenals die, welke in de woning werden gevonden (in meerdere exemplaren, doordien de zoon bij de beoefening van de voetbalsport zijn enkels diende te zwachtelen), terwijl de stukken baksteen, die tevoren kennelijk één geheel hadden uitgemaakt, krassensporen lieten zien, teweeg gebracht bij het aanzetten van een mes of beitel daarop; de in de zolderwerkplaats van verdachte gevonden baksteen waren soortgelijk en voor hetzelfde doel benut!

De recherche zat - toen de gearresteerde zijn onschuld bleef volhouden en pertinent volhield, dat het hoofd, dat hem in het laboratorium vertoond werd, niet dat zijner vrouw was - verre van stil en stelde haar onderzoek óók in ten huize van de vrouw te Hillegersberg, waarheen de verdachte kort na het verdwijnen zijner vrouw zich gespoed bleek te hebben. Dáár vond men de naaimachine die uit de woning in de Balistraat was meegenomen; de man had zijn zoon, die verbaasde oogen opzette, toen hij moeders naaimachine zag inpakken, kortweg uiteengezet, dat hij die netjes zou laten vernikkelen, opdat die bij moeders terugkeer een verrassing voor haar zou vormen! Evenzoo werden dáár mooie schoentjes, een tafelkleed, mooie koffiekoppen en andere „cadeaux” gevonden, die uit de woning te Amsterdam waren weggesleept. . . . tot zelfs een fraaie mantel van de verdwenen vrouw toe!

Iedereen was diep overtuigd van 's mans schuld, tot diens eigen kind toe, maar. . . . hij bleef alles ontkennen.

Opnieuw hadden wij in de woning voornoemd een bezoek gebracht, maar vonden nergens bloedsporen, die erop zouden kunnen duiden, dat dáár in die bekrompen ruimte een cadaver geheel ontleed zou zijn, en spraken het vermoeden uit, dat het slachtoffer elders uiteengesneden zou wezen, hetgeen toch achteraf bleek, een verkeerde veronderstelling te zijn.

Eenige dagen later kwam een der rechercheurs mij vertellen, dat de zoon des huizes hem had medegedeeld, hoe hij op één zijner flanellen zwachtels, toen hij eens op een pasgeteerd wegdek liep, spatjes teer,

gekregen had en hoe hij dat windsel thans miste. Ik ging toen het windsel, dat om het meergenoemde pakket gevonden was, nader te dien opzichte onderzoeken en. . . . vond de bewuste teerspatjes!

Van deze vondst bracht ik den Rechtercommissaris op de hoogte; die den verdachte een uurtje later opnieuw zou verhooren. Toen werd hem deze nieuwe troef voor de oogen op tafel geworpen, tengevolge waarvan hij - het hopelooze van zijn toestand inziende, in tranen uitbarstte en volledig bekende.

Bij een ruzie zoude zij hem een klap in het gelaat hebben gegeven, waarna hij haar bij den keel gegrepen had en daar vervolgens een stuk koord omheen gedraaid, uit vrees, dat zij weer zou bijkomen en beginnen te schreeuwen. Na een luchtje te zijn gaan happen, had hij het lijk naar den zolder gedragen, het ontkleed en boven een groote waschteil - om geen bloedbad te krijgen op den zolderkamer! - het hoofd van den romp gescheiden, waarna dat werd ingepakt met de meergenoemde attributen. In den mond was nog een zakdoek geperst, van welke soort er óók meerdere exemplaren in huis aangetroffen waren. Moeite hebbende met het uitbeenen van de ledematen, zou hij die met een zaag van den romp hebben gescheiden! De romp was vervolgens van alle weeke organen ontdaan, welke laatste achtereenvolgens via de W.C. werden weggespoeld! De ledige romp is afzonderlijk ingepakt en met behulp van een gehuurd schuitje, onder een brug, bezwaard met steenen, te water ge worpen. Op een andere plek werden op soortgelijke manier de ledematen verdonkeremaand. Wij namen hem per auto mede, om hem de plaatsen nauwkeurig te laten aanwijzen, waarna ter aangeduide plaatse door de Politie met zorg werd gedregd. De romp is nog gevonden - de ledematen waren uit het omhulsel, waarin ze gepakt waren losgeraakt en aan het drijven gegaan, waardoor wij ze niet konden achterhalen. De medische experts konden vaststellen, dat dit de bijbehorende romp was, van dezelfde vrouw, wier hoofd eenige dagen tevoren door hen was onderzocht. Zekere organen, die bij het afsnijden omtrent gehalveerd waren, bleken dezelfde doorsnede te hebben aan het hoofdgedeelte van den hals en aan het nog aan den romp zittende halsdeel, zoodat saamhoorigheid kwam vast te staan.

Het spreekt vanzelf, dat wij van het aanvankelijke plan om foto's van een gipsen doodenmasker van het hoofd in de dagbladers te publiceren, tot vaststelling van de identiteit, thans konden afzien. Het was niet meer noodig!

Binnenin de waschteil kon ik nog, aan de felsnaden, ingedroogde spoortjes bloed terugvinden.

STOFJES LEVERDEN HET BEWIJS.

Het was de gewone drukte op zekeren Zaterdagavond in een klein café'tje in een volksbuurt aan de grens van Amsterdam. De vaste klanten, waartusschen de waard niettemin één vreemd gezicht waarnam; had dit gezicht hem nu méér vertrouwen kunnen inboezemen . . . de waard zoude zich ongetwijfeld verheugd hebben in de gedachte aan een nieuwen stamgast. Het was echter anders: niet zonder wantrouwen sloeg hij den vreemdeling gade, wíjl deze zich weinig met de overigen bemoeiden maar daarentegen schijnbaar den boel eens goed kwam opnemen!

Tegen elf uur - het tijdstip der voorgeschreven sluiting - verdwenen de bezoekers en na het verrek van den laatsten gast begon de eigenaar van het zaakje volgens zijn rotsvaste gewoonte, de stoelen op de tafeltjes bijeen te zetten, om netjes den vloer te kunnen aanvegen waama alle meubelen werden afgestoft en op hun plaats gezet. Toen ging hij ter ruste.

Den volgenden morgen wachtte hem een vreemde verrassing: er was ingebroken en een niet onaanzienlijke hoeveelheid sterke drank - toen reeds schaarser wordende! - bleek te zijn gestolen. Hij spoedde zich naar de Politie, die hem een rechercheur zond, om alles eens goed op te nemen. Deze vond een stukje veter, aan welks eene einde een nestel van blik zat, terwijl het andere uiteinde een rafelig voorkomen had; het was ongeveer tien centimeter lang. Het spreekt vanzelf, dat het reinigen van het café aan het einde van den vorigen avond, hier volsten waarborg bood, dat dit stuk veter door den nachtelijken bezoeker moest zijn achtergelaten; het was niet van de schoenen van den eigenaar, of een van diens huisgenooten afkomstig, zodat het thans wél een bijzondere beteekenis kreeg.

De rechercheur had spoedig uitgevonden, wie de vreemde bezoeker van den vorigen avond was geweest. . . . een oude bekende der Politie, die niet in staat bleek, voor den nacht een behoorlijk alibi op te geven. Natuurlijk probeerde hij het den ander uit het hoofd te praten, dat hij gedurende den nacht in dit stadsgedeelte zou geweest zijn, maar weldra kwam vast te staan, dat hij - nog wel in den verboden tijd tusschen middernacht en vier uur in den morgen! - dáár in de buurt was geweest! Hij had bij een in die omgeving wonend familielid aangebeld en gevraagd, of hij misschien dáár den dageraad kon afwachten . . . hetgeen geweigerd was, omdat men wel kon voelen en tasten, dat er iets achter zat!

Het mooiste was, dat 's mans linkerschoen een veter van volle lengte bezat, terwijl de rechterschoen sluitend gehouden werd met een veter, waaraan blijkbaar een stuk ontbrak. Aan het defecte uiteinde was een pluizig, uiteengerafeld bundeltje draden zichtbaar. Het kostte weinig moeite, vast te stellen, hoe het gevonden stukje veter, wat zijn lengte betrof, heel aardig het ontbrekende stuk kon zijn, om, samen met het stuk uit den schoen, de lengte te geven, welke de gave veter uit den anderen schoen bezat. Máár. . . dat bewijs kon moeilijk voldoende geacht worden.

Toen probeerde men een „souche” te construeeren. Zooals men weet is een souche een „scheiding van samenhang, welke de saamhoorigheid van twee stukken bewijzen kan”. Een scherf, uit den rand van een bordje, de afgebroken messepunt of sleutelbaard, het in tweeën gescheurde stuk papier -

zij alle vertoonen scheidingsranden van zóó kenmerkende gedaante, dat die uitsluitend passen kunnen aan dat deel, waarmede het tevoren één geheel had uitgemaakt.

Maar het uiteengerafeld karakter van den stukgeraakten veter leende zich allerminst tot het herkennen van eenige souche.

Ik bedacht toen iets anders. Ik overwoog, hoe de veters onzer schoenen op korten afstand van het wegvlak, geregeld door het opwarrelende stof heen, voortbewogen worden, en hoe, tusschen de draden dezer veters in, geleidelijk stofdeelen schuil konden gaan. Ongetwijfeld zouden de beide veters van een wandelaar op gelijke wijze „bestoven” worden, zoodat ik terstond besloot, die stofjes te verzamelen, ter fine van nader mikroskopisch onderzoek. Zoo zonderde ik uit de drie stukken een uiterst klein hoopje stof af, en wel uit:

- a) het stukje veter, dat in het cafétje gevonden was;
- b) het fragment veter, in den rechterschoen gevonden;
- c) de veter van volle lengte uit den linkerschoen.

Merkwaardigerwijs kwamen in elk dezer stofhoopjes stofdeelen van uiteenlopende kleur en herkomst voor, maar. . . de combinatie was in alle drie deze stofhoopjes éénzelfde, zoodat ik zonder eenige aarzeling mocht concludeerde, dat het gevonden veterstuk uit den rechterschoen afkomstig moest zijn.

Onze vriend trachtte alles en alles te ontkennen, maar de Officier van Justitie, zijn requisitoir nemende, merkte eerst op, hoe de stille, doode getuigen thans alweer véél duidelijker taal spraken en méér waarheid verkondigden dan eenige levende getuige in deze zaak, en vorderde veroordeeling tot zes maanden gevangenisstraf.

De Politierechter deed terstond uitspraak en vonniste overeenkomstig den eisch.

En de veroordeelde . . . teekende géén' hooger beroep aan!

HULP AAN DE BELGISCHE JUSTITIE.

Het gebeurde in de jaren 1914-1918: „ergens” in België.

De Justitie had bij een huiszoeking beslag gelegd op eenige papieren, waaronder één dat per post van over de grenzen was gekomen, en uit welke schrift groote gedeelten tekst door de censuur totaal onleesbaar waren gemaakt.

Kende men in het laboratorium van den „Officier de Police” Ernest Goddefroy ook menig trucje om schriftgedeelten, die een gewoon mensch als onleesbaar moest beschouwen, tóch te ontcijferen - door middel van exploratieve fotografie, nu eens met behulp van speciale lichtfilters, dan weer met infrarode stralen - in dit geval stond Brussel's groote speurder óók voor een „onoplosbaar” probleem; de tekst van den brief was met een paars anilinepotlood geschreven, terwijl de censuur met behulp van grafiet-potlood zóóveel diepzwarte lijnen over groote stukken van dien tekst gekrast had, dat Goddefroy op geenerlei manier de bleekpaarse schriftlijnen kon uitzoeken.

Men had in het laboratorium - in een der bovenverdiepingen van het Paleis van Justitie van Brussel - reeds alles geprobeerd, maar langs géén der dáár bekende wegen gelukte het, den verborgen tekst te ontmaskeren. En dat juist bij dit stuk van welke inhoud de Justitie zoo dolgaarne kennis had willen nemen. . . . !

Tegenover Goddefroy stak de Procureur du Roi zijn meening en spijt geenzins onder stoelen of banken en tóch . . . mocht hij er Goddefroy - op het gebied van chemie en fysiek een autodidact - geenzins een verwijt van maken, dat deze de oplossing niet wist te vinden.

Ten einde raad vroeg Goddefroy zijn principaal verlof, om den volgenden dag met den geheimzinnigen brief naar Amsterdam te mogen gaan, om hem mij in onderzoek te geven, en . . . daartoe gaf men hem gaarne verlof.

Per eerstvertrekkende trein maakte Goddefroy de reis naar Amsterdam, zoodat hij in den voormiddag reeds vóór mij stond met zijn geheimzinnigen brief. Na mij verteld te hebben van alle vergeefsche pogingen diè hij in schier alle denkbare richtingen had aangewend, ging hij, op mijn voorstel, een bezoek brengen aan het Rijksmuseum, omdat ik bij voorkeur mijn nasporingen „moederziel alleen” wilde instellen, om niet afgeleid te worden, wanneer ik, in volle gedachtenconcentratie, mij totaliter aan dit probleem ging wijden. Ik stelde hem voor, des namiddags, vóór hij met den avondtrein naar Brussel terugging, nog even aan te loopen om te hooren, of ik misschien reeds dan tot een oplossing gekomen was.

Den ganschen namiddag onafgebroken, fullspeed aan het werk - eerst een half uurtje stilzittend . . . hersenarbeid, dan opeens een idee. . . . terstond de benooidgheden voor de te nemen proeven uit de kasten te voorschijn gehaald, de apparaten opgesteld en heerlijk aan het experimenteren

Toen Goddefroy op weg naar het station, nog even kwam aanloopen, brandend nieuwsgierig, of ik de oplossing had gevonden, stond hij als aan den grond genageld, toen ik hem naast het o n v e r a n d e r d gebleven

document, dat mij was toevertrouwd, een foto gaf van den complete brief, zooals die aanvankelijk geluid had, dus: alle gedeelten leesbaar, die de censuur met diepzwart potlood overkrast en onleesbaar gemaakt had.

Hij kon zijn oogen niet gelooven, meende een oogenblik dat ik een loopje met hem nam en er „wat van gemaakt” had doch zag weldra in, dat ik hem naar volle waarheid de oplossing gegeven had.

„En hoe heeft U dat klaargespeeld, meneer v. L. H.?” . . .

Ik had die vraag natuurlijk voorzien, en overwogen, dat ik - alvorens de door mij ontdekte - geheel nieuwe - methode van werken te publiceeren, beter deed, daarover met niemand te spreken. Droeve ervaringen elders opgedaan brachten mij daartoe. Destijds had ik mij ook eens gul en open over een trouvaille uitgelaten; korten tijd nadien werd ze door iemand, die er al „uit de zooveelste hand” van gehoord had, als noviteit in de Pers meegedeeld, en ik zweeg er wijselijk over, om niet van plagiaat beschuldigd te worden. Sindsdien heb ik ervoor gezorgd, dat ik nieuwigheden geregeld vóór mij hield, totdat ik ze in eenig tijdschrift gepubliceerd had als vruchten van mijn arbeid.

Doch. . . revenons à nos moutons!

Half voldaan keerde Goddefroy naar Brussel terug; hij was eenerzijds verheugd, dat de reis succes had gehad en hij een foto, aangevende den geheelen inhoud van den bewusten brief, in handen had, anderzijds speet het hem dat ik niet terstond mijn nieuwe werkwijze had bekend gemaakt.

En die werkwijze was heusch zoo ingewikkeld niet . . . ! .

Door middel van fotografeeren van het stuk - met welke lichtfilters dan ook - was in een geen geval iets te bereiken; ik moest wel een anderen weg uit. Na eenig wikken en wegen besloot ik tot de navolgende proef: Ik legde het schrift van den brief op een hectograaf waarbij dus schrift en doorhalingen met de kleverige oppervlakte van de gelatine-lijm laag in contact kwamen, en . . . liet den brief een kwartiertje op den hectograaf liggen. Ik had namelijk overwogen, dat het met a n i l i n e p o t l o o d geproduceerde schrift plaatselijk de oppervlakte van den hectograaf kon kleuren en daarin binnendringen, terwijl het grafiet als volkomen neutrale stof, n i e t s aan de kleverige lijmmoppevlakte zoude afstaan.

Inderdaad verscheen geleidelijk een spiegelbeeld van het anilineschrift op den hectograaf; laatstgenoemde werd vervolgens afgedekt met een stuk glad, wit papier, dat even boven een pan kokend water „gevoeliger” gemaakt was; dat papier liet ik een uur onder lichten druk met den hectograaf in contact, om het bleek-paarse schrift te kunnen overnemen van de lijmlaag.

Om van het zéér bleeke paarse beeld een contrastrijke reproductie te maken, werd de foto opgenomen bij natriumlicht - het bekende gele licht, waarmede (vóór de verplichte verduisteringsperiode) reeds tal van groote autowegen in ons land 's avonds in geheimzinnig gelen schijn gehuld werden. In dat krachtig-gele licht verschenen de paarse lijnen van den gehectografeerden brief als grauwwaart; (in het gele licht kan men n.l. géén violet meer onderscheiden), en aldus werd de krachtige sprekende foto verkregen, die wél het anilineschrift van den gecensureerden brief, doch NIET de met potlood aangebrachte doorstrepingen weergaf!

Het wàs zoo héél ingewikkeld niet . . . !

Er worden héél wat anonieme brieven geschreven; onder sommige omstandigheden - zooals b.v. ter gelegenheid van het Sinterklaasfeest - door de meest vriendschappelijke gevoelens geleid, maar vaker met de bedoeling, om te kwetsen, te beledigen of af te persen. En dan wordt steeds de vraag voorgelegd: „is dit epistel door dezelfde hand geschreven, die bijgaande vergelijkingsschriften produceerde?”

Zeer uiteenlopende gedachten bezielen hem of haar, die dusdanige anonieme stukken verzendt; in het meerendeel der gevallen, waarin mijn hulp werd ingeroepen, behoorde degenen, die als schuldige werd aangewezen . . . tot het zwakke geslacht! Men is het dan ook algemeen erover eens, dat meer vrouwen dan mannen zich aan deze lafhartige daad schuldig maken.

Zeer kenmerkend is het navolgende geval.

De vader van een leerlinge van een der Hoogere Burgerscholen te Amsterdam, vond op zekeren avond bij het ledigen van zijn brievenbus een aan zijn veertienjarig dochtertje geadresseerde brief, waarvan het adres kennelijk met verdraaide hand was geschreven.

Aangezien hij het zaakje niet geheel en al vertrouwde, opende hij de enveloppe en . . . stond toen als versteend bij lezing van den inhoud: een brief, overvloeiende van de gemeenste, meest platte uitdrukkingen waartusschenin krabbels (zoogenaamd teekeningen) van het meest schunnige karakter. Heusch, de ergst doorgewinterde schunnighedenjager kon bij het lezen van dezen brief een kleur krijgen!

Verschillende uitdrukkingen en namen, in dien brief genoemd, duiden op verband met de schoolklasse, en zoo werd terstond de directeur der betreffende H.B.S. van een en ander in kennis gesteld. In overleg met een der leeraren, bekend om zijn psychologischen kijk op de leerlingen, werden enkele jongens, die in volle puberteitsontwikkeling verkeerden, en van wie wel eenigermate verwacht kon worden, dat één hunner de schrijver-teekenaar zou zijn, uitgezocht, waarna cahiers met het noodige handschrift, naast den anoniemen brief, in mijne handen werden gesteld, om na te gaan, wie de schrijver was.

Met de grootste beslistheid kon ik verklaren, dat géén dezer knapen de schrijver van het anonieme product kon zijn, waarna de cahiers van alle andere jongens uit de klasse volgden. Van dezen kon ik al evenmin er een als schrijver aanwijzen, en zoo ging ik er toe over, óók de cahiers der meisjes uit die klasse op te vragen. Toen - ten slotte - ook daarbij geen enkele aanwijzing gevonden werd; informeerde ik, of men mij toch óók een huiswerkcahier wilde zenden van het meisje, dat den gemeenen brief ontvangen had. Vol verbazing over dit verzoek, voldeed men daaraan. Toen kwam de oplossing van het vraagstuk: het meisje had den erotischen brief zelve geschreven en aan eigen adres verzonden!

En - volgens veler getuigenis - was het zoo'n keurig-opgevoed, ingetogen kindje, van wie letterlijk niemand zóó iets had kunnen of durven denken

Dit geval staat niet alleen; ik heb in mijn langjarige praktijk méér van dusdanige gevallen meegemaakt, waarin jeugdige meisjes - in de opkomende

puberteitsjaren - zich uiterlijk keurig zedig wisten voor te doen, geheel conform de onberispelijke opvoeding, die zij hadden genoten, doch innerlijk kookten van schier ontembare driften, tot het kalmeeren waarvan dan aan het papier allerlei mededeelingen en uitdrukkingen toevertrouwd werden, die zij tot geenen prijs over hare lippen zouden hebben gebracht, doch waarvan het nalezen - bijzondere sensatie(!) gevend - zekere bekoring moest hebben; en het interessante, dat „iemand” je eens een brief met al die verboden kost toezond, óók willende *beleven*, besloot zoo'n kind dan, een collectie erotische volzinnen - vaak ZONDER eenigen onderlingen samenhang - aan een brief toe te vertrouwen, die dan maar aan eigen adres verzonden werd, want. . . . het *ontvangen* van zoo'n brief was toch óók wel iets héél bijzonders!

Tijdens den vorigen oorlog (1914/1918) werd op het Gemeentehuis van een klein Betuwsch dorpje een dienstrevolver van den veldwachter gestolen; er waren in den voormiddag allerlei onguere elementen - meest woonwagenbewoners - geweest, om distributiebonnen voor levensmiddelen te halen, en onwillekeurig verdacht men één van dat gilde van den diefstal.

Een paar dagen later kreeg ik des morgens aan de ontbijttafel een telegram van den Officier van Justitie uit Tiel (destijds had Tiel nog een Arrondissementsrechtbank; die later, tegelijkertijd met de Rechtbanken van Winschoten en Zierikzee, opgeheven is), meldende, dat in den afgelopen nacht de Burgemeester van het dorpje Beesd was doodgeschoten door onbekenden dader, en verzoekende met een aangegeven trein naar Geldermalsen te komen, waar men mij aan het station zoude opwachten.

In verband met den ernst van het misdrijf besloot ik alle hulpkrachten onmiddellijk te mobiliseeren; daartoe rekende ik óók het oproepen en meenemen van den agent-hondendresseur Water met zijn beide onbetaalbare helpers, die reeds bij zoovele gelegenheden opzienbarende staaltjes van hun kunnen hadden geleverd ⁴).

In verband daarmee: telefoneerde ik weer direct aan Water, om zich, begeleid door zijn tweetal viervoetige speurders, op het afgesproken tijdstip aan het station te bevinden, teneinde met mij mee te gaan naar Geldermalsen en Beesd.

Bij aankomst op het station Geldermalsen kwamen mij de heeren van het Gerecht reeds op het perron tegemoet, zeggende, dat er voor mij nog juist één plaats in de auto open was gebleven, ik merkte op, dat ik gezelschap had meegebracht, te weten den dresseur en zijn beide honden, hetgeen een niet te miskennen gramschap bleek op te wekken. Men had toch uitsluitend mij opgeroepen om hulp, enz., enz.

Min of meer ontstemd over dusdanig gekapittel, merkte ik op, dat - zoodra ik als deskundige geroepen werd voor het onderzoek van eenige zaak, ik mij het volle recht moest reserveeren van vrije keuze mijner gereedschappen, hetzij doode of . . . levende, in den vorm van speurhonden. En dan. . . wát voor speurhonden! waarvan er nergens ter wereld de weerga gevonden werd, wat de capaciteiten in het zgn. „sorteeren" betrof!

Ja . . . Maar dan moest er nog een tweede wagen komen! Nu in vredesnaam dan maar . . . en men bleek het alleszins billijke en noodzakelijke in te zien van de door mij genomen voorzorgsmaatregelen. (Later zoude blijken, hoe het snelle succes in deze affaire allereerst aan de hulp der honden te danken was!).

Bij aankomst te Beesd stond de bejaarde gemeenteveldwachter Van Trigt als een Cerberus aan de deur.

Ik kwam op bekend terrein! In dit groote pand had jarenlang mijn Oom met zijn gezin gewoond, die 39 jaar lang Burgemeester van Beesd was geweest, en bij wien ik in mijn jongensjaren menig vacantieweekje genoeglijk

⁴)Zie mijn schets: „Moord op den kattenboer”

had doorgebracht. Ook later had ik de familie meermalen bezocht en met Van Trigt was er uit dien ouden tijd een vriendschappelijke betrekking blijven bestaan. Het deed den ouden baas echt goed, mij kort en duidelijk te kunnen verklaren, dat er hoegenaamd niemand op het terrein was geweest ná het ontdekken van den aanslag zoodat alle sporen onaangetast bewaard gebleven waren. (Een schrill contrast met het verloop in sommige groote steden, waar, na het ontdekken van eenig ernstig misdrijf, onmiddellijk recherche, de hogere politieambtenaren, de geneeskundige dienst, de fototechnische afdeeling, de centrale recherche en veelal het Parket menige kleine woning totaliter versperden, wanneer het deskundig onderzoek moest aanvangen! En dan koesterde iedere aanwezige de stille verwachting, dat het geluk hèm beschoren zou worden, iets te vinden, wat een bijdrage tot de ontkenning van het wamet kon leveren; maar. . . wat het lot van de meeste „stille getuigen” werd, behoef ik niet te vertellen. Gelukkig dan, wanneer zoo'n eenvoudige dorpsveldwachter zijn taak opvat, gelijk de oude Van Trigt, en de plaats des misdrijfs overdraagt aan het Gerecht - en dit weer aan den deskundige - *in denzelfde staat*, waarin de dader die achterliet!).

Reeds bij eersten aanblik, werd het ons duidelijk, hoe de daders (er moesten er ten minste twee zijn geweest) een groote ladder hadden meegesleept - afkomstig van een, tien minuten verderop gelegen, boerenerf, en deze aan den achtergevel van het huis tegen het middenraam der eerste verdieping hadden geplaatst, welk raam uitkwam op den corridor, verlopende van vóór naar achter.

Tot juist begrip wijs ik nog op het volgende:

Toen mijn Oom zijn ambt neerlegde, volgde hem een ongehuwde burgemeester op, die het groote pand, waar mijn bloedverwanten jaren lang woonden, niet noodig had. Hij nam de gelijkstraatsche vertrekken in gebruik, zoomede één kamer van de eerste verdieping, die als zijn slaapvertrek werd ingericht. De overige vertrekken van de bovenverdieping werden voor de Secretarie ingericht, tot het bereiken waarvan aan den buitenkant van het huis een trap werd gebouwd met bordes, waarop een nieuwe deur van de eerste etage uitkwam. Aan den achtergevel, juist naast den corridor, lag de slaapkamer van den burgemeester, zoodat de kamerdeur onmiddellijk naast bovenbedoeld raam gelegen was, via hetwelk de nachtelijke bezoeker het huis was binnengedrongen. Door het rumoer van het opschuivende raam gewekt, had de burgemeester zijn slaapkamerdeur geopend en op dat moment een schot in de borst gekregen, waardoor de dood wel onmiddellijk moest zijn ingetreden.

Na aankomst was mijn eerste overweging: die ladder is door de daders meegebracht; daarop kunnen hunne handen „lucht” voor de honden hebben achtergelaten; ergo verzocht ik den dresseur Water allereerst, de honden aan dien ladder „lucht” te geven en na te gaan, hoe ze zich gingen gedragen.

De viervoeters snuffelden aan beide stijlen van den ladder, brachten hun snuit naar den grond en gingen, blijkbaar een spoor volgende, den diepen tuin in, die achter het huis lag. Dat spoor liep - merkwaardig genoeg! - n i e t over het grintpad, maar over het gazon en via een ledig bloembed, in welks tuinaarde een voetafdruk stond, waarop de honden door luid blaffen onze aandacht wisten te vestigen. Ik merkte op, dat het een lomp model

rechterschoen was, onder welke hak een vastzittende ronde gummischijf was bevestigd. (Toen de Officier van Justitie mij vroeg, hoe ik ertoe kwam, te verklaren, dat die gummischijf vast zat, antwoordde ik: „Omdat die scheef gelopen is; zoolang hij draaien kan, loopt hij niet scheef“.)

Inmiddels liepen de beide honden, enthousiast over hun taak, hun baas aan de lange lijnen méétrekkend, naar het achterste gedeelte van den tuin, waar een vrij breede moddersloot de scheiding vormde tusschen dezen tuin en een kersenboomgaard, waarin welig gras was opgeschoten. Komende bij genoemde sloot, bedachten zich de honden niet lang en renden over een vermolmde, krakende plank heen, die in z'n goeden tijd als vlonder gediend had, doch waaraan géén menscheijk wezen in den laatsten tijd zijn hachje toevertrouwde. De plank ging al kraken en zuchten, toen de honden er over heen renden. Nu moest nog hun „baas” naar den anderen kant komen. Ook diens enthousiasme voor het speuren was groots en dienovereenkomstig steeg zijn moed. Een flinke aanloop een ferme afzet en. . . . hij had den sprong met goed gevolg gedaan!

In den kerserbongerd hadden de beide viervoeters hun spoor alweer gauw teruggevonden en zenuwachtig snuffelend de snuiten in voortdurend heen-en-weergaande bewegingen, liepen ze verder. . . . hun geleider meetrekkend in steeds sneller tempo, want hun manier van doen verried het ze hadden zeker en vast een duidelijk reukspoor onder handen en zochten nu uit, waar dat op uitliep.

Eensklaps hielden beide honden halt en berichtten door luid keffen, dat ze op iets gestuit waren. De dresseur kwam vlug nader, bukte zich en nam uit het hooge gras een middelmatig groot breekijzer op. Dit kon daar onmogelijk lang gelegen hebben, aangezien het hooge gras zeer nat was en het breekijzer niet roestig; neen, het had er allen schijn van, alsof het er een oogenblik geleden pas was neergeworpen, zóó natuurlijk zag het breekijzer er nog uit, terwijl het toch anders zonder eenigen twijfel rood en dik verroest uit dat natte gras te voorschijn gekomen zou wezen, zodat wij mochten aannemen, dat dit stuk gereedschap dáár door de daders bij hun vlucht was achtergelaten. Op den persoonlijken geur van dien dader zoo goed mogelijk eraan te houden en er vooral geen vreemde geuren bij te laten komen, liet ik 't aan den dresseur over, om het breekijzer in te pakken en wel in de binnenste vellen van een katern folio schrijfpapier; daar was in jongsten tijd niemand met de vingers aan geweest, En de dresseur kon dat inwikkelen gerust verrichten, omdat bij de later uit te voeren „sorteerproeven” zijn lichaamsgeur géén schade kan doen; daaraan zijn de honden gedurende hun gansche opvoeding gewend geraakt; ze schakelen dien geur reeds onwillekeurig uit, wanneer zij het spoor van een ander moeten volgen, en aan een door laatstgenoemde achtergelaten of verloren voorwerp „lucht” moeten nemen, om dàn - op het vaste commando „stel den man” - de persoon te zoeken die datzelfde „lijfgeurtje” heeft.

Alvorens echter het breekijzer definitief door den dresseur werd ingepakt (het kwam niet in mijn gedachte, toe te staan, dat ook één der aanwezigen het in handen zou nemen!), werd het eens even vergeleken met een „moet” onder het schuifraam der bovengang en in den daaronder gelegen raamdrempel, waarbij een voorloopig onderzoek reeds een groote mate van

overeenkomst aanschouwen deed; geen twijfel, of met dat breekijzer was dit raam in den afgelopen nacht omhooggeschoven.

De oogst aan vingerafdrukken was niet rijk. In de vensterbank waren de grove lijnen van een linkerhand zichtbaar, die echter niet scherp afgedrukt waren, dus onbereikbaar voor herkenning uitgezonderd een paar lijntjes van den top van den middenvinger, met een eigenaardig centraal figuurtje erin - op zichzelf onvoldoende materiaal, om tot absolute zekerheid van identiteit te komen, met uitsluiting van alle andere aardbewoners. Ik nam er echter toch een beeld van mee naar mijn laboratorium. Van den schoenafdruk in het bloemperk had ik inmiddels een gipsafgietsel gemaakt en ook dat bij de bagage neergelegd. Een paar uur later arriveerde vriend Hulst - de alom bekende prosector uit Leiden - die de sectie op het slachtoffer deed en het doodelijk projectiel daaruit afzonderde en aan mij meegaf, ter fine van mogelijk vergelijkingsonderzoek.

Reeds voor de aankomst van den gerechtelijk geneeskundige, had ik verklaard, dat er met Rijksmunitie uit een groot kaliber Rijksrevolver geschoten moest zijn; ik had namelijk naast het slachtoffer, op het vloerkleed, een klein blind schijfje paraffinepapier gevonden, zooals dat speciaal in de Rijksmunitie van het aangegeven kaliber, tusschen kruitlading en kogel aangebracht werd, om elk vochtspoor tegen te houden, dat zijn weg naar de kruitlading zou willen zoeken. Toen dan ook later de kogel uit de borstkas tevoorschijn kwam, overtuigden zich allen van de juistheid mijner verklaring, afgeleid uit het schijfje paraffinepapier en de afmetingen daarvan.

In verband met den treinenloop, zouden één der auto's den dresseur en mij met de viervoeters weer naar Geldermalsen brengen, en zoo nam ik afscheid van den Officier van Justitie en den Rechtercommissaris. Onze trein was ongetwijfeld juist uit Geldermalsen vertrokken, toen de Utrechtsche Politie het Gemeentehuis te Beesd opbelde en naar den Officier van Justitie vroeg. Deze vernam toen, hoe de Utrechtsche Politie per auto langs den weg via Houten en Schalkwijk de route naar Geldermalsen genomen had en dáár op den weg een woonwagen had aangehouden, welke bewoners eenig wantrouwen wekten; dezen hadden namelijk behoord tot degenen, die in het kleine dorpje, waarop ik in den aanvang van deze schets doelde, (op dien dag, waarop de dienstrevolver verdwenen was) daar waren geweest tot het afhalen van distributiebonnen. De Utrechtsche Politie had het stelletje meegenomen naar het Hoofdbureau te Utrecht en het was thans de vraag, wát de Tielsche Officier van Justitie verder wenste te gelasten.

Ja, het was jammer, dat de deskundige juist vertrokken was, máár hij kon met zijn trein Utrecht nog niet gepasseerd zijn; indien dus drommelsvlug enkele rechercheurs naar het Centraal-Station te Utrecht gingen om den trein af te wachten, dan konden zij dáár den deskundige verzoeken, uit te stappen, om zijn assistentie te verleen bij de proeven, die hij alsnog op den aangehouden woonwagenbewoner zou wenschen te nemen. En zoo ontdekte één dezer speurders mij spoedig in mijn coupe, en drong erop aan, dat ik mee zou gaan naar het Hoofdbureau. Het spreekt vanzelf, dat ik uit den wagon derdeklasse, waarin de dresseur Water met zijn hondjes zat, „mijn gevolg” liet oppikken.

Als terrein voor mijn thans te nemen proeven diende de ruime binnenplaats achter het (oude) Hoofdbureau. Bij een belendend perceel werd aan den zijgevel gewerkt; daar stond een steiger tegenaan, waarop metselaars even opkeken van hun werk, toen ze ons bezig zagen met alle voorbereidselen. Aangezien ik in de eerste plaats een zuiver-objectieve proef wilde nemen, verzocht ik één der rechercheurs, om van den woonwagenbewoner diens pet even te halen en die pet aan den voet van den ringmuur, die de plaats omgaf, neer te leggen. Een paar rechercheurs hadden zelf óók een pet, terwijl op mijn verzoek de metselaars van den steiger (ze kregen schik in het geval) hun hoofddeksels even omlaag wierpen. Weldra lagen - op onderlinge afstanden van ruim een meter - een dozijn petten op rijen; toen werd de dresseur met de honden uit de wachtkamer geroepen.

De honden kregen gelegenheid, goed aan het breekijzer te snuffelen waarna hun baas ze in de richting der petten zond, om te zoeken. Beide honden blaften één der petten op besliste wijze aan; het was die van den gearresteerden woonwagenbewoner. Toen - buiten tegenwoordigheid van den dresseur en de viervoeters - wijziging gebracht was in de volgorde (waarbij de waardevolle pet van den zigeuner met behulp van bijzondere hulpmiddelen verplaatst werd, om er geen nieuw menscheijk parfum op aan te brengen!), werd de proef herhaald, waarbij andermaal de honden hetzelfde hoofddekseel aanwezen, als dragende een geur dien zij ook op het breekijzer hadden geconstateerd.

Toen stelde ik de volgende proef in: ik liet een vijftwintigtal personen zich op het terrein verspreid opstellen; om nooit het verwijt te hooren van eenigen verdediger, dat de politiehond, die temidden van stadsheeren één „sjappie” moest zoeken, immer laatstgenoemde aanblaft, stelde ik den nieuwsgierigen en kijkgragen metselaars voor, even een laddertje over den muur te zetten en mij te assisteeren, door mede „in de rij” te gaan staan. Ze vonden dat natuurlijk bar interessant en waren in een wip bij ons. De plaats was vol menschen. Toen werd de arrestant gehaald en ergens middenin de menigte geplaatst. In de wachtkamer liet ik den dresseur nogmaals den geur van het breekijzer aan de hondenneuzen presenteeren en direct daarop, buiten komende, kregen de honden de order te hooren: „stel den man!”. Daar begon het gesnuffel, waarbij de honden tusschen alle personen, die doodstil bleven staan, heenkuierden, aan elk been aandachtig ruikende . . . óf soms het luchtje van het breekijzer eraan werd waargenomen. Toen opeens een triomfantelijk geblaf - een duet - en daar stond de zigeuner stombeteuterd te kijken, zijn handen voor de borst vereenigd, en op elken onderarm twee hondenpooten. De viervoeters stonden keurig naast hem overeind en keften hem ietwat nijdig in het gelaat. De kerel was lang niet gerust en vroeg onafgebroken, of ze niet zouden bijten . . . !

Laconiek-kalm zeide de dresseur, dat de hond niet zal bijten, zolang de waarheid gesproken wordt, maar o wee, wanneer er grove leugens geuit werden

Ik stapte fluks naar den woonwagenbewoner toe, liet alle anderen - onder dankzegging voor de verleende assistentie - de binnenplaats verlaten en zei, dat ik een en ander te vragen had.

Ten eerste moest hij mij eens zijn rechter schoenzool omhoog keeren, ter inspectie, want - zoo zeide ik hem - je zult nu zien hoe er onder je rechterhak een scheefgelopen, vastzittende gummischijf zit. En inderdaad was dat zoo!

Toen liet ik hem den linker middenvinger presenteeren, welke top ik met mijn loupe aandachtig bekeek. Dan voegde ik hem de woorden toe: „Welnu, vriend, je kunt gerust bekennen hoor!” En opeens . . . kwam de volledige bekentenis over zijne lippen; hij had de dienstrevolver in Tricht op de Secretarie gestolen en dáámede den Burgemeester van Beesd 's nachts doodgeschoten. Er volgde nauwkeurige opgaaf, wáár ze de ladder hadden weggenomen, hoe ze zich over de sloot aan den achterkant van den tuin hadden verwijderd, en in den kersenbongerd het breekijzer achtergelaten hadden. De dienstrevolver zouden zij, over de Lingebrug gaande, in het water der Linge geworpen hebben.

Ik liet met krachtige magneten op de nader aangeduide plaats zoeken en . . . de dienstrevolver kwam óók te voorschijn.

Zoo was denzelfden dag, waarop het misdrijf werd gepleegd - dank zij de hulp van onze kranige politiehonden - alles volkomen opgehelderd en de dader achter slot, na het afleggen eener volledige bekentenis. Het kon niet mooier.

Die heeren van het Tielsch Parket zullen wel nooit meer tegengesputterd hebben, wanneer een opgeroepen deskundige kwam aanzetten „met gevolg”, bestaande uit viervoetige helpers met hun leider!

DE MOORD OP TONIA SCHOVERS.

In het vergevorderde najaar van 1906 wandelde een jachtopziener van een groot buitengoed in den Achterhoek door de eenigszins afgelegen gedeelten van het uitgestrekte bosch, langs een smal boschpad, links van zich het hoog-opgaande naaldhout hebbende, aan zijn rechterhand een stuk begroeid met flink uitgeschoten eikenhakhout hetwelk door een breede, vochtige greppel van het boschpad gescheiden was.

Vele van zulke functionarissen hebben arendsoogen, óók deze. En op een gegeven oogenblik bespeurde hij, hoe enkele dunnere topjes der scheuten van het eikenhakhout langs die greppel, versche breuken vertoonden, en omgeknikt hingen.

Dit was hem voldoende aanwijzing: er moest iemand geweest zijn, die zicht dáár een doortocht had gebaand, met welk doel dan ook, en - nieuwsgierig, om er méér van aan de weet te komen - sprong hij over de greppel en baande zich een doortocht op diezelfde plek, waar de onbekende de twijgen afgebroken had. Een paar meters binnenin het hakhout komende, stond hij op een open plek, misschien vijf, zes vierkante meters groot, waar hij met schrik de resten van een menscheijk wezen àanschouwde, in verregaanden staat van ontbinding verkeerende. Het hoofd - door het veldgedierte (een Franschman noemde de gezamenlijke kevers torren, pieren, mieren, enz, enz, kenschetsend „les travailleurs de la mort”) tot op het been toe geconsumeerd - was als een kegelbal van het ietwat hellend gedeelte, een meter ver van den romp weggerold; het verdere geraamte lag ook al uiteen, van de kleeding waren enkele voddën, aan flarden geraakte deelen, overgebleven. Een dichtgeknoopte doek, die kennelijk de bagage van dit wezen had uitgemaakt bevatte nog enkele kleedingstukken en een brief, waaruit de identiteit van de persoon kon afgeleid worden: het waren de overblijfselen van zekere Tonia Schovers, een werkster, die in den hooitijd van de eene boerderij naar de andere trok om werk; een paria, zonder eenigen bloedverwant, vandaar, dat nergens over haar verdwijnen gereclameerd was; ze werd om zoo te zeggen, door niemand gemist!

Bij navraag kwam de Politie te weten, dat zij gedurende de Pinksterdagen van dat jaar het laatst gezien was - n a dien niet meer. Niemand dacht bij het vinden der overblijfselen terstond aan gepleegd misdrijf, behalve de Officier van Justitie die overwogen had, hoe steeds de dader van eenig misdrijf tegen het leven, aan den geheimzinnigen drang voldoet, a posteriori nog iets van zijn slachtoffer te zien . . . al is het de begrafenisplechtigheid. (Het is daarom goed gezien, dat men in Amerika reeds vroeg de goede gewoonte invoerde, om - bij begrafenis van slachtoffers van moord door onbekenden dader, ongemerkt de geheele toeschouwerschaar, die rondom de deur van het sterfhuis „belangstelling” toont, en later de ter aarde bestelling bijwoont, op een film te vereeuwigen, teneinde de film in den kring der recherche-ambtenaren te laten afdraaien . . . hopende, dat één hunner temidden der menigte, die gefilmd werd, een ouden bekende ontdekt, wiens tegenwoordigheid het gevolg zou kunnen zijn van dien bovenbedoelden geheimzinnigen drang).

Er werd flink gerechercheerd en men kwam te weten, dat Tonia Schovers in de Pinksterdagen in gezelschap was geweest van zekeren Johannes R., een gevaarlijk heerschap, dat vreemdsoortige neigingen had. Hij hield van de meisjes, maar de vrouwen en meisjes waarschuwdten elkaar steeds, erop wijzende, hoe gevaarlijk die Johannes was: in den aanvang poeslief, maar tijdens de vrijage sloeg veelal zijn genegenheid op onverklaarbare wijze eensklaps in moordlust om, en dan was hij ontzettend gevaarlijk, als een wild beest!

Men wist, dat die woesteling omstreeks Pinksteren in de omgeving was geweest; daarna was hij over de Oostelijke landsgrens verdwenen, om in Duitschland te werken . . . wáár, wist niemand; hij was stoelenmatter en werkte dáár, waar hem kans tot arbeid geboden werd. En bij verder naspeuren bleek tevens, dat hij heel eventjes in de buurt geweest was op den dag vóór dien, waarop de jachtopziener de resten van Tonia S. gevonden had. Natuurlijk trachtte men het een met het ander in verband te brengen. De kerel was echter verdwenen en het scheen onmogelijk, zijn huidige verblijf te ontdekken.

De kleedingresten werden, zoo goed als mogelijk was, bijeengegaard en in een pakket - na droging - aan de Griffie van de Rechtbank te Almelo gedeponeed, terwijl de overblijfselen van het lichaam in een kistje bijeengebracht werden, dat op het kerkhof te Diepenheim zijn plaats in de aarde kreeg.

Na den vermoedelijken moord waren twee volle jaren verholpen, en in het voorjaar 1908 waagde Johannes R. zich wederom op vaderlandschen bodem; hij kwam weer over de grens, denkelijk vertrouwend, dat niemand meer aan Tonia en aan hèn zou denken. Maar de plaatselijke Politie herinnerde zich alles nog tē goed en nam hem in arrest. Thans kwam het erop aan, te trachten, eenig bewijs van diens schuld te construeeren. Maar dat bleek allerminst gemakkelijk!

Zoo kreeg ik op zekeren dag den Rechtercommissaris voor Strafzaken van de Rechtbank te Almelo op visite, toen hij voor familiebezoek te Amsterdam moest zijn; hij kwam mij vragen, of ik kans zag, nog iets bij te dragen tot reconstructie van het strafbare feit, dat twee jaar geleden gepleegd was; hij wees erop, dat vóór twee jaar de moord had plaats gevonden; dat men een half jaar later de overblijfselen van het slachtoffer gevonden en begraven had en dat anderhalf jaar nadien de vermoedelijke dader gearresteerd was en thans ingesloten zat in Almelo.

Ik wist waarlijk niet, wat te antwoorden. Wáárvandaan zou ik thans nog „stille getuigen” moeten opdiepen, die iets te vertellen konden hebben .?

In ieder geval beloofde ik, dat ik mijn best zoude doen, iets te vinden, waartoe ik allereerst de plaats des misdrijft eens wenschte te zien, al was die in de afgelopen twee jaren terdege volgegroeid met nieuw hakhout, en ten tweede het kistje met de overblijfselen der kleeding van de Griffie aan een nader onderzoek wilde onderwerpen. Zoo begon men mij die kleedingstukresten te zenden en spraken wij een dag af, waarop ik derwaarts zou komen, ter fine van bezoek aan de plek, waar de overblijfselen van Tonia gevonden waren.

Naar ik hoorde, ontkende Johannes R. elke schuld; hij kon niet ontkennen Tonia te hebben gekend en vóór twee jaren op een der Pinksterdagen in haar gezelschap te zijn geweest, maar dáár bleef het bij. Voor de rest ontkende hij letterlijk a l l e s, zelfs dat hij de ligging van het bewuste landgoed kende, nog minder het achteraf gelegen laantje, waarnaast - in het kreupelhout - Tonia's stoffelijke resten gevonden waren.

Die permanente ontkenning en de verklaringen omtrent onbekendheid met de plek waar Tonia's resten gevonden waren werd hem noodlottig.

In mijn laboratorium was ik begonnen met het onderzoek der restanten van Tonia's kleeding, die van huis uit ongetwijfeld reeds allersjofelst geweest zal zijn, oordeelende naar de omschrijving, die hier en daar over haar poover persoontje en haar armoede gegeven werd. Maar het knagend veldgedierte, dat zich ook aan het in de kleeding gedrongen bloed van een slachtoffer pleegt te goed te doen, vreet de weefselstof overal kapot, zoodat de resten nauwelijks te herkennen waren, om te beslissen, tot welk soort kleedingstuk ze hadden behoord.

Dáár had ik vrouwenhulp. bij nodig, al werd mij die hulp ook met zekeren weerzin - om het „grietzige” der zaak - verleend.

Om tot reconstructie te komen, maakte ik gebruik van een klein baaltje houtwol, halverwege ietwat ingesnoerd, om als „mannequin” van den romp te dienen. En daaromheen werden nu de kleedingfragmenten, die aan knoopjes, zoom als anderszins door het vrouwenoog herkend werden, neergevleid, waarna - toen alle vodden (nog niet voor poetslappen bruikbaar!) aldus gerangschikt waren - een nader onderzoek beginnen kon op de vele „scheidingen van samenhang” zooals wij dat noemen.

Daar waren ten eerste tallooze scheuren, kenbaar aan de richting (precies langs schering en inslag) en aan de uiteengerafelde afzonderlijke draadjes van het weefsel. Ten tweede waren vele randen van dusdanige scheidingen van samenhang te vinden, die blijkbaar door veldgedierte waren afgeknabbeld, waarbij meerdere plekken gekenmerkt werden door beten, die de draden scherprandig afsneden.

Maar na eenig zoeken ontdekte ik in de bovenhelft van den „romp”(!) van mijn mannequin, in de kleedingresten een korte snede - met scherp- kantig afgesneden rand aan de aangrenzende draden - waarbij wel het allermerkwaardigst de waarneming werd, dat in a l l e op elkaar liggende vodden op overeenkomstige plaats deze snede, even breed en in dezelfde richting verloopende, teruggevonden kon worden. Het leed geen twijfel: hier moest een mes door alle lagen heengedrongen zijn!

Zoude dáárvan óók nog eenig spoor op de resten van het lichaam te vinden zijn. . . . ?

Toen trad ik in overleg met den Rechtercommissaris, en adviseerde hem, in gezelschap van verdachte, een gezamenlijk bezoek aan de plaats des misdriefft te brengen, en dienzelfden dag - na bekomen van een vonnis der Rechtbank daartoe - de stoffelijke resten van Tonia, ter fine van nader onderzoek, op te graven en naar Amsterdam over te brengen.

Met dat plan ging men geheel accoord en er werd een dag bepaald, waarop ik vroegtijdig naar het station Goor zou komen, waar men mij zou opwachten. Ik vond op het perron den Rechtercommissaris, den Officier van

Justitie, een griffier, twee marechaussees, twee rijksveldwachters en twee gemeenteveldwachters benevens Johannes R., die, zwaar geboeid, middenin den kring zijner bewakers stond.

Allereerst hoorde ik dat de verdachte alles pertinent bleef ontkennen, aangevende, dat hij niet wist, wáár het buiten lag, waar Tonia's resten werden gevonden, zelfs niet wist, hoe te gaan, om dat park te bereiken. Toen kreeg ik een idee.

In den voorafgaanden winter had ik in het Concertgebouw te Amsterdam een avond bijgewoond, waar de toen beroemde telepaath Rubini fabelachtig stoute kunstjes van zijn telepathie aflegde; de gansche zaal was verbaasd over de zekerheid, waarmede hij opdrachten uitvoerde, omtrent welke vorm en omvang slechts een paar vertrouwelingen uit de zaal afwisten (zorgvuldig uitgekozen, om geen verklikker erbij te hebben! Twee artsen en schrijver dezès vormden die commissie). Na dien avond kreeg ik er schik in, te probeerde, het hem ná de doen en inderdaad gelukte het mij tot zekere hoogte herhaaldelijk, soortgelijke toeren uit te halen.

Toen nu verdachte R. bleef beweren, dat hij niet wist, waar het buitengoed lag, wèlken kant hij zou moeten uitgaan om er te komen en opgaf, NOOIT aldaar geweest te zijn, besloot ik, de proef te nemen, om die verklaringen op juistheid te toetsen.

Op mijn verzoek was ook de psychiater Dr. Le Rütte uit Deventer als deskundige in ons midden. Ik pleegde even met hem overleg, waarna ik den Officier van Justitie terzijde nam. „Ik kan U verzekeren” - zoo sprak ik - „dat ik hier in de omgeving nog nooit geweest ben; ik sta hier op volkomen vreemd terrein, en toch wil ik probeeren, vóórop loopende, U te brengen naar de plek, waar de overblijfselen van Tonia gevonden werden, mits Johannes R. - ontdaan van zijn boeien - naast mij komt loopen; ik zal hem bij den pols vasthouden!”

Zoude het gebeuren, zooals ik verwachtte, dan kwam wèl overtuigend vast te staan dat verdachte o n b e w u s t mij den weg daarheen gewezen had!

Aldus werd besloten. Verdachte - bevrijd van zijn braceletten - kreeg de ernstige vermaning te hooren, dat hij - wanneer hij tusschen de beide deskundigen in - voorop zouden wandelen, géén poging tot ontvluchting behoefde in te stellen, wíjl op korten afstand achter hem twee scherpschutters met geladen karabijnen volgden.

De tocht begon. Buiten het station gekomen, voelde ik terstond, in welke richting de wandeling moest beginnen; telkenmale, wanneer de weg zich splitste of een zijweg had, vertelde de polsslag van Johannes R. mij met zekerheid, hoe ik *niet* - en hoe ik *wel* had te loopen, om nader bij de gezochte plek te komen. Dr. le Rütte en ik telden beiden de polsslagen. Ik gaf in het Latijn hun aantal telkens aan, waarna hij vlug een notitie maakte.

Tien meter achter ons kwamen de veldwachters en de leden van het Gerecht, en - zooals ik later te hooren kreeg - stond men verbaasd erover, met welke zekerheid de kortste weg naar het bewuste laantje werd gevolgd! .

Ten slotte waren wij in „het” laantje gekomen; ik bespeurde het duidelijk aan den polsslag van den arrestant en aan diens ademhaling. Middenin het laantje gekomen, moest ik eensklaps halt houden en opmerken: „Wij loopen

nu te ver; we zijn het bewuste plekje juist gepasseerd”, waarna ik den Rechtercommissaris de plaats wees, waar het gebeurd moest zijn; het klopte precies! Nog hoor ik de woorden van den Officier: „Indien het niet een drama betrof, dan zoude ik willen applaudiseeren over uwe prestaties!” en tòch vond ik zelf dit experiment zoo moeilijk niet.

Deze proef, aldus met goeden uitslag bekroond, schonk iedereen wèl de moreele overtuiging, dat niemand anders dan de verdachte mij naar deze plek geleid had, die hij dus wel degelijk moest gekend hebben. (Het spreekt vanzelf, dat ook Dr. L. R. onbekend was op het terrein ter plaatse).

Bij het daarop volgende hernieuwde verhoor van R. loog die bij al zijne antwoorden zóó dik, dat hij zelfs - vernomen hebbende, dat ik een messteek door de kleedingstukken gevonden had - pertinent verklaarde, géén mes te bezitten en ook nooit e e n m e s t e g e b r u i k e n! En dàt terwijl zijn beroep stoelenmatter was! .

In het eikenhakhout was - zooals verwacht kon worden - niets meer voor mij te speuren over. De plek, thans dicht begroeid, was nauwelijks van de omgeving te onderscheiden; door een merkteeken, dat de jachtopziener op een boom aan den anderen kant van het voetpad gemaakt had, stond de juiste plaats echter geheel vast!

Thans was de opgraving aan de orde op het eenvoudige kerkhof, waar de doodgraver den bovenkant der bewuste kist al had blootgelegd. Nadat - aan de hand van het kerkhofregister - was komen kast te staan, dat in dit kistje de op dien en dien dag gevonden resten uit het park, geborgen waren, bracht men de dooreen liggende skeletdeelen, waaraan nog kleine stukjes weefsel van de kleeding waren blijven zitten, over in een zgn. stijfselkistje, dat de geheele verzameling botjes gemakkelijk bevatten kon.

In verband met het vertrekken van mijn trein, nam ik dáár afscheid en een inmiddels verschenen brikje bracht mij met mijn bagage naar het station.

Dáár wachtte mij een eigenaardige verrassing.

De stationschef - die blijkbaar heel goed op de hoogte der wettelijke bepalingen was - trad op mij toe en verklaarde, verheugd te zijn, dat hij nu juist heel toevallig een leegen goederenwagen op het emplacement had staan. Op mijn vraag, wat hij bedoelde (ik proefde wel, wáár hij heen wilde!) deelde hij mij mede: „Lijken mogen uitsluitend in een afzonderlijken wagen vervoerd worden, en heeft u niet straks op het kerkhof ginds een lijk opgegraven?”

Ik gaf hem te kennen dat er een misverstand te dien opzichte moest bestaan, en vroeg mijnerzijds: „Indien een medisch student uit Leiden, in Amsterdam verder wil gaan studeeren, moet zijn „magere-Hein” dan in een aparte goederenwagen vervoerd worden ?” en zijn antwoord luidde: „Neen, natuurlijk niet, want dàt is een geraamte en geen lijk meer!”

„Weet u, mijnheer de stationschef, waar het lijk ophoudt, lijk te heeten en „skelet” genoemd mag worden?”

„Dat is het 'm juist, dat weet ik niet!”

„Wel nu, chef, dat weet ik wel; ik ben deskundige en neem de volle verantwoordelijkheid op mij; in dit kistje zit een droog tot rommel geworden skelet, dat den naam „lijk” niet meer dragen kan”.

„Nou, dàn is het mij wel - en, overeenkomstig mijn verzoek - werd de stijfselkist met de botjes gewogen en ingeschreven als passagiersgoed, waarna ik mijn reçu kreeg.

Voor het onderzoek der skeletdeelen benoemde de Rechtercommissaris tot mededeskundige, op mijn verzoek, Dr. Schoo te Amsterdam, wiens vriendschappelijke samenwerking „pro Justitia” mij steeds een onbeschrijflijk genoeg was; we arbeidden héél vaak in strafzaken voor de Amsterdamsche Rechtbank samen. Helaas werd hij in de kracht van zijn leven na een slepende ziekte aan zijn gezin, zijn vele vrienden en aan zijn werk, dat hem zoo lief was, ontrukkt.

Wij hebben samen den inhoud van het stijfselkistje nauwkeurig in oogenschouw genomen, waarbij een kras op het borstbeen ontdekt werd, kennelijk door afketsen van eenig scherp voorwerp veroorzaakt - vermoedelijk het mes bij één der toegediende stooten. Nu lag de serie spleetjes in de kleeding, waar het mes doorheen gegaan was, meer terzijde van de middenlijn en lag het voor de hand, dat - na een steek, die op het borstbeen afstiet, een tweede, meer zijwaarts gelegen, toegebracht zou zijn.

Vriend Schoo maakte de botjes keurig schoon en bouwde er met koperdraadjes het skelet in vollen omvang weer uit op. Aan vingers en voeten ontbraken echter meerdere kootjes; het is waarschijnlijk, dat dáármede grootere dieren des velds weggetrokken zijn, want - naar mij verzekerd werd - had men bij het verzamelen der resten, met de grootste zorg, alles afgezocht, om toch vooral geen enkel onderdeel te vergeten.

En nu zijt gij Lezer. benieuwd naar het eindresultaat? Door de dezerzijds verzamelde gegevens gelukte het den Rechtercommissaris, zóóveel bij Joh. R. eruit te krijgen, dat hem door den Officier „zware mishandeling, den dood ten gevolge hebbende” ten laste gelegd kon worden. De Rechtbank veroordeelde hem tot een gevangenisstraf van vijftien jaar, in welk vonnis hij berustte.

Gedurende den grooten oorlog 1914/1918 gebeurde het, dat van een winkel in de Kalverstraat, achter welke spiegelruit een groote verzameling brownings en andere automatische vuurwapens geëtaled lag, die spiegelruit 's nacht verbrijzeld werd, en . . . vóór er een politiemann ter plaatse verschenen was, „men” zich onder medeneming van al die wapens reeds uit de voeten gemaakt had.

De centrale recherche stak al haar voelsprietten uit; één daarvan duidde in de richting van een anarchist, wonende aan den Haarlemmerweg, en binnen korten tijd had de Rechtbank een bevel tot huiszoeking in diens woning verstrekt, waarop Officier van Justitie, Rechtercommissaris + griffier, en enkele inspecteurs van de centrale recherche zich naar bedoelde woning begaven. De bewoner was niet thuis - wèl diens echtgenoot, die er leelijk mee zat, nu tijdens afwezigheid van haar echtvriend, wiens doen en laten haar zeer wel bekend waren, alles zou worden nagezocht in huis.

In de voorkamer stond - schuins den kamerhoek afdekkend - een canapé, achter welke leuning één der spiedende blikken een escadron voorwerpen ontdekte, die ongetwijfeld bommen moesten zijn: stukjes ijzeren pijp van 5 à 6 centimeter doorsnede, 12 tot 15 centimeter lang; aan de onderzijde - door autogene lassching - voorzien van ijzeren bodem, terwijl bovenop een grijze kop als een halve biljartbal, uit beton vervaardigd, de sluiting vormde. Ternauwernood was deze collectie gevaarlijke objecten ontdekt, of de vrouw waarschuwde allen, daarmee uiterst voorzichtig te zijn, wíjl ze „in je hand genomen, al konden ontploffen”.

De Officier van Justitie gelastte, onmiddellijk den deskundige v. L. H. te telefoneerde om zijn bijstand te komen verleen

Laat ik U terstond eerlijk verklaren, dat - al wist ik wellicht iets méér van de chemie der explosiestoffen - toch mijn kennis van bommen mij allerminst toereikend scheen. Op elk gebied, waarop ik mijne assistentie als criminalist zou hebben te verleen, had ik mij geestelijk kunnen toerusten. . . . behalve op dat der „bommen”. Hoe dat komt zal ge vragen: in de literatuur vindt men over dit onderwerp niets - wellicht gelukkig! - aangezien een boek over de samenstelling van bommen misschien méér aangeschaft zou worden in de groote onderwereld dan in den kleinen kring der criminalisten. En - probeerde ik mijn kennis te verrijken, bij die instanties, welke zich met de vervaardiging van bommen bezighielden (hier denk ik allereerst aan de Artillerie-inrichting aan de Hembrug!) - dan kwam ik met de kous op den kop thuis, doordien dáár stiptste geheimhouding opgelegd was en men zelfs ten aanzien van den Politiedeskundige geen uitzondering mocht maken!

Zóó komt het, dat ik mij altijd „arm” aan kennis voelde, zoodra de Justitie mij in een bommengeschiedenis haalde als deskundige”(!

Ik was echter - door een heel merkwaardig toeval - in het bezit gekomen van een brochure getiteld: „De Praktische Anarchist”. Het was een uit het Fransch vertaald werkje, maar hoe was het vertaald! In geen geval door een scheikundige, maar ongetwijfeld door een leek, die alle, hèm onbekende wetenschappelijke termen, in een woordenboek moest opzoeken en -

wanneer hij ze dáárin niet vond - op goed geluk vertaalde . . . benamingen kiezende, die „er wat op geleken”. Zoo herinner ik mij, dat benzène (bij ons benzol geheeten) vertaald werd met „benzine”; toen hij in een der recepten „acétone” las en dat woord niet in zijn dictionaire vond, werd in de Hollandsche vertaling eenvoudig „azijnzuur” gezet! Zoo waren er talrijke mystificaties in dat werkje, die natuurlijk ertoe moesten leiden, dat nu eens het begeerde eindprodukt onbereikt bleef, wijl het géén explosieve neigingen kon hebben, doch dat dan weer enorme gevaren optraden voor hem, die, bij het volgen der recepten, verkeerdelijk een „quid pro quo” nam!

Wat ik echter in dat boekje - hetwelk natuurlijk allerminst voor de oogen van een criminalist bestemd was! - wèl begrijpen kon, was de techniek, volgens welke enkele soorten bommen dienden gemaakt te worden, en die had ik goed bestudeerd!

Toen ik dan ook temidden der gereedgemaakte, met beton afgesloten, bommen, één halfproduct zag staan dat - door een of andere oorzaak - halverwege, onvoltooid was weggezet, begreep ik terstond, met wèlk type van bommen ik te doen had. . . . volgens wèlk voorschrift deze gevaarlijke dingen waren gemaakt. Het werd mij ook onmiddellijk duidelijk waarom de vrouw des huizes angstig zeide: „Als er eentje omvalt, kan hij ontploffen . . . ook, wanneer u hem in de hand ondersteboven gaat keeren!”

Nu wist ik genoeg! Mijn besluit was genomen. Ik pakte kalm de twee grootste exemplaren beet - natuurlijk kaarsrecht overeind - en vroeg, wie van de rechercheurs bereid was, mijn voorbeeld te volgen, om ze gezamenlijk naar het naburige politiepost (Post Haarlemmerplein) te brengen. Ik had hun verzekerd dat - zoolang deze voorwerpen overeind gehouden werden - niets kon gebeuren; mijn woord en het voorbeeld, dat ik gaf, leidden ertoe, dat ieder twee van die bommen opnam en mij volgde. Nooit zal ik vergeten, hoe opeens achter mij een vriendelijke stem zich verhief, en - vóór ik de ietwat steile trap wilde afloopen - toesprak: „Mijnheer Hulsebosch, het zoude mij allerminst passen, eenige kritiek op Uwe handelingen te uiten, maar ik zoude U willen voorstellen: geef mij die groote exemplaren en neemt U een paar kleinere; ik heb géén vrouw en kinderen thuis - U wèl!” Aldus sprak de - toen nog jeugdige - inspecteur van Politie Broekhoff, diè later een mijner beste vrienden werd en als waarnemend Hoofdcommissaris in 1941 uit den dienst trad!

Nog zie ik den angstigen blik van den brigadier-posthuiscchef, bij ons binnentreden met de bommen! Er behoorde voor mij overredingskracht toe, om hem gerust te stellen en te overtuigen, dat deze voorwerpen - rustig neergezet in een paar kastjes, die ik zou afsluiten en verzegelen - géén kwaad konden doen.

Zoo kwamen geleidelijk alle bommen tijdelijk in het posthuis; den volgenden dag zou ik ze naar de terreinen aan de Hembrug brengen, waartoe echter eerst eenige schikkingen te maken waren.

In dusdanige aangelegenheden verheugde ik mij steeds in de medewerking van Ir. Berkhout - scheikundige aan de Artillerie-Inrichtingen - die door de Rechtbank als mede-deskundige werd benoemd. Hij zou mij met de bonbons den volgenden dag wachten. De Hoofdcommissaris stelde een der politiebooten te mijner beschikking; deze zou precies achter de oude

Haarlemmerpoort (waarin het genoemde posthuis ondergebracht was) aanleggen. De kapitein der artillerie B. alhier zou mij zes artillerie-soldaten zenden, om bij het overbrengen naar boord hun assistentie te verleen.

Op het dek achter den stuurstoel, lag een lange tros zóódanig opgewonden, dat binnen deze omheining de bommen veilig neergezet konden worden, zoo, dat - mocht er onverhoopt een aanvarinkje komen, of de boot bij het aanleggen een ongewonen duw krijgen - géén der gevaarlijke dingen zou kunnen omvallen. De vrije ruimte tusschen die objecten werd met papierproppen aangevuld.

Op het terrein bij de Hembrug wachtte vriend Berkhout ons al op; de soldaten droegen weer heel omzichtig en voorzichtig den boel naar binnen, waar die in een afzonderlijke loods weggezet werd.

Den volgenden dag begon ons onderzoek. Het half-fabrikaat gaf ons - zooals ik reeds opmerkte - inzicht in de constructiewijze en de lading; daaruit viel al terstond af te leiden, dat ze bij ontploffing „lang niet malsch” zouden zijn. We hadden materiaal genoeg en dus wilden we ons eerst vergewissen van de werking . . . het effect!

We gebruiken bij ons werk den zoogenaamden springkuil; een diep gedolven graf; zóó zag die eruit: in plaats van planken tegen de zijwanden had men hier zware dikke balkstukken - oude dwarsliggers van het spoor en dergelijk werk - aangebracht terwijl de kuil ongeveer 2½ meter diepte had. Naast dien kuil stond een heftoestel - een kraan - die gebruikt werd, om reusachtig zware ijzeren platen - zoo groot als ruime grafzerken - op te nemen en over den kuil heen te plaatsen, zoodra daarin voorwerpen voor explosie gebracht waren.

We maakten een klein tafeltje op drie ploten, dat onderin den kuil geplaatst, en waarop één onzer bommen gezet zou worden. Aan een der pooten was een draad bevestigd, die verder naar den bovenkant liep en tot ±50 meter van den kuil reikte. Door straks aan dien draad te trekken, zou het tafeltje kantelen en de bom in haar gevaarlijke positie komen.

Ik daalde met een laddertje in den kuil af, stelde het wankele tafeltje neer en zette daar één der bommen bovenop; de draad was van tevoren aan één tafelpoot bevestigd. Toen, héél voorzichtig, om niet aan den draad te trekken of daarin met mijn voet verward te raken - verliet ik langs de ladder den springkuil, haalde het laddertje omhoog en liet de zware ijzeren platen over den kuil heen leggen. Toen als de drommel wèg, en aan het touwtje getrokken. Geduldig wachtten wij af; van minuut tot minuut. . . totdat na twintig minuten een enorme explosie zich deed hooren. Stofwolken sloegen bezijden de ijzeren grafzerken omhoog. Dan spoedden wij ons naar den kuil om dé ijzeren platen te laten wegnemen. Na het optrekken van wat nevels blikten wij omlaag; zagen echter niets anders dan den ledigen kuil! Geen bomresten, geen tafeltje . . . alles was blijkbaar verdwenen! .

Bij nauwkeurige inspectie bleek ons het volgende: tot de lading had onder meer een partij oude draadnagels en kromme vierkante nagels behoord, zooals men die bij den hoefsmid soms voor het oprapen heeft. Alle deze waren door de explosiekracht in het hout der dwarsliggers gedrongen - de meeste met den kop vooruit, diep naar binnen geperst, zoodat er van al

die puntige, scherpe ijzeren voorwerpen hoegenaamd niets meer buiten het oppervlak der balkstukken uitstak!

Wij lieten door werklieden het zand op den bodem van den kuil in emmers scheppen en naast den kuil neerstorten, waarbij alles door een zeef passeeren moest. Dáárop hielden wij de kleine brokstukken, de scherven van het omhulsel der bom, zoomede de kleine houtsplinters - afkomstig van ons „tafeltje” - achter; al deze fragmenten waren door de ontploffingskracht tot méér dan één meter diep in den grond gedrongen!

Wij hadden ook tot taak, alle bommen onschadelijk te maken. Inmiddels was de lust in ons opgekomen, te trachten, met alle gewenschte zekerheid vast te stellen, dàt de voltooide bommen inderdaad vervaardigd waren volgens het recept, naar hetwelk het niet geheel afgewerkte exemplaar gefabriceerd werd. Daarvoor was hét noodig de betonnen kap (die door de in het beton ingegoten ijzeren nagels en kettingstukken stevig in elkander zat!) van het cilindrische deel te verwijderen; dat mochten wij niet wagen, uit de hand te doen. Zodoende opperde Ir. Berghout het denkbeeld, een zwakke springlading als een strop om een der bommen te leggen, nadat die grotendeels rechtstandig in den grond zou zijn ingegraven - den kop alleen boven de oppervlakte van den springkuilbodem. Aldus geschiedde. Vier bommen, aldus uitgerust, stelden ons teleur, doordien mèt onze hulplading tegelijk de lading der bom tot ontploffing kwam, maar bij de vijfde gaf de zwakte der waargenomen explosie ons hoop, dat daarbij uitsluitend de betonnen kop afgelicht zou wezen. En zoo bleek het te zijn! Thans was absoluut vastgesteld, hoe de bommen waren opgebouwd en welke chemicaliën erin verwerkt waren, doch tevens . . . hoe intens gevaarlijk ze waren! Het spreekt vanzelf, dat ook hier weer angstvallig gezwegen wordt over die constructie èn over die lading!

De fabrikant kreeg van de Rechtbank gevangenisstraf. Die kwelde hem echter nog niet zóó als - nà zijn ontslag - de omstandigheid, dat niet één huiseigenaar van Amsterdam hem een woning wenschte te verhuren! En over de houding, die de gezamenlijke boven- en benedenburen van het groote pand aannamen, toen ze bemerkten hadden, wàt de Politie bij H. gevonden had, kan ik kort zijn. De vrouw is met stille trom vertrokken, want de woede der boven- en benedenbewoners van het perceel was onbeschrijflijk!

Enkele weken nadat bovenomschreven onderzoek was afgelopen, kreeg de politie van verraderszijde een wenk, dat in een pakhuis aan het Bickerseiland, óók een partijtje van diezelfde bommen verstopt zou zijn. Het was een soort schuur met aarden vloer. In een der hoeken dezer ruimte waar het water, uit een gieter over den vloer gegoten, vlugger in den bodem zonk (waar dus de grond lossier was!), gingen wij graven, en weldra staken twaalf grauwgrijze ronde koppen van soortgelijke bommen als ginds gevonden waren, boven het zand uit.

Ook deze bommen werden aan de Hembrug onschadelijk gemaakt. Nimmer kon bewezen worden, wie ze gemaakt, wie ze daar verstopt had.

In de oorlog 14- 18 kreeg ik nog een onderzoek inzake een bommengeschiedenis.

Op zekeren morgen kreeg ik - nog te bed zijnde - telefonisch een telegram bezorgd, afgezonden door den Rechtercommissaris voor strafzaken te Maastricht, en ongeveer luidende: „verwacht u per eerstvolgende gelegenheid hier voor onderzoek inzake een internationale bommenaffaire”.

Ik haastte mij, om den eersten trein naar Maastricht nog te kunnen pakken.

Aan het Paleis van Justitie te Maastricht vernam ik, wat er daags tevoren zich afgespeeld had op en bij het kleine stoombootje, dat in die dagen nog een geregelde dienst tusschen Maastricht en Luik onderhield. Daar had iemand - bij géén van het bootpersoneel bekend - vier groote ijzeren vaten - volgens opgaaf carbid bevattende - aan boord gebracht bestemd voor „iemand” in Luik. Toen het bootsmaatje - om wat ruimte voor verderen deklast te maken - die vaten wat dichter bijeen wilde zetten, hoorde hij, dat er een metaalachtig geklikklak waar te nemen was, veroorzaakt door het tegen elkander klotsen van den inhoud. Dat kon geen carbid zijn, dus waarschuwde hij onmiddellijk den kapitein van het bootje. Deze stelde een onderzoek in en erkende, dat de jongen gelijk had. Hij besloot, een der vaten te openen. Toen schrok hij, bij het aanschouwen van geelkoperen bommen, die - in totaal tot een aantal van duizend achten negentig stuks! - als „carbid” aan boord waren gebracht. Hij haastte zich, ze op den oever te laten zetten en de Politie te waarschuwen. En tegelijkertijd haastte zich de vreemde, die den boel aan boord gebracht had, om weg te komen. . . .

De gezamenlijke vaten waren in een kelder van het Paleis v. Justitie ondergebracht. In één der vaten lag een lange explosielont, die - zoals ik later hoorde - bestemd was geweest, zig-zag in een sousterrain van een kazerne in Luik te worden neergelegd, waarna de 1098 losse koperen bommen dwars daaroverheen gevleid moesten worden. Ontplofte nu genoemde explosielont, dan zouden ook tegelijkertijd de overige zaken tot ontploffing geraken.

Mijn opdracht was: den aard der bommen te onderzoeken, en vóórdien een onderzoek in te stellen naar mogelijke vingerafdrukken op de gladde koperen mantels. Dáármee begon ik dus; och, wat een vervelend karwei, en hoe eentonig! En het vervelendste was, dat op géén dezer voorwerpen één bruikbare vingerafdruk te vinden was, die zich voor identificatie leende!

Voor het onderzoek der bommen, die kennelijk een zoogenaamde initiaal-explosie noodig hadden, om zèlf tot ontploffing te kunnen komen, had ik ze aan de Hembrug noodig; dusdanigen arbeid verrichtte ik natuurlijk uitsluitend dáár en niet in mijn eigen laboratorium!

Maar nu kwam de groote moeilijkheid: hoe krijg ik een beperkt aantal dezer dingen naar Amsterdam en naar de Hembrug. . . . ?

Er werd krijgsraad gehouden, maar niemand wist den weg, om ze goed en wel ter bestemden plaatse te krijgen. Toen. . . . besloot ik, een overtreding te plegen; in elken binnen- en in elken buitenzak van mijn colbertje en van mijn overjas, stak ik een bom, ten volste ervan overtuigd, dat die - zonder een begin-explosie - nimmer tot ontploffing konden geraken. De Rechtercommissaris vond het wel „griezelig”, maar wist ook geen anderen uitweg! En alzo geschiedde. Ik ging 's anderendaags met den avondtrein „bepakt en gezakt” naar Amsterdam, en den daarop volgenden dag naar de Hembrug. Het bleek, dat alle bussen picrinezuur bevatten; een proef, met één

dezer voorwerpen in den bovengenoemden springkuil genomen, toonde de fabelachtig sterke werking der explosie aan.

Hoe men ook zocht - tegen géén der aanvankelijk gearresteerde personen was eenig bewijs van schuld te leveren; de daders van dezen opzet zijn nooit gevonden.

En - terwijl ik deze herinneringen uit mijn praktijk op papier stel - zitten wij weer in oorlogstoestand en treden er wéér nu en dan elementen op, om de orde te verstoren, schrik aan te jagen en in de oogen hunner „vrienden” als helden te poseeren.

Ook uit dezen tijd wil ik U 'n paar „bommenaffaires” verhalen.

Zekere nerveuze spanning onder het publiek, allerlei berichten omtrent bomaanslagen in het buitenland, leidden ertoe, dat men - gemakkelijker dan tevoren - zich angstig maakte, „gevaren zag” waar die feitelijk niet waren. En dan waren er altijd grappenmakers die er nog behagen in hadden, den zenuwachtigen medemenschen de stuipen op het lijf te jagen.

Nog duidelijk herinner ik mij, hoe op zekeren avond - tijdens de schemering - een alarm over mijn diensttelefoon binnenkwam meldende ongeveer het volgende;

„Politieposthuis nummer zóóveel bericht, dat een agent van politie, gewaarschuwd zijnde, dat er in de portiek van het bankgebouw A een bom met smeulende lont was neergezet, met doodsverachting deze portiek betreden heeft en het brandende gedeelte van de lont kon dooven. De bom is in beslag genomen; deskundig onderzoek wordt verlangd; daartoe zal de bom naar het politielaboratorium-v. L. H. worden overgèbracht.”

Eerlijk gezegd, kon ik mij de ontstemming van mijn familie èn van mijn personeel heel best voorstellen over dusdanige order; immers blijft alleszins de vraag gerechtigd, of het wel verantwoordelijk mag heeten een bom - omtrent welker aard nog niets vaststaat - in een huis te brengen, waarin mijn gezin woont en leeft, en waarin tevens mijn laboratoria ondergebracht zijn, waar - op dat tijdstip - mijn assistenten werkzaam waren! Maar, hoe het ook zij, men bracht mij de *b o m* thuis. En toen had ik weldra braaf schik!

De bom bestond ten eerste uit een koperen huls - een buisje waarin nauwelijks mijn duim gestoken kon worden. Aan beide uiteinden was het afgesloten met iets, wat sterk aan brooddeeg deed denken. De vulling bestond uit een mengsel van droog zand met wat cement, en de lont was niets meer of minder dan een eindje schoenveter waarvan het eene uiteinde in de afsluitmassa geduwd was, terwijl het vrije eind smeulend werd aangetroffen . . . (waardoor allerlei herinneringen in mijn brein schoten aan kwajongensstreken in de school . . . het heimelijk binnenbrengen aldaar van een smeulend stukje schoenveter, dat toen een „stinkerdje” genoemd werd). In ieder geval kon ik de autoriteiten gauw geruststellen, waarna onmiddellijk óók aan de hoogere „Oomes”, die reeds van den „bomaanslag” plichtsgetrouw op de hoogte waren gebracht, het kalmerende bericht werd doorgegeven!

Nog grotere angstpsychose maakte zich in de oorlogsdagen in Mei 1940 van de menigte meester.

Wanneer bij luchtalarm alles zich haastig naar de schuilplaatsen begaf, gebeurde het bij herhaling, dat er iets verloren werd, nu eens een reep chocolade, dan weer eens een pakje sigaretten of iets anders. En het duurde niet lang, of de door één dwaas geopperde onderstelling, dat vijandig gestemde elementen deze stukken chocolade, die sigaartjes en sigaretten v e r g i f t i g d hadden en opzettelijk op den openbaren weg gedeponereerd zouden hebben, vond gretig aftrek, ging van mond tot mond en . . . àl te velen, overtuigd van de „waarheid” dezer berichten, gaven ze als absoluut betrouwbaar en juist, verder door.

Natuurlijk begon ik onmiddellijk de sigaretten, die mij door verschillende afdelingsbureaux ten onderzoek opgezonden werden, nauwgezet te onderzoeken . . . totdat ik de overtuiging kreeg, dat het allemaal kletspraatjes waren. Alle politie-autoriteiten die mij zoo'n onderzoek op het dak gegooid hadden, waren bar nieuwsgierig naar den uitslag van het onderzoek en mijn telefoon was onafgebroken door hen in beslag genomen om te informeeren, hoe ver ik met hun onderzoek gevorderd was. Eén hunner, die zich overtuigd toonde, „dat de sigaretten vergiftigd *moesten* zijn”, en zijn twijfel uitte, of ik misschien het een of ander vergift over het hoofd had gezien, kreeg pas zijn kalmte terug, toen ik hem verzekerde, dat ik niets gevonden hebbende, doodkalm één der sigaretten had opgestoken. „Och, meneer de Commissaris” - zoo sprak ik hem door de telefoon toe - „ik ben dermate van het onschuldig karakter der sigaretten overtuigd, dat ik, terwijl ik met U telefoneer, er lekkertjes één zit op te rooken!” Toen hij eenige uren later nog eens informeerde, of het mij goed bekomen was, en hoorde, dat ik er nóg een had opgerookt, was hij gelukkig wat gekalmeerd.

Ook voor de chocoladereepen was men ontzettend bang, al vertoonde noch de verpakking noch het machinaal opgebrachte glanzige oppervlak der reepen ook maar het geringste abnormaal aspect.

Toen - op een avond - belde mij de directeur van een der groote ziekenhuizen op; niet ver van het ziekenhuis af, had iemand een hoogst eigenaardig gevormd fleschje met geheimzinnig rood vocht gevonden; dat móést wel dieperen zin hebben; men had het bij de analisten van het klinisch laboratorium ten zijnent gebracht, maar naar zijne meening hoorde dusdanig vreemd object onder de huidige omstandigheden bij mij thuis!

Zoo kwam een half uurtje later een vertrouweling van bedoelden ziekenhuisdirecteur mij het geheimzinnige fleschje brengen, dat hij mij met ernstigen blik overhandigde. Nauwelijks had ik het in handen, of ik kreeg een onbedaarlijke lachbui - - tot groote verbazing van den boodschapper, die nog steeds ernstig en kommervol uit zijn oogen keek.

Weet ge, Lezer, wát hij mij overhandigde?

Een stukje kinderspeelgoed uit een miniatuur goocheldoos, zoals ik meermalen gezien had. Velen Uwer zullen de fopglasjes kennen, dubbelwandig, waarbij tussen die wanden roodgekleurd water gebracht is. Staat zoo'n glaasje vóór u op de tafel, dan zoudt ge kunnen denken, dat men u een glaasje likeur gebracht had. Bij het aanvatten van het glaasje beweegt zich de vloeistof in de tusschenwandruimte . . . maar, hoe ge het aan de lippen zwenkt en draait . . . er komt niets van in uw mond! Welnu, een sterk verkleinde uitgaaf van die fop-likeurglasjes - slechts weinige centimeters

groot - werd mij overhandigd! De „steel” van het glaasje was hol; daardoorheen was de roode vloeistof in de ruimte tussen de twee wanden gebracht, waarna een uiterst klein stukje kurk voor de afsluiting moest zorgen. Thans hield men het glaasje *ondersteboven*; het „diep in den hals van het fleschje” gedrongen kurkje kon niemand eruit halen, zonder dat het fleschje zelf gevaar liep, en de eigenlijke holte van het glaasje beschouwde men gemoedelijk als een diepe „ziel” in het fleschje. Nooit heb ik met dusdanig fopglaasje zóó'n schik gehad als bij deze gelegenheid!

In 1941 en begin 1942 kwam het enkele keeren voor, dat zekere soort terroristen hun kracht zochten in het doen ontploffen van zelf gemaakte „bommen”, welker explosies meer schrik en materieele schade aanrichtten dan persoonlijke ongelukken . . . een groot geluk!

Nadat ik eerst geroepen was, een onderzoek in te stellen in een pand aan de zuidelijke grens van Amsterdam, waar een, onder tegen den gevel gelegde bom schade aan huis en een daarbij staande garage gaf, zoomede heel wat gesprongen vensterruiten aan den overkant der straat, kon ik daar slechts aan de bestanddelen van een dampaanslag op de gevelsteen deduceeren welke bestanddelen in het helsche werktuig gebezigd waren.

Eenigen tijd later ontplofte er in Amsterdam/West een bom, die alweer geringe materiële schade, géén persoonlijke ongelukken, maar in de nachtelijke stilte héél wat schrik teweeg bracht. Ook dáár bepaalde ik, welke chemicaliën bij het samenstellen van de bom waren verwerkt.

In den loop van Januari 1942 ontplofte in een der kozijnen van het sousterrain, aan den gevel van een groot heerenhuis aan de Weteringschans waarin destijds het „Studentenfront” gevestigd was, des nachts te ongeveer één uur een bom, die genoeg explosiekracht toonde, om tot in de bovenste verdiepingen der huizen aan de overzijde der straat hier en daar ruiten te vernielen.

Even later werd ik uit mijn nachtrust gewekt: men vroeg van de zijde der Politie, of ik direct ter plaatse wilde komen voor mijn onderzoek. Ik maakte daartegen ernstige tegenwerpingen: als deskundige had ik sporen te zoeken; dat gelukt nooit in Egyptische duisternis, zoals die dezen nacht heerschte; licht mocht óók de Politie ter plaatse n i e t maken; hoe zou ik in vredesnaam in duisternis moeten werken. . . . ?

Zoodoende sprak ik met den inspecteur van dienst der betreffende politiesectie af, dat ik - zoodra de dag aanbrak - aanwezig zou zijn, om mijn onderzoek aan te vangen. En aldus geschiedde. Even na negen uur, zoodra ik zonder kunstlicht met mijn auto rijden mocht, rukte ik uit, mijn kriminalistischen koffer met benodigheden medenemend.

Het hekwerk, dat in het bewuste raamkozijn van het sousterrain zat, was ontzet; het tweedeelige raampje daarachter was totaliter vernield; uit de naden tussen de naastbij gelegen cementen tegels van het trottoir kon ik korrelvormig saamgesintelde chemicaliënresten verzamelen, die tot nadere identificatie meegenomen werden naar mijn laboratorium.

Naar ik vernam, had de Politie des nachts reeds eenige resten van den bommantel op den rijweg gevonden en deze aan het Bureau Stadhouderskade gedeponed. Ik ging even daarheen, om ze ter fine van

nader chemisch onderzoek uit handen van den inspecteur over te nemen, en reed terug naar het pand, waar de explosie was geweest. Toen volgde de merkwaardige ontdekking, dat ook in het tweede raamkozijn, tussen het hegje en het raampje, iets vreemdsoortige lag. Het scheen een cilindrisch pakket te zijn, in vieze lappen gewikkeld, welke met bandjes waren vastgebonden. Op een dier lappen - aan den bovenkant - zag ik zwarte - vlekken, die ik aanvankelijk voor verkoolde plekken hield, die mij deden onderstellen, dat - ná het aansteken van eenige lont - het vuur gedoofd was en daardoor deze bom niet tot explosie geraakt zou zijn.

Ik ging via de voordeur het huis weer binnen en daalde af naar het sousterrain, waar ik - door den kelder, waarin de ketel der centrale verwarming stond - aan de achterzijde van het bewuste venster kwam. Ik nam de bom voorzichtig weg en liep er de trap mee op, naar de belétage. Daar trof ik onder méér een autoriteit van de Deutsche Politie, die zich even nieuwsgierig toonde over deze vondst als alle overige aanwezigen. Op een ping-pongtafel, die in de achterkamer middenin de kamer stond, legde ik het pakket neer en knoopte de bandjes los, die de stukken weefsel - kennelijk oude, vuile poetsdoeken - samenhielden, en weldra lag het helsche werktuig ontbloot voor onze oogen.

Het was een stuk ijzeren pijp, ruim 5 centimeter wijd en omstreeks 24 centimeter lang. Aan het ene uiteinde voorzien van schroefdraad, en met een opgeschroefden dop afgesloten - aan het andere uiteinde dicht gemaakt door een schijf plaatijzer, die als bodem door autogene lassching met het cilindrische gedeelte verbonden was.

„Tot hiertoe en niet verder” zeide mijn intuïtie, en ik dacht onmiddellijk weer aan mijn trouwen ex-medewerker Viëtor⁵).

De vertegenwoordiger der Deutsche Politie - bemerkende, dat ik niet verder met de anatomische les wenschte te gaan - achtte het óók beter, het verdere ontleden aan een „Feuerwerker” over te laten. Met het oog op diens te verwachten komst legde ik het verdachte voorwerp op den schoorsteenmantel, tegen den schoorsteenmuur aan, waar het koel lag, en ondersteunde het aan den voorkant met de lappen, die eromheen gezeten hadden. Toen ging ik per auto terug naar mijn laboratorium, om het aanslag

1) Berend W. Viëtor werkte tien jaar aan mijn laboratorium, eerst als leerling, later als assistent. Ik leidde hem geheel voor kriminalistischen arbeid op. De mobilisatie riep hem bij mij weg. Kort na de oorlogsdagen, toen hij uit den dienst kwam, kreeg hij zijn bestemming: hij werd bij de Haagsche recherche aangesteld als politiedeskundige, waar hij spoedig in hoog aanzien kwam bij al zijn superieuren. Op 23 Juli 1941 interesseerde hij zich voor een bus met schroefafsluiting waarvan niemand de strekking kende. Hij draaide den dop los met het verschrikkelijk gevolg dat ene ontzettende explosie zijn lichaam aan stukken reet; het pand werd mede ernstig beschadigd; twee andere personen liepen ernstig letsel op. Bij de crematieplechtigheid bleek opnieuw, in hoeveel harten hij zich een goede plaats had weten te veroveren. Niet alleen treurden zijn jonge vrouw en zijn lief dochtertje, maar ook zijn vele vrienden, waaronder zijn oude leermeester, gingen gebukt onder het verlies van dezen braven kerel.

Later vernam ik, dat het vreemde voorwerp destijds op het Scheveningsche strand was gevonden; niemand begreep, wat het was en. . . men had niets kwaads vermoedende, het op een bovenverdieping van een der panden behorende tot het Hoofdbureau van Politie, geborgen! Dáár had het al zeven maanden als „incognitum” gelegen!

op het hekje, de gevonden chemicaliën en de resten van het helsche werktuig nader chemisch te onderzoeken.

Bij aankomst verliet ik de auto, zeggende: „Ik breng den wagen nog maar niet op stal; ik heb zoo'n idee, dat er vandaar nóg wat zal kommen!” en trok naar mijn privé-laboratorium om mij in het onderzoek te verdiepen.

Er zullen tien, twaalf minuten verlopen zijn, toen de telefoon ging. De inspecteur van het Bureau-Stadhouderskade deelde mij mede, dat zoojuist óók de tweede bom met heftigen knal ontploft was, waarbij een ernstige verwoesting in de suite der belétage was aangericht!

Mijn auto stond nog vóór de deur gereed . . . ik snelde naar de Weteringschans. Met dankbaar gezicht keken mij de beide politieagenten aan, die, als posten vóór het huis, ervoor zorgden, dat nieuwsgierige voorbijgangers doorliepen. Dankbaar . . . géén wonder; ware het gevaarlijke ding dáár blijven liggen, waar het primair gedeponerd werd, de twee agenten zouden er ongetwijfeld leelijk aan toe geweest zijn! Thans beperkte zich alles tot materieele schade; niemand had eenig letsel door de explosie gekregen, uitgezonderd de concierge, die - aan de buitendeur staande - langs het voorhoofd een neervallende scherf van een der groote spiegelruiten gekregen had - een snijwond die vlug aan het gasthuis aangenaaid was en verder verbonden.

Ik was door het oog van een naald gekropen. . . . !

Was ik een half uur later opgestaan en had ik mijn werk zooveel later aangevangen - *dàn zou deze helsche machine den Amsterdamschen politiescheikundige hetzelfde lot hebben doen ondergaan als de Haagsche helsche machine aan Viëtor gebracht had!*

Men wenschte mij geluk met dezen gelukkigen afloop. In de achterkamer was het een vrij groote verwoesting: de schoorsteenmantel lag geheel aan gruzelementen; in het staande rookkanaal was een gat in het metselwerk geslagen; in vóór- en achterkamer waren de spiegelruiten der ramen aan scherven; één weggeslingerde scherf van de ijzeren pijp had een mooie scheur in het behangsel der voorkamer aangebracht. Naar ik vernam, had men, direct na de explosie de kamer betredende, dichte kruitdamp waargenomen.

Het chemisch onderzoek toonde gelijksoortige vullingen aan. Ik schroomde niet, nadrukkelijk te verklaren, dat ik over den technischen bouw van het helsche werktuig niets verklaren kon; zooals ik boven reeds uiteenzette, kreeg ik nimmer en nergens gelegenheid, mij als politiescheikundige over dit onderwerp „comme il faut” *op de hoogte té stellen!*

Maar: men meent wèl te mogen eischen, dat „de politiedeskundige” zulke zaken o n d e r z o e k t!

SIGARETTEN MET WATERSCHADE.

Het gold dit keer géén Justitie- of Politie-zaakje, maar een assuradeurs-firma te Amsterdam belde mij op zekeren dag in het late najaar van 1918 op - enkele weken na den wapenstilstandsdag - en vroeg, of ik bereid was, voor een groep assuradeuren een onderzoek op mij te nemen, dat voornamelijk in Dusseldorf zou te verrichten zijn. Een vijftigtal groote kisten, bevattende groote kartonnen dozen, waarin weer kleine pakjes sigaretten verzonden waren, zouden met belangrijke waterschade in Dusseldorf van boord gekomen zijn van de Rotterdammer boot, die de kostbare lading derwaarts vervoerd had.

Na mij eerst zekerheid verschaft te hebben, dat ik een visum zou krijgen, om in dat - door de Belgen bezette - gebied door te dringen, aanvaardde ik de opdracht en kreeg ik de noodige gegevens aangaande afzenders, expediteuren, geadresseerden en. . . . nam ik tevens kennis van het rapport van een deskundige, een expert uit Dusseldorf, die de partij „geschouwd” had en in een breedvoerig rapport gewaagde van de waterschade, tengevolge waarvan de zending geacht kon worden, vrijwel waardeloos te zijn geworden.

Het was al avondschemer, toen ik in Dusseldorf aankwam en ik stelde dus den aanvang mijner werkzaamheden tot den volgende morgen uit. Ik trachtte dien deskundige te treffen, om hem voor te stellen, bij mijn onderzoek tegenwoordig te zijn; ik vond dat royaler, voorgeval ik het in eenig opzicht niet met hem eens mocht zijn.

Nog herinner ik mij, hoe ik - om de Rijnbrug te passeeren- een groote douaneloods door moest, die over de halve lengte der brug, over de volle breedte - van de eene leuning tot de andere - daarop gebouwd was. Belgische militairen controleerden daar nauwgezet de papieren van iedereen, die over de brug wilde trekken! De kostbare zending sigaretten stond in een ruime loods met glazen dak, dat prachtig licht gaf bij het onderzoek. Toen wij daar binnenkwamen, zag ik, hoe reeds eenige kisten geopend waren, en hoe men daaruit kletsnatte kartonnen dozen, zoomede andere, gedeeltelijk van water doortrokken, te voorschijn gebracht had. Mijn volijverige „collega” vestigde mijn bijzondere aandacht op dat alles, nadrukkelijk vertellende, dat door die waterschade toch alles onbruikbaar. . . . waardeloos geworden was! Het viel mij niet moeilijk te begrijpen, dat hij voor de eigenaren-afzenders optrad.

Toen hij een vermoeden kreeg, dat van mijn zijde het enthousiasme over die waterschade - bij hèm een voldongen feit - NIET zoo groot was, wilde hij mij andermaal overtuigen, dat er in de kisten letterlijk niets bruikbaars was overgebleven; alles en alles door water beschadigd. . . . !

Nu had de kapitein van de reederij, die deze zending kisten van Rotterdam naar Dusseldorf gebracht had, een procesverbaal opgemaakt, waaruit zonneklaar was komen vast te staan, dat er tijdens de reis géén regen gevallen was en dat de lading op geenerlei andere wijze waterschade kon hebben belopen.

Maar. . . . dàn was de schade opgelopen nádat de reederij deze zending op: de kade had overgedragen aan een expediteur, die alles naar het

pakhuis moest brengen en . . . de assurantie dekte de geheeld reis der sigaretten . . . óók dat laatste traject tusschen de kade en het pakhuis! Het ging er nu maar om, uit te maken, wáár en hoe die averij was ontstaan.

Toen ik dan in het pakhuis mij van rechts naar links had laten trekken, om de eene opengemaakte kist na de andere te aanschouwen, in het bijzonder dan den stapel natte doozen, die uit die kisten te voorschijn waren gebracht, verzocht ik het pakhuispersoneel, al die - door mijn collega onderzochte - kisten weer te sluiten en in een apartere hoek te zetten, en om dan mij behulpzaam te zijn bij het naar voren sleepen van een paar kisten, die ik uit den voorraad bliefde te kiezen. Allen keken min of meer verbaasd. Wat zou hij denken? Wat wil die Hollander? Denkt hij soms, dat die andere kisten droge doozen zullen bevatten? We hebben ze toch voor de hand weggenomen. . . . !

Heel goed bemerkte ik, dat ze mij op dat moment een raadsel vonden - hetgeen mij ijskoud liet; er werden twee kisten vóór mij middenop den vloer gezet en de pakhuis knechts grepen terstond hun gereedschappen, om die kisten voor mij te openen. Maar ik trad beleefdelijk op hen toe en verzocht, nog een oogenblikje daarmee te wachten, wijl ik eerst de kisten eens uitwendig zorgvuldig wilde inspecteerde. Zittend op een lager kistje, onderzocht ik met de loupe den rand van het deksel. Weldra kwam mijn „collega” belangstellend vragen, wáár ik toch wel naar tuurde. „Och”, merkte ik op, „ik overtuig mij eventjes van het feit, dat er niet één verroeste spijkerkop te vinden is”; a l l e spijkers, die door den rand van het kistdeksel getimmerd waren, glommen als een spiegel, en riepen mij om beurten toe, dat ze géén douche gehad hadden. . . . !

Aan mijn „collega” meende ik zekeren schrik te bemerken; deze waarneming mijnerzijds aan de spijkerkoppen . . . die paste niet in zijn reconstructie van de averij en bracht zijn rapport eenigermate in het gedrang; daarop had hij nu heelemaal geen acht geslagen, erkende hij ronduit. Maar . . . interessant vond hij mijn beschouwing „allerdings”, verzekerde hij mij.

Voorts raakte ik met mijn anilinepotlood den buitenkant der kistplanken op talrijke plaatsen aan om er een kort streepje op te trekken. Nergens trad de bekende fraaiparse kleur op, die men kan waarnemen, zoodra over een vochtig plankje met zo'n potlood een streepje getrokken wordt. Het hout was droog. . . . ! Inwendig, ja aan den binnenkant der kist, was genoeg aan vochtsporen te vinden. Toen ik het deksel had laten oplichten, wilden ijverige helpers mij alweer terstond van dienst zijn en beginnen, de kartonnen doozen uit de kist te tillen. Ik betuigde mijn dank voor al die hulpvaardigheid, doch verklaarde, er de voorkeur aan te geven, eerst weer een poosje te kijken en daarna zèlf doos na doos uit de kist te halen.

Een der doozen van de bovenste laag was doornat. Maar het gedeelte van het deksel, dat der precies bovenop gerust had, èn een stuk papier, dat tusschen doos en deksel had gelegen, was droog!

Die kartonnen doos vertoonde op haar zijkant, waarmee zij tegen een andere doos aangestuwd gezeten had, een natte plek. Dáár tusschen die twee doozen dóór, zou dus water „naar binnen gedrongen” wezen. . . . ? Maar waarom vertoonde de nabuurdoos dan niet eenzelfde natte plek in spiegelbeeld op háár zijkant? Neen, heusch, die nabuurdoos was dáár

geheel droog, maar liet aan de onderzijde (waarmee ze op een droge doos stond) weer 'n kletsnatten bodem zien.

Ik had spoedig de overtuiging, dat het water, dat al deze dozen sigaretten bedorven had; n i e t daaroverheen gekomen was, nadat die ingepakt waren in deze kisten, doch daarvóór. Mijn „collega” die slechts in zijn rapport verklaard had, dat de zending door water geheel waardeloos geworden bleek te zijn, vroeg zijn rapport terug, om er nog iets aan te kunnen toevoegen. . . . (!)

Het spreekt vanzelf, dat mijn opdrachtgevers uiterst tevreden waren met mijn rapport, en dat de Rotterdamsche firma, die de claim had ingestuurd over de „tijdens de reis naar Dusseldorf bedorven sigaretten” een scherpen brief kreeg; in antwoord daarop kwam bericht binnen, dat zijzelf niets ervan geweten hadden, doch dat bij navraag gebleken was, hoe de sigaretten welke in Rotterdam in een kelder opgeslagen gelegen hadden, na „hoog water” van de Maas, ernstig beschadigd te voorschijn gekomen waren; hoe men gezocht had naar een middel, om die schade door een ander te laten vergoeden en hoe men een strooman als koper naar Dusseldorf had laten gaan, aan wien de zending, netjes verpakt, toegezonden was.

Ze zullen achteraf wel overwogen hebben: wat was het dom, géén verroeste spijkers te gebruiken en ervoor te zorgen, dat althans óók de kisten behoorlijk bevochtigd werden. . . . !

Maar dan hadden ze weer andere maatregelen verzuimd . . .

De waarheid komt vroeg of laat toch boven „water!”